

ומשהו.

(ו) גמ', אבל יש שם חלל טפח במשך שבעה הרי זה סוכה. **בירושלמי** (בפרקין ה"ט) איתא, דר' יוחנן פליג על היתר זה, וסובר דגם בכהאי גוונא יאסר, מגזירת אוצר.

(ז) רש"י ד"ה אבל אם וכו', חלל טפח נמצא שם סכך על אותו גדיש וכו'. מלשונו "נמצא שם סכך" משמע, דאפילו אם נתנו מתחילה לשם גדיש ולא לשם סכך, חל עליו שם סכך, כיון שמסכך על אהל טפח. והריטב"א תמה עליו, דודאי אית ביה פסול דתעשה ולא מן העשוי, כיון שלא הניחו מתחילה לשם סכך. וליכא למימר דהחטיטה היא מעשה המכשירו, דאם כן גם בלא חלל טפח יהא מותר לחטוט בגדיש. ופירש, דמיירי שנתן הגדיש מתחילה לשם צל, דכיון דאיכא שיעור טפח, שהוא חשוב אהל גבי טומאה, ונעשה בהכשר לשם צל, הוי כאילו נעשה כולה לשם צל ותעשה קרינן ביה.

(ח) מתני', אם גבוה מן הארץ שלשה טפחים פסולה. וברש"י פירש, דבהאי שיעורא יכול הגדי להזדקק ואינה מחיצה. והקשה הפני יהושע דאם כן לאיזה ענין נאמרה ההלכה של גוד אחית מחיצתא. הא בגבוהה פחות מג' טפחים מהארץ לא בעינן לגוד אחית, ובגבוהה ג' טפחים לא אמרינן גוד אחית. ודעת רוב הפוסקים, דמחיצה תלויה פסולה גם בשבת, ואם כן לא נשאר מקום להלכה של גוד אחית. ורצה ליישב, דעיקר ההלכה של גוד אחית נאמרה להא דאמרינן פי תקרה יורד וסותם, דהתם לא מעכבא בקיעת גדיים. ודחה משום **דבירושלמי** דשמעתין מוכח שאינו כן. והערוך לנר תירץ. דמשכחת לה כגון שיש על הארץ מחיצה שהיא פחותה מעשרה טפחים, והיא פסולה כמו שכתב הריטב"א, דלא אמרינן גוד אסיק במחיצה שאין בה עשרה טפחים, (עיין באות הבאה), אבל עדיין מספקת למנוע זקירת הגדי. ומלמעלה יש מחיצת עשרה טפחים התלויה באויר, וגבוהה יותר מעשרה מהמחיצה שעל הקרקע, ולולי ההלכה של גוד אחית לא היה כאן דין מחיצה. וההלכה דגוד אחית המחיצה העליונה, מכשירתה.

(ט) מתני', מלמטה למעלה אם גבוה עשרה טפחים כשרה. ולכאורה גם אם אינה גבוהה עשרה כיון שסמוכה לקרקע ואינה מחיצה תלויה, נימא גוד אסיק מחיצתא להכשירה. פירש הריטב"א דלעולם לא אמרינן גוד אסיק מחיצתא במחיצה שפחותה מעשרה טפחים. [אלא אם כן היא בתוך ג' לארץ דמשלימין שיעור עשרה טפחים על ידי לבוד, או שייך לומר בה גם גוד אסיק כדלקמן (בעמוד ב')].

(י) גמ', בין מלמעלה בין מלמטה בין מתוך אוגנו. ובתוס' ד"ה בין מלמטה בין מתוך אוגנו הביאו שיש גורסין בין מלמטה בין מתוך אוגנו והקשו עיין שם. [וכן הגירסא לפנינו במשנה בעירובין (פ"ו.)]. וכתב המהר"ם דמדברי רש"י ותוס' כאן משמע, דהכא נמי גרסי כן, ולא גרסי "בין מלמעלה". וכוונת תוס' דהספרים גרסי "בין מלמעלה בין מלמטה בתוך אוגנו", דהיינו כגירסא דגמרא דידן. וכן מגיה המהרש"א בדברי תוס'. ולפי זה שפיר הקשו התוס' דאם כן משמע שמלמעלה הוא חוץ לבוד.

(יא) בא"ד, ועוד דאם כן לא הוי למעלה דת"ק כגון למעלה דרשב"ג. מבאר המהר"ם, דלגירסא דגרסו הכא בין מלמעלה בין מלמטה בתוך אוגנו, יהיה משמעות למעלה דתנא קמא חוץ לבוד, ולמעלה דרשב"ג בתוך הבור. אבל לדידן לא גרסינן כלל בדברי ת"ק בין מלמעלה, (כמבואר באות הקודמת).

דף ט"ז ע"ב

(יב) גמ' בית שמאי אומרים מלמעלה ובית הלל אומרים מלמטה. תוס' בעירובין (פ"ו:) ד"ה הא קאזיל כתבו, דלמעלה דרשב"ג היינו בתוך אוגנו דקאמר תנא קמא. והיינו שבית שמאי סברי כתנא קמא, ובית הלל פליגי דבעינן דוקא שיעשה המחיצה מלמטה. [אלא דהתם הגירסא הפוכה וכמו שכתבו תוס' ד"ה בית שמאי]. אמנם הרע"ב בעירובין שם פירש דמלמעלה דקאמר רשב"ג, היינו שעושה המחיצה למעלה מן המים, ותחתית המחיצה נוגעת במים. ובתוך אוגנו דקאמר תנא קמא היינו בגובה הבור, ואין צריך שתיגע המחיצה במים כלל.

(יג) גמ', ולא היא, ר' יהודה סבר לה כר' יוסי וכו'. הריטב"א לא גרס הכא "ולא היא", ולגירסתו כל זה סיוס דברי רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן. והכי גריס, ר' יהודה בשיטת ר' יוסי אמרה דאמר מחיצה תלויה מתרת, מיהו לא ר' יהודה סבר לה כר' יוסי ולא ר' יוסי סבר לה כר' יהודה. וכוונת ר' יוחנן לומר דתרווייהו אולי בחדא שיטתא דמחיצה תלויה מתרת, ומכל מקום נחלקו אם קולא זו נאמרה דוקא לענין מחיצות שבת, או דוקא לענין סוכה. וכתב, דמכאן ראייה למה שכתבו התוס' לעיל (ז'): ד"ה כולהו, שכשהגמ' אומרת על תנאים שהולכים בשיטה אחת, פעמים שאינם מודים זה לזה בדבריהם.

(יד) גמ', ואם תאמר מעשה שנעשה בציפורי על פי מי נעשה. הקשה הריטב"א, אמאי לא נימא שנעשה על פי ר' יהודה, דהא איהו מתיר מחיצה תלויה במחיצת שבת. וכתב, דרש"י בד"ה על פי פירש, משום שלא היה שם מקומו של ר' יהודה, דציפורי מקומו של ר' יוסי ור' ישמעאל בנו היתה. וכתב דיש מתרצים, דר' יהודה לא התיר במחיצה תלויה אלא בערובי חצרות דרבנן, והמעשה שנעשה בציפורי היה בנדון דאורייתא, שרשות הרבים ממש היתה מפסקת. ודלא כמו שפירש רש"י בד"ה אלא על פי וכו'.

(טו) תוס' ד"ה פירסו, באה"ד ועוד קשה וכו' וכמו ארובות שבדלת. הפורת יוסף מגיה "וכמה ארובות שבדלת". וכוונתם, להא דאמרינן התם כמה ארובות יש בדלת, דאין הכוונה לדלת שבמחיצות הבית, דאם כן מה כתבו לחלק בין חלון לארובה. אלא שם גם הכוונה לארובות שבגג, דומיא דארובות השמים דמייתי הגמ' עלה התם.

(טז) גמ', מחצלת ארבעה ומשהו מתרת בסוכה. כתב הריטב"א דשמעינן מהכא דכל היכא דאמרינן לבוד, אין ביאורו שרואים כאילו הוא סמוך ממש, דאם כן הכא בצרה לה מחיצה, דלא יהיה כח בלבד להשלים שיעור מחיצה אלא לקרב את הקיים מהמחיצה לקרקע. אלא מוכח דעל ידי לבוד דינו כאילו הוא סתום, ומשלים את שיעור המחיצה. ומהאי טעמא אמרינן לבוד

הדרק היוזמי

דף י"ז ע"א

(א) רש"י ד"ה פסולה, ומכאן אני אומר ומפרש וכו'. הר"ן (ב). מדפי הר"ף ד"ה בזה) כתב נפקא מינה בין פירושים אלו בדופן עקומה. דאם רואים כאילו הדופן הולך תחת הסכך פסול ומתקרב לסכך כשר, אפשר לומר דופן עקומה גם כשאין הדפנות מגיעות לסכך הפסול, דסוף סוף נתעקם הכותל והגיע לסכך הכשר. אבל לדעת רש"י כאן, בעינן דוקא שיהיו הדפנות מגיעות לסכך. (ועיין באות הבאה). עוד כתב נפקא מינה, וכן כתב הריטב"א (לעיל ד'). ד"ה פחות מכאן. דלרש"י שהסכך הפסול עצמו הוא הדופן שנתעקמה אסור לישב תחתיו. אבל לצד השני היה מקום להקל לישב תחתיו, דחשבינן ליה כיושב תחת הסכך הכשר. ואמנם בראבי"ה (תרכ"ט) הביא, דיש מתירין לישן תחת הסכך הפסול ככהאי גוונא, ודחה דבריהם על פי מה שהוכיח רש"י כאן. והריטב"א והר"ן כתבו בשם רש"י היפך מפירושו כאן. וכבר העיר זאת הב"ח בהגהותיו על הר"ן (שם אות ד'). ועייל לעיל דף ד אות ט.

(ב) בא"ד, דאם כן גבי אויר נמי נימא הכי. עיין באות הקודמת בשם הר"ן, דלרש"י היכא דמכשרינן לסוכה על ידי דופן עקומה, בעינן דוקא שיהיו הדפנות מגיעות לסכך. והטור (תרל"ב) כתב, דאף בכהאי גוונא אמרינן דופן עקומה, משום דרואים את הדופן כאילו עולה עד למעלה, ואמרינן דופן עקומה. בבית יוסף (שם) כתב, דהטור דייק דבריו מדברי רש"י כאן, שכתב, דאם היה הביאור בדופן עקומה שהדופן הולך תחת הסכך אם כן גבי אויר נמי נימא הכי. והטור דייק, דאם כשיש אויר בגובה הדופן לא אמרינן דופן עקומה, לא היה לרש"י לומר כן בגוונא דהאויר במשך הגג, דכל שכן הוא. ותמהו עליו הב"ח, והחידושי הגהות והט"ז (שם, א') הא רש"י אתא להוכיח דלא כביאור בדופן עקומה שנעקמת לצד הסכך הכשר. אבל לפי האמת שפיר יש לומר דלא אמרינן דופן עקומה במקום שיש אויר לא בגובה ולא במשך. ולמעשה הב"ח והמגן אברהם (שם א') מסכימים עם דעת הר"ן. והט"ז והאליה רבה הכריעו כהטור. ובחידושי הגאון רבי עקיבא איגר על השו"ע (שם) ובשו"ת (קמא, י"ב) כתב, דנחלקו אי אמרינן שתי הלכתות, שאי אפשר לדון על אחת מבלי השניה, כדהכא, דרק אחרי שנאמר גוד אסיק אפשר לומר דופן עקומה. וכן ביאר הפרי מגדים (שם משב"ז, א'). ועיין עוד בפרי מגדים (שם א"א, א') שכתב דבלבוד ודופן עקומה [כלומר בגוונא שהדפנות מגיעות עד פחות מג' טפחים סמוך לסכך פסול] אפשר דהר"ן נמי מודה. (ועיין לעיל דף ט"ז אות י"ז, י"ח).

(ג) גמ', כל הני למה לי, צריכא. כתב הריטב"א דהוה מצי לאשמעינן דבחצר המוקפת אכסדרה, איירינן באופן שהאכסדרה מקורה בתקרה שיש עליה מעזיבה, דהשתא אית בה כלמאי דבעינן למילף, דהמחיצות לאו לאכסדרה עבידן, וסככה אכסדרה סכך פסול, אלא דתנא נקט בדרך לא זו אף זו. ובערוך לנר כתב, דיש חידוש בבית שנפחת שאין באכסדרה ובסוכה, דהרי הוא ביתו של כל ימות השנה. והוה אמינא דגורנין טפי אם נשאר מן התקרה שמא ישב תחתיו, ודומיא דגורו בנסרים גזירת תקרה, קא

בפחות משלשה בסוכה קטנה, נדרואין הכל כאילו מלא בסכך כשרן, דאי לאו הכי בצר ליה שיעורא. (ועיין לקמן דף י"ז אות ז' בשם הפרי מגדים).

(ז) גמ', מהו דתימא וכו' תרי לבוד לא אמרינן, קמ"ל. כתב הראבי"ה דאף דאמרינן תרי לבוד, שלשה לבודין לא אמרינן. כגון למעלה ולמטה ואצל הדופן. ונראה דכוונתו שאי אפשר לומר לבוד ללבוד, ובאופן שהזכיר דיש מחצלת ארבעה ומשהו, וגם רחבה רק ארבעה ומשהו, דצריכה לבוד למעלה ולמטה להשלימה לעשרה, וצריכה לבוד לדופן להשלים רחבה לשבעה טפחים. והרי כנגד השישה טפחים גובה שהשלמנו על ידי לבוד, לא נוכל לעשות עוד לבוד כדי להשלים לרוחב דהא אין שם מחיצה ממש. (ועיין עוד באות הבאה ובדף י"ז אות ב' בשם הגאון רבי עקיבא איגר והפרי מגדים).

(יח) גמ', מחצלת שבעה ומשהו מתרת בסוכה. בטור ובשלחן ערוך (תר"ל, ט') נפסק כן להלכה. אלא שהוסיפו דאפילו אם הגג גבוה הרבה. וביאר הבית יוסף דאמרינן לבוד לעשותה כמחצלת עשרה טפחים, ואמרינן גוד אסיק להגביה המחיצה עד הסכך. עוד הוסיף הטור, דאפילו אם אין הגג מכוון ממש כנגד המחיצות, אלא שהוא בתוך ג' טפחים כנגדן נמי שרי. וכתב הבית יוסף דמקורו מדרתנן לקמן (י"ז), הרחיק את הסיכוך מן הדפנות ג' טפחים פסולה, הא פחות כשרה, דאמרינן לבוד. והגאון רבי עקיבא איגר בתשו' (קמא, י"ב) הקשה, דהכא גרע דהא אי אפשר לומר לבוד עד שנאמר גוד אסיק, ומהיא תיתי לומר, שתי הלכות כשאי אפשר לדון על האחת, לפני שנדון את חבירתה. והביא דדעת הר"ן דלא אמרינן שתי הלכות כהאי גוונא. וכן העיר גם בפרי מגדים (תרל"ב משב"ז, א'). (ועיין לקמן דף י"ז אות ב', ובאות הקודמת).

(יט) רש"י ד"ה ומוקי לה וכו', השני במקצוע וכו'. מוכח מדבריו דמיירי בסוכה שיש לה שתי דפנות שלמות כהלכתן כמין גא"ם, ועושה פס ארבעה לדופן שלישית. והקשה הריטב"א הא בכהאי גוונא סגי בטפח שוחק שלישית, ואף שבטפח שוחק צריך נמי צורת הפתח, ובאופן שעושה פס ד' עם לבוד אינו צריך. מכל מקום הא פשיטא דיש כאן דופן ז' על ידי לבוד, ומאי קא משמע לן ר' אמי. על כן פירש, כמו תוס' בד"ה בפחות וכו'. דמיירי בסוכה שיש לה דופן אחת שלימה, ועושה פס ד' במקום דופן שני האמצעי, ולדופן שלישית יכול לעשות טפח שוחק וצורת הפתח. והר"ן (ח': מדפי הר"ף ד"ה גמ' מחצלת) פירש, בסוכה העשויה כמבוי (מפולש) דמעמיד פס ד' ומשהו לדופן האמצעי.

(כ) תוס' ד"ה כי תניא ההיא וכו', בגובה הרבה וכו' כך פירש בקונטרס אבל בכל הספרים גרסינן וכו'. ברש"י דידן ד"ה בסוכה גדולה, כתב כתוס'. והריטב"א כתב, כגירסא שהביאו התוס' מרש"י, משום דליכא למשמע כלל ממתניתא, דסברה כר' יוסי דהוי יחידאה. אלא מלמטה למעלה קאמר וכרבנן. ועל הקושיא דאי הכי מאי קא משמע לן, הא פשיטא דאמרינן לבוד. תירץ, דטובא קא משמע לן דלבוד מהני נמי להשלים שיעור המחיצה ולא רק לקרבן זה אצל זה, (כדלעיל אות ט"ז).

משמע לך.

ד) גמ', ואי אשמעינן הני תרתי משום דסככן סכך כשר הוא וכו'. הקשה הריטב"א בשלמא אי דופן עקומה היינו שהדופן מתקרבת לסכך הכשר, היה מקום לחלק בין סוגי הסכך שיש בינתיים, אבל לפירוש רש"י במתני' דחשבינן לסכך פסול כאילו הוא דופן ונתעקם, מה שייך לחלק בין מין סכך כשר למין סכך פסול. ותיריך, דהוה סלקא דעתך דלא גמירי דופן עקומה בסכך פסול, דכיון שאינו ממין הסוכה כלל הוא מפסיק וחוצץ מאוד, ורק בסכך כשר שלא נפסל אלא מפני שנעשה לשם דירה, אמרינן מין במינו אינו חוצץ כל כך, וראוי להכשירו על ידי דופן עקומה.

ה) תוס' ד"ה אויר. באה"ד, הכל כשר וכו' ואפילו מה שיוצא לחוץ לגמרי. החזון איש (קמ"ד, א') נתקשה בזה, הא כדי להכשיר מדין פסל היוצא מן הסוכה, בעינן דתמשך חד דופן בהדייהו ולא הוכשר מה שיוצא לחוץ לגמרי (כדאיתא לקמן י"ט, א'). ומסיק דצריך לדחוק בדבריהם ולומר דכוונתם שיוצא לגמרי חוץ לדופן הקצר שבדפנות, אבל חד דופן ארוך יותר וממשיך בהדייהו.

ו) תוס' ד"ה אילו וכו', באה"ד, ומיהו היכא דאיכא שני טפחים של סכך פסול ושנים של סכך פסול וכו' איכא לספוקי. בשו"ת הגאון רבי עקיבא איגר (קמא, י"ב, בשולי המכתב) והערוך לנר תמהו, הא הטעם שאין אויר פחות מג' טפחים פוסל בסוכה, משום דעל ידי הלבד שני חלקי הסוכה מחוברים אהדדי, ויש לה ג' דפנות. ואי לא נאמר לבוד יפסול אויר אפילו טפח אחד, דהא חסר ג' דפנות בכל צד. ואם כן הכא ממה נפשך הסוכה פסולה, דאי לא נימא לבוד הרי אפילו טפח אחד אויר פסולה, ואי נימא לבוד יש ד' טפחים סכך פסול במקום אחד, שפוסל הסוכה.

ז) בא"ד, איכא לספוקי וכו' ומיהו היכא דליכא בפסולים ד' וכו' דלא אמרינן לבוד להחמיר, פירש המגן אברהם (תרל"ב, ה') דמה שנסתפקו אי אמרינן לבוד לצרף שני סככים פסולים לפסול, היינו דוקא להחשיבם כאילו הם סמוכים זה לזה, אבל לומר שהם כמפורדים והאמצע הוא כסתום בסכך פסול, ודאי לא אמרינן להחמיר. ועיין בפרי מגדים (שם, אשל אברהם, ה) שביאר היטב, דשני מיני לבוד הם. אחד המקרבם ללא הפסק בינתיים, וחד הממלא וסותם המקום ההוא, וזהו ביאור החילוק שחילקו התוס'. [ועיין לעיל דף טז אות טז בשם הריטב"א שכתב שיש לבוד הממלא בסכך כשר ולא רק מקרב].

דף י"ז ע"ב

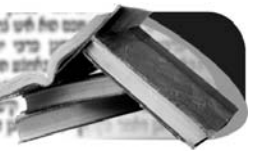
ח) גמ', אלא לדידכו דאמריתו שיעור משום הפלגה, מה לי איתפלג בסכך פסול וכו'. כתב הרא"ה, דהא דלא אהדרו ליה רבנן דבי רב לרבה, משום דלא חשו לענות, משום דסבירא להו דכיון דלא שוו שיעורייהו לגמרי, דסכך פסול בד' טפחים ואויר בג' טפחים, לא מצטרפי. והריטב"א הוסיף דאפשר דסברי דבטעמא נמי לא שוו, דאף דרבה הבין דלדעתם תרוייהו פוסלים משום הפלגה, אינהו סברי דאויר פוסל משום הפלגה, וסכך פסול משום שיעורא, דארבעה טפחים חשיב להו שיעור מקום. ובשו"ת הגאון רבי עקיבא איגר (קמא, י"ב, בשולי המכתב) נקט בתוך דבריו,

דסכך פסול פחות מד' טפחים ואויר פחות מג' טפחים לא מצטרפי, משום דכל פחות מג' טפחים אויר אמרינן לבוד, וכאילו הסכך פסול דבוק לסכך כשר שמצד השני, או שנתמלא הכל בסכך כשר. וכתב דזהו הטעם בכל אויר פחות מג' שאינו פוסל, והכי נמי הכא כשסכך פסול בציוד.

ט) גמ', בסוכה קטנה מי לא שוו שיעורייהו. פירש רש"י בד"ה סוכה קטנה, ששיעורה מצומצם. וכן פסק בשלחן ערוך (תרל"ב, א'). והקשה המגן אברהם (שם ג'), הא גם בסוכה שהיא ט' טפחים ומחצה, אם יש בה סכך פסול ג' טפחים בציר לה שיעורא. ובחידושי הגאון רבי עקיבא איגר על השו"ע (שם) חילק דאם הסכך פסול מונח באמצע הסוכה בודאי ממעט לשיעור סוכה ופוסלה, וכמו שכתב המגן אברהם. אבל אם הוא מן הצדדים, אפשר לומר על חלק ממנו דופן עקומה, והשאר הוא פחות מג' טפחים ויצטרף לשיעור הכשר הסוכה. וכן אם הוא בצד הפתח נאמר על פחות מג' טפחים שהוא מן הסוכה ומשלים השיעור, והשאר כמאן דליתיה ומה איכפת לנו בו. וכן כתב החזון איש (קמ"ד, ג'), דבסוכה שהיא יותר מ' טפחים על ז' טפחים, אין פוסל ג' טפחים סכך פסול, דמצרפינן מעט מהסכך פסול להכשיר הסוכה, ודוקא אם הסכך הפסול פחות מד' טפחים, אבל אי אית ביה ד' טפחים הווי מקום חשוב לעצמו דאין ישנים תחתיו, ואי אפשר לחלקו ולצרף מיעוטו להשלמת הסוכה. [נמשום הכי לעיל (י"ד):] בפסל היוצא שמצטרף לפסול, בעייל תלתא ואפיק חד, לא אמרינן שנצרף חלק ממנו להכשר סוכה והשאר כמאן דליתא, דהתם מיירי בנסר רחב ד' טפחים].

י) גמ', וכל היכא דלא שוו שיעורייהו להדדי לא מצטרפי והתנן הבגד וכו'. מדברי רש"י (בסוגיין ד"ה משום שיעורא, ד"ה אלא לדידכו, ד"ה א"ל התם) נראה דהקושיא לרבה, דאמר דכיון דלא שוו שיעורייהו לא מצטרפי. אבל הרא"ה והריטב"א כתבו, דהקושיא לרבנן דבי רב, דלדידהו עיקר הטעם דלא מצטרפי סכך פסול ואויר, משום דלא שוו בשיעורייהו, (וכדלעיל אות ח'). ואף על פי שלא נתפרש טעמם בהדיא). אבל לרבה לא קשיא, משום דלדידיה כדי שלא יצטרפו בעינן שיהיו שונים בשיעורם ובטעמם, וכדסבירא ליה הכא דאין מצטרפינן משום שסכך פסול פוסל משום שיעורא ואויר משום הפלגה, (ואולי לשיטתם ולגירסתם עיין באות הבאה). ובגד לשך, אף דלא שוו בשיעורם שווים בטעמם דכולם מטמאין מדרס.

יא) רש"י ד"ה האי לאו שיעורא הוא כיון וכו' גרסינן, ולא גרסינן וכיון. פירוש, דיש ספרים דגרסי בשלמא לדידי משום שיעורא ולא שיעורא, וכיון דלא שוו שיעורייהו להדדי לא מצטרפי. ורש"י לא גרס לה דמשמע מינה, דשני שיעורים שאינם שווים אין מצטרפינן, משום דסכך פסול פוסל בד' אמות משום שיעור. ונאי אפשר לומר כן, דהא לא שייכי להדדי כלל. אבל הרא"ה והריטב"א מקיימים גירסא זו, ומפרשים דבשלמא לדידי אין מצטרפינן אויר וסכך פסול, כיון דלא שוו לא בטעם פסולם ולא בשיעור הפסול. דטעם פסול סכך פסול משום שיעור מקום, מה שאין כן אויר שפוסל משום הפלגה. ועוד דסכך פסול

דנקט המחלוקת דלבוד באמצע גבי דינא דמיעוט, משום דלמאן דאמר דאין לבוד באמצע, אין לבוד מן הצד אלא כשמיעטו בצד הסכך ולא בשמיעט מצד הדופן. ואף דבפחות מד' סמוך לדופן אמרינן דופן עקומה, והוי לבוד מן הצד [דהיינו בדופן]. מכל מקום אינו מועיל משום דכדי להכשיר בעינן למימר גם לדינא דדופן עקומה, וגם לדינא דלבוד, ולא אמרינן לתרווייהו. ומשום הכי כשממעטו מצד הדופן, נחשב המיעוט לסכך והוא לבוד באמצע. ובש"ת הגאון רבי עקיבא איגר (קמא, סי' י"ב) ביאר, דהא דלא אמרינן ב' הלכות, היינו דוקא היכא דבעינן להלכה אחת כדי לדון את חברתה, כגון הכא. אמנם כתב, דלהלכה אין הדין כהר"ן ואומרים שתי הלכות יחד.

ג) גמ', אין לבוד באמצע. הריטב"א פירש, דדוקא אי יש באויר שיעור ראשו, אבל בפחות לא לא בעינן לדין לבוד וכשר, דאי לאו הכי היה צריך לעשות סוכה מעובה כמין בית. (והשפת אמת כתב שלא ידע מנין לו שיעור זה). ולא כתוס' בד"ה צילתה. שפירשו דאיירינן בגוונא שהאויר מהלך על פני כל הסוכה. ולדידהו אף שיהיה יותר משיעור ראשו, כיון שצילתה מרובה מחמתה, לא בעינן לדין לבוד להכשר. ולשיטת הריטב"א אי יהיה פחות משיעור ראשו לא בעינן לדין לבוד, אבל מראשו ומעלה בעינן לדין לבוד להכשר מקום זה, אף אי אינו מהלך על פני כולה.

ד) גמ', שם. כתב הריטב"א, דמאן דפסל, פסל אפילו בסוכה גדולה, [דהיינו דבשיעור דראשו ומעלה בעינן לשיעור לבוד להכשיר הסכך]. וכתב בחידושי הגאון רבי עקיבא איגר, שעל כרחק הדבר כן, דאי נימא דלא בעינן לדין לבוד, וסגי למימר דאין אויר פחות מג' טפחים חשוב, ובטל לסכך. אם כן גם בסוכה קטנה יש להכשיר, שהרי בודאי לא גרע מסכך פסול פחות מג' טפחים, שכשר בסוכה קטנה אף ללא דין לבוד. אך השפת אמת כתב, שמדברי הגמ' משמע שנחלקו לגבי סיום דברי אביי בענין סוכה קטנה שבה נצרך צירוף האויר לשיעור סוכה. אבל סוכה גדולה דלא בעינן לצירוף האויר, לכולי עלמא אומרים לבוד באמצע.

ה) גמ', שם. כתב הר"ן (ט. מדפי הרי"ף) דטעמיה שמאן דפסל משום דאיתא לעיל (ה:): דמחיצין הלכה למשה מסיני. והיא, גוד לבוד ודופן עקומה. ואם כן דוקא בדופן ומחיצה אמרינן לבוד ולא בסכך, והחולק סבר דלא שניא. והערוך לנר כתב שנחלקו בטעם דין לבוד. דמאן דמכשיר באמצע סבר דלבוד מועיל לאשוויי כאילו האויר סתום, ואם כן מה לי באמצע מה לי מן הצד. ומאן דפסל סבר, דטעם לבוד משום שרואים כאילו נסמכו אחד לשני, וזה אפשר לומר דוקא מן הצד. אבל באמצע אם נקרב את שני חלקי הסכך יתרחק הסכך מן הדופן וכאילו יש שם אויר. ואי אפשר לומר שוב לבוד של סמיכות. אמנם כתב שסברא זו שייכת דוקא לפי מה שביארו התוס' בד"ה אין וכו', דאיירנן לענין ג' טפחים החוצצין על פני כולה. [ולפי זה לשיטת הריטב"א עיין באות ג' לא שייך להאי טעמא]. ועיין לקמן דף יט. אות ט.

ו) גמ', שאני הלכות טומאה. הקשה הקרבן נתנאל (סי' ל"ג אות ת') לשיטת התוס' לעיל (יז). ד"ה אילו, דאין אומרים לבוד להחמיר. מדוע לא תירצו דשאני ארובה שהלבוד להחמיר

בשיעור ד' אמות ואילו אויר בג' טפחים. אבל לדידכו נהי דלא שוו בשיעוריהו, מכל מקום שוו בטעמם דתרווייהו משום הפלגה היא, ואם כן אמאי לא מצטרפי.

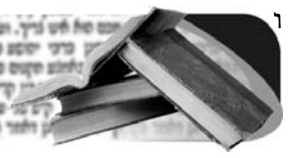
יב) גמ', בנהרדעא מתנו וכו' ורב אמר בין מן הצד בין באמצע בארבע אמות. הרי"ף (ח: מדפי הרי"ף) פסק דפוסלת באמצע בד' טפחים כשמואל, כיון דגם רבנן דבי רב סברי הכי. והרמב"ן בחידושו הביא, שנחלקו בזה הגאונים, דיש אומרים כיון דבכל מקום הלכה כלישנא בתרא, אם כן בדעת רב לישנא דנהרדעא עיקר, ונמצא שנחלקו בזה רב ושמואל והלכה כרב באיסורי. ויש אומרים, כיון דלישנא קמא בין רב ובין שמואל מודו דבארבעה טפחים, וללישנא בתרא על כל פנים שמואל סבר הכי, הכי קיימא לן. (ועיין באות הסמוכה).

יג) שם. הרמב"ן (בחידושו) הוכיח, דאין הלכה כרב אליבא דלישנא דנהרדעא. וכן הביאו הרא"ה והריטב"א. משום דהקשה, הא להאי לישנא אין סכך פסול פוסל בסוכה בפחות מד' אמות ואפילו באמצע, למה נאמרה הלכתא דדופן עקומה, וכדאמרינן לעיל (ו:): דהילכתא לגוד ולבוד ודופן עקומה. הא אף בלא האי דינא אין הסוכה נפסלת בפחות מד' אמות. אבל הר"ן (ח: מדפי הרי"ף ד"ה גמ', אמר ר"ה) כתב, דיש לפקפק בראיית הרמב"ן. והפני יהושע כתב נפקותא בהלכתא של דופן עקומה גם ללישנא דנהרדעא. כגון בסוכה גדולה ועשה בצידה סמוך לדופן ו' או ז' אמות סכך פסול, וללא ההלכה דדופן עקומה היתה נפסלת, אבל כיון שנאמרה ההלכה דדופן עקומה, מחשיבים את הד' אמות הראשונות הסמוכות לדופן, כאילו הם מן הדופן, ולא נשתייר כאן אלא ב' או ג' אמות סכך פסול, דלית בהו שיעורא לפסול. מיהו הערוך לנר (יז). ד"ה משום דופן עקומה) הקשה על דבריו דאין יישב לפי זה לא הא דתנן במתניתין בית שנפחת וכו' אם יש מן הכותל לסיכוך ארבע אמות פסולה, הא אף בכהאי גוונא נחשיב את הג' אמות הראשונות כדופן, ולא ישאר כאן אלא אמה אחת פסול. אלא על כרחק דלא מחלקינן סכך פסול לומר שמקצתו דופן ומקצתו סכך. (ועיין לעיל אות ט' בשם הגאון רבי עקיבא איגר).

דף יח ע"א

א) גמ', אמר אביי אויר שלשה בסוכה גדולה וכו'. פירש רש"י בד"ה הוי, שכשירה משום שאין שיעור אויר הפוסל או שיעור סכך פסול. והר"ן כתב (ח: מדפי הרי"ף) שאין האויר והסכך פסול מצטרפין לפוסלה כיון שאין שיעורן שווה. עוד כתב דהא דנקט מיעטו ולא מיעטו ולא מצטרפין ואין מצטרפין, לאשמועינן רבותא, דאף דכבר נפסלה הסוכה באויר ג', מכל מקום בסוכה גדולה יכול להכשירה אף בשפודין. והשפת אמת ביאר בדברי הר"ן דקא מישמע לן דלא אמרינן דכיון דכבר נפסלה באויר ג', לא יוכל שוב להכשירה, כיון דהוי תעשה ולא מן העשוי בפסול, ומשום דבאויר פחות מד' דאילו היה במקומו סכך פסול היה כשר, אם כן הוי תעשה בהכשר דבכך מצותו, כיון דשרי להניח סכך פסול פחות מד'.

ב) גמ', אבל באמצע פליגי בה וכו'. כתב הר"ן (ט. מדפי הרי"ף)

הדרגת היוזמי

מסכת סוכה דף יח

כא אדר א' התשע"ד

צדדין. והתם ודאי דשייך יותר בקיעת רבים מסוכה שבחצר, ואם כן כל שכן שנאמר פי תקרה יורד וסותם בסוכה. אמנם הוסיף שמסתימת לשונם לא משמע כדבריו. והערוך לנר ביאר, דעל כרחק הרבים הבוקעין היינו בני החצר, כיון דסתם חצר סתומה מכל צדדיה ופתוחה למבוי, ואותה בקיעת רבים שייכת גם בסוכה המוקפת אכסדרה כיון דעל כל פנים בני החצר בוקעין בה, ועל כרחק צריך לבאר בדעת רש"י, שבחצר המוקפת אכסדרה, אין הרבים בוקעים בסוכה שבחצר אלא הולכין מבית לבית דרך האכסדרה, אך בסוכה שבחצר בוקעין בה, ועל זה כתבו התוס' דסברא משונה היא.

(טו) בא"ד, שם. השפת אמת ביאר דעת רש"י, דלאבבי בהפחית דופן האמצעי לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם, משום דבעינן מחיצות הניכרות כדלעיל (ד:), וכשנפחת דופן האמצעי אין היכר מחיצה ודומה למבוי מפולש. אך באכסדרה שבחצר כיון שהסוכה מוקפת כותלי החצר, אין לפסול מטעם מחיצות הניכרות. אבל דינא דאכסדרה בבקעה גבי שבת מיירי, ולא בעינן מחיצות הניכרות, ואמרינן לאבבי פי תקרה יורד וסותם. והערוך לנר ביאר דרש"י דייק מלישנא "והפחית דופן האמצעי", שרק כשמתחילה היתה דופן אמצעית והפחיתה, כיון דאיכא גילוי מילתא שבכוונה הפחיתה כדי לעשותה קפנדריא לבקיעת הרבים, מודה אבבי דהוי כמבוי מפולש, ולא אמרינן פי תקרה סותם. אבל אם מתחילה עשה רק שתי מחיצות או שלא היו בה מחיצות כלל או שנפחתה מעצמה לא אמרינן בזה שרבים בוקעים בה ומבטלים המחיצה. ולפי תירץ מה שהקשו התוס' מפרק כל גגות עיין שם.

(טז) בא"ד, ביש לה שתי דפנות כהלכתן כמין גאם. המהרש"ל פירש דמיירי שהאכסדרה עצמה היא הסוכה, דיש לה שתי מחיצות וסיכך על גבי ד' קורות מסביב לה. והמהרש"א פירש, דלא סיכך על גבי האכסדרה, אלא באותו אופן שפירש רש"י, אלא דלסוכה עצמה יש שתי דפנות, ובשלישית סמך על האכסדרה. ומה שכתבו דאורחא דמילתא למיעבד צניעות קצת, היינו משום דלקמן הקשו מחצר המוקפת אכסדרה, ועל מנת דלא נימא דמיירי שאין לה דופן כלל, הוצרכו לומר שהדרך לעשות שתי דפנות משום צניעות גם בסוכה המוקפת אכסדרה, והכשירה במחיצות הבית. כדי שלא תהא פרוצה לאכסדראות ושפיר הקשו לאבבי. (עיין בדבריו מה שהקשה על הרש"ל).

(יז) בא"ד, ורבא דהוה מקשה. ביאר המהרש"א, דזה ודאי דלרבא לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם בין במפולש ובין בעשוי כמין גאם בין בסוכה ובין בשבת. ולא הקשה, אלא לאבבי שמחלק בין סוכה לשבת, דכיון דמהני פי תקרה בסוכה שאינה מפולשת יועיל גם במפולשת.

(יח) בא"ד, בההיא דהתם פליגי. המהרש"ל הביא דיש גורסין בההיא דהכא פליגי. אך כתב דאין צריך לגרוס כן, דיש לפרש דכוונתם דבפצימים דהתם על כרחק דפליגי, ובפצימים דהכא משמע דבייש לה פצימים לכולי עלמא שרי. ועל כרחק דפצימים דהתם אינן כפצימים דהכא וכפירוש רש"י, ומוכח דאבבי מכשיר אף בשתי דפנות המפולשות.

ולטמא, ולא אמרינן ליה. ותירץ, שמהסיפא יש להוכיח שאין אומרים לבוד באמצע לקולא שהרי שנינו, מקצת הטומאה בבית ומקצת כנגד הארובה, הבית טמא וכנגד הטומאה טמא. ומוכח שלא אומרים לבוד לטהר בעליה אף מה שכנגד הטומאה. והבית מאיר (או"ח סי' תק"ב) תירץ, שבאמת היה אפשר לתרץ כן אך הגמ' תירצה לפי האמת שאין אומרים לבוד ואפילו לקולא בהלכות טומאה.

(ז) רש"י ד"ה כנגד. פירש דהראיה מהרישא. והריטב"א הקשה שתי קושיות עיין שם. ופירש שהראיה מהסיפא. והוא משום דפחות מטפח דהלכות טומאה, הווי כפחות מג' טפחים דעלמא, ואף על פי כן לא אמרינן לבוד ומוכח שאין לבוד באמצע.

(ח) רש"י ד"ה הכי. מסיני וכו', ומהלכה לא גמרינן וכו'. הקשה המצפה איתן, הא לעיל (ז). איתא, מגו דהווי דופן לענין סוכה הווי דופן לענין שבת. ופירש רש"י ד"ה וכן, דהווי דופן מהלכה למשה מסיני. ומוכח שלמדין הלכה מהלכה. וכתב ביאר הגמרא דלא גמירי מהלכות טומאה דחידוש הם ואין למדין מחידוש. [ועיין במצפה איתן שהבין בפשטות דהאי מיגו מיקרי דלמדין הלכה מהלכה, אמנם עיין מה שכתבנו לעיל דף ז אות ט דפירוש המיגו אינו כדברי המצפה איתן וצ"ע].

(ט) תוספות ד"ה אין, באה"ד כשהאוויר מהלך על פני כולה. הקשה החתם סופר (יו"ד סי' ש"מ) אם כן מה ההוכחה מארובה, הרי שם אין האוויר מהלך על פני כולה, ועל כרחק דלא אמרינן לבוד מטעמא אחרינא. ותירץ, דיש לבאר, כמו שבטומאה לא אמרינן לבוד באמצע, הוא הדין לסוכה אין לומר לבוד באמצע כשמחלק הסוכה.

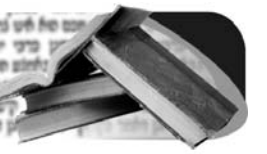
(י) בא"ד דהא מה נפשך יתר משלשה וכו'. ביאר המהרש"ם דכוונתם, שהרי אפילו למאן דאמר שיש לבוד באמצע, מכל מקום ביתר מג' יצא מתורת לבוד, ואם כן בסכך פסול משהו יותר מג' היה לו ליפסל, ועל כרחק צריך לומר דאינו דומה לאויר.

(יא) גמ', אברומא. הערוך (ערך אבזומא) גרס אבזומא, דהיינו דג שמניחים אותו בחמה עד שמבאיש ועושין מצחנתו טרית.

(יב) גמ', והאי דג טמא כיון דלית ליה חוט שדרה. הקשה הפרי חדש (יו"ד סי' פ"ג סק"ז) הא איתא בעבודה זרה (מ.), שיש להבחין בין דג טהור לטמא על ידי הכרת צורת ראשן או שדרתן, ומוכח דלדג טמא יש שדרה.

(יג) תוספות ד"ה סיכך, באה"ד, שהפצימין לחלל אכסדרה נעשה. ביאר הפני יהושע דללישנא קמא רבא מחלק בין לבוד לפי תקרה, שפי תקרה לא נאמר אלא כשנעשתה התקרה בשביל האכסדרה ולא לאויר החיצון, אך לבוד שדינו כמחיצה סתומה נאמר אף בגוונא דהפצימין לא נעשו לצורך הסוכה.

(יד) בא"ד, וסברא משונה היא. הקשה הפני יהושע מדוע סברא זו משונה, הא שפיר יש לומר, שכשהפחית דופן האמצעי, דומה למבוי מפולש שעשוי לקפנדריא ובקיעת רבים, אבל כשמחיצות האכסדרה מקיפות מכל צד לא שייך בקיעת רבים. ופירש דכוונתם, דהא גבי האכסדרה בבקעה שמדמה לה הש"ס לפלוגתא דאבבי ורבא, אמרינן לאבבי פי תקרה יורד וסותם אפילו מד'

הדרגת היוצא

מסכת פוכה דף יח – דף יט

כא – כב אדר א' התשע"ד

יהושע תירץ, דלרבנן דשתי מחיצות לאו דאורייתא לא אמרינן פי תקרה אפילו בשני צדדין כיון דשייך בה איסור סקילה, ויבואו להתיר אף בלא פי תקרה. והערוך לנר כתב דהתם מיירי דבקעי בה רבים, ומשום הכי סברי רבנן שבמפולש אסור. אך באכסדרה בבקעה דאין הרבים בוקעין בה, שפיר אמרינן דפי תקרה יורד וסותם אף ללא מחיצות.

(נו) בא"ד, והאי דנקט הכא בבקעה לפירוש רבינו תם, הקשה הערוך לנר מה תירצו, הא מכל מקום קשה מדוע לא נקט דוקא בקעה. וכתב דכוונתם דנקט בקעה משום דכרמלית היא, ואסורה בטלטול לעולם. אך חצר יש לה היתר על ידי עירוב.

דף יט ע"א

(א) גמ', אבל הכא דלאו להכי עבידי לא. הקשה הפני יהושע הא כיון דפליגי בגוונא דלאו להכי עבידי, אי אמרינן פי תקרה יורד וסותם. אם כן, מה הקשה רבא לדידך אפילו הפחית דופן האמצעי, והא התם להכי עביד הפי תקרה וכשר אף לרבא. (דאכתי לא נחית לסברא דהוי כמבוי מפולש). ותירץ, דרבא סבר כיון דאביי מיקל דאפילו בלאו להכי עבידי אמרינן פי תקרה, אף על פי דטפי מסתבר דלא נימא הכי, כל שכן דמיקל היכא דפי תקרה עביד להכי דנימא דיורד וסותם אפילו בפרוצה מכל צד, וכל שכן כשיש לה שתי דפנות אף דמפולשות.

(ב) גמ', תנן וכן חצר המוקפת אכסדרה. המאירי הקשה לשיטתו דמיירי בסוכה שיש לה שתי מחיצות, מאי פריך, נימא דבחצר המוקפת אכסדרה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם, משום דפרוצה מכל צדדיה. ותירץ, דשפיר קשיא ממתניתין, כיון דהתנא לא חילק ומשמע דמיירי אף שפרוצה רק מרוח אחת ואף על פי כן לא אמרינן דפי תקרה יורד וסותם.

(ג) גמ', אחוי ליה נראה מבפנים וכו'. הרא"ש (סי' ל"ד) לא גרס אי נמי נראה מבפנים ושוה מבחוץ. וכתב הרש"ש שכן משמע מפירוש רש"י ותוס'.

(ד) תוס' ד"ה אחוי, תימא וכו' דאי משום מיגו וכו'. החזון איש (עירובין סי' י' סק"ב) ביאר קושייתם, דבשלמא גבי שבת מהני משום דסגי במחיצה בעלמא, אבל גבי סוכה הא בעינן דופן, וכיון דאינו נראה מבפנים לא הוי דופן גבי חלל הסוכה.

(ה) בא"ד, לא מהני מיגו וכו'. הגר"א (או"ח סי' תר"ל סק"ח) כתב, דלשיטת המאירי והריטב"א גבי אכסדרה (עיין לעיל יח: אות כ), דעל ידי הפצימין אמרינן פי תקרה יורד וסותם. הכא נמי הכשר הפצים שנראה מבחוץ משום פי תקרה, ולא משום שעומד במקום טפח הדופן השלישית.

(ו) גמ', בקנים היוצאים לפנים מן הסוכה. פירש רש"י בד"ה קמ"ל, דכשר מדין ג' מחיצות כמו ג' כהלכתן וג' אפי' טפח. והרא"ש (סי' ל"ה) כתב, דמיירי שעשה שתי מחיצות הצדדין ארוכות, והדבר מוכיח שרוצה לעשות את כל דפנותיה ארוכות, והוזה אמינא, דהדופן הנמשכת עם הפסל אינה מן הסוכה אלא בפני עצמה, ונמצא שאין לו אלא דופן אחת אפילו הכי נידון כסוכה. וכתב הקרבן נתנאל (אות ז') דאין ביאור דבריו דכשר מטעם פסל היוצא

(יט) בא"ד, דלא אמרינן לבוד אלא למחיצות שלימות וכו'. ביאר המרחשת (ח"א סי' ט"ז אות י"ב), דלרבא ההלכה ששלישית אפילו טפח היינו שהטפח נחשב כדופן שלימה וכאילו סותם שטח הסוכה, וכיון דהטפח הזה אינו אלא מחמת דין לבוד, לא אמרינן שתי הלכות יחד. אך לאביי הטפח מהני משום דההלכה אמרה שבדופן השלישית סגי במחיצה טפח אף שהשאר פרוץ, ושפיר אמרינן לבוד.

דף יח ע"ב

(כ) גמ', סיבך על גבי אכסדרה. המאירי והריטב"א פירשו דאכסדרה זו היא שני כתלים זה כנגד זה, והפצימין הן עמודים בולטים ברוח שלישית מכאן ומכאן וסגי בפצימין כיון דפי תקרה יורד וסותם. ורבינו חננאל (לקמן יט.) פירש דפצימין היינו אבנים הבולטות מהמחיצה זו ולמעלה מזו בפחות מג' בגובה י', ומדין לבוד נחשבות הבליטות כלחי בגובה עשרה טפחים.

(כא) גמ', פי תקרה יורד וסותם. רש"י לקמן (יט.) ד"ה דמחיצות פירש, דהיינו מדין גוד אחית מחיצתא. וכן כתב רבינו חננאל דרואין כאילו קצה הסכך יורד וסותם. אך התוס' עירובין (צד:): ד"ה בעשר פירשו, דהטעם משום דפי תקרה דומה לפתח.

(כב) גמ', בפלוגתא דרב ושמואל קמיפליגי. הקשה הפני יהושע, דלכאורה יש לומר דאביי נמי סבר כשמואל, אלא דחילק בין שבת דאיסור סקילה, לסוכה דהויה מצות עשה. ותירץ, דרב ושמואל נחלקו באכסדרה בבקעה שהיא כרמלית ואי אפשר לבא בה לידי איסור סקילה. אמנם בריטב"א מבואר דבקעה היינו רשות הרבים, וכן כתב המאירי שאין חילוק בין אכסדרה בבקעה לרשות הרבים, ופליגי בכל גוונא. עוד תירץ, דמלישנא דאביי ורבא אי אמרינן פי תקרה יורד או לא, משמע דפליגי בכל פי תקרה בין דשבת ובין דסוכה.

(כג) רש"י ד"ה לדידך וכו', תימא וכו' בנסרים עבים שאין רחבים ד'. כתב הפני יהושע, דרש"י לשיטתו (בעירובין פו.) ד"ה קורה דפי תקרה יורד וסותם היינו בקורה שעובייה טפח. וכן כתב הב"ח (סי' שע"ו) בדעתו. [והיה דוד (עירובין שם) כתב, דברש"י לא מבואר להדיא דבעינן טפח]. ומשום הכי על כרחך שאין בהם רוחב ד', דפסולין משום גזירת תקרה. אך התוס' דפליגי (שם) בד"ה קורה וסברי דלפי תקרה בעינן רוחב ד' טפחים, על כרחך דפי תקרה דסוגיין אינו מחמת הנסרים, אלא כדכתבו בסוגיין דהוא מחמת תקרת אכסדרה, דדרך פי תקרה שלהן להיות ברוחב ד'.

(כד) תוספות ד"ה אכסדרה, באה"ד, וקשיא דהא מוקמינן הכא אביי כרב וכו'. הקהילות יעקב (סי' י"ד) תירץ, דלאביי דוקא באכסדרה בבקעה אמרינן פי תקרה אף על פי שמפולשת מכל צדדיה, ומשום דלגבי שבת לא בעינן מחיצות הניכרות. אבל סוכה דבעינן מחיצות הניכרות, סבר רש"י, דאף למאן דאמר בעירובין (כב:) דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, מכל מקום הוי מחיצות שאינן ניכרות מחמת בקיעת הרבים, ומודה אביי דבהפחית דופן האמצעית דהסוכה פסולה.

(כה) בא"ד, ועוד וכו' גבי שתי מחיצות ברשות הרבים. הפני

הדרגת היוזמי

מסכת סוכה דף יט

כב אדר א' התשע"ד

דכשר. הפני יהושע תירץ, שהאכסדרה טפילה לבית משום דדרכה נכנסין ויוצאין מהבית. אבל הכא לא נועד הדופן האמצעי להיות דופן לאחורי הסוכה אלא לסוכה עצמה. והערוך לנר תירץ, שהרבה פעמים שנינו בברייתא מה שכבר השמיע התנא במשנה ולא קשיא.

יג) בא"ד, סלקא דעתך לפוסלה לפי שאינה עשויה לצל. השפת אמת נסתפק, מדוע למסקנא הסוכה כשירה, האם משום דסגי במה דהניחה לשם צל של תוך הסוכה, או דכשירה מדין פסל היוצא. ונפקא מינה בפסל היוצא מהבית שהניחו לשם צל, אבל הבית עצמו פסול לסוכה כיון שיש עליו מעזיבה. ועשה מחיצות תחת הפסל היוצא. דאי משום דחשיב שהניחו לצל כשירה, ואי משום דנידון כסוכה ובטל אליה, בגוונא דהסוכה פסולה גם הפסל פסול.

יד) תוס' ד"ה לא, באה"ד, ועוד מי יוכל להזהר וכו'. הרא"ש (סי' ל"ה) כתב דמיירי שהאוויר מהלך בכל אורך הסוכה. והרש"ש העיר שהתוס' עצמם כתבו לעיל (יח). ד"ה אין, כדברי הרא"ש ואם כן אין מקום לקושייתם הכא.

טו) בא"ד, אדרבה סכך פסול חמור ממנו. החזון יחזקאל (תוספתא פ"ב ה') ביאר, דאזלי לשיטתם לעיל (יז). ד"ה אילו, דאוויר פחות משלושה חשבינן ליה כסתום ממש מדין לבוד. ומשום הכי תירץ ר' אבא, שאויר פחות משלושה הוי כסתום בסכך כשר על ידי לבוד, ומצטרף וישנים תחתיו. אבל סכך פסול פחות משלושה שאין להחשיבו כסתום בסכך כשר, דהא יש עליו שם סכך פסול אין ישנים תחתיו. וסלקא דעתין דמהאי טעמא אינו מצטרף לשיעור סוכה, קא משמע לן דנידון כסוכה ומצטרף לשיעורה.

דף יט ע"ב

טז) גמ', טיט הנרוק יוכיח. פירש רש"י בד"ה טיט הנרוק שראוי להוריקו וכו' שהוא רך. והרמב"ם בפירוש המשניות (מקואות פ"ז מ"א) פירש, דהיינו טיט הרקיק הרבה מלשון רוק.

יז) רש"י ד"ה לא וכו', דהכי תנן וכו'. הקשה המהרש"א, מדוע נקט טיט הנרוק יותר משלג ושאר דברים. אמנם לתוס' בד"ה טיט לא קשיא, דדוקא השוו לטיט משום דדומה לאוויר, משום דגם כשמצטרף אין מטבילין בו, וכן באוויר אין ישנים תחתיו.

יח) תוס' ד"ה טיט, באה"ד, ונראה וכו' אפילו בשעה שמצטרף אין מטבילין בו. הקשה הערוך לנר, הא אינו דומה לאוויר, שפוסל אפילו כשמקצתו תחת האוויר, והשאר תחת הסכך כשר. אבל טיט הנרוק כשר לטבול במקצתו וכדברי ר' יהושע שטובלין במים ובטיט. ותירץ, דזה ודאי דגם לר' יהושע בעינן שטבול כולו במים ולא בטיט, ומה שהכשיר בטיט שהמים צפים על גביו היינו מטעם שהמים מקדימים ונמצא שטבול במים, אמנם כשהטיט בצד אחד אין טובלין בו אף שמצטרף להשלים.

יט) מתניתין, וחכמים מכשירין. כתב הריטב"א דהיינו כשיש בשיפוע י"ז טפחים, עשרה למחיצה ושבעה לסכך, ואותם הנידונין כסכך נעשו מדבר הכשר לסכך. והמגיד משנה (פ"ג מסוכה ה"ז) כתב, דאין צריך י"ז טפחים וכשר אף בעשרה טפחים בלבד. והבית

מן הסוכה אלא כמו שכתב רש"י (ועיין מה שהאר"י).

ז) גמ', ומעוטה חמתה מרובה מצילתה. כתב הר"ן (ט). מדפי (הרי"ף) דכשירה אף תחת הסכך שחמתו מרובה, משום דבכללה צילה מרובה. והוסיף דהיינו דוקא בסוכה קטנה. אבל סוכה גדולה שיש בה מקום ז' טפחים או יותר שחמתו מרובה מצילתו, צריך עיון אם מכשירין אותו על ידי צירוף שאר הסוכה. אמנם המאירי כתב דגם בסוכה גדולה יש להכשיר כיון שבכללה צילתה מרובה מחמתה.

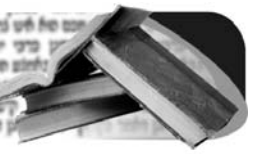
ח) גמ', ר' אושעיא אמר וכו'. כתב הערוך לנר דאף דר' יוחנן ורב אושעיא קדמו לעולא ורבה ורב יוסף, מכל מקום נקט הש"ס תירוציהו בדרך לא זו אף זו, והקדים החידוש הקל תחילה.

ט) גמ', לא יהא אלא אויר וכו'. בחידושי רבינו חיים הלוי (פ"ה מסוכה הי"ט) הקשה, הא לעיל (יח). נחלקו אם יש לבוד באמצע, ומשמע דאוויר פוסל במשהו ורק משום לבוד אינו פוסל עד שלשה. ולפי זה בסכך פסול פחות משלושה שאין דין לבוד שייך בו, מן הדין יש לפוסלו והיאך מדמה ר' הושעיא סכך פסול לאוויר. ותירץ, דמה שאויר פחות מג' אינו פוסל בסוכה, אינו מדין לבוד אלא מדין שיעורין, דהלכה היא דכל ג' חשוב מקום בפני עצמו ואינו מצטרף עם הסוכה הפסולה, אך בפחות אין בו שיעור לפסול, והשתא שפיר השווה ר' הושעיא סכך פסול ואוויר פחות מג', דהא תרווייהו לא פסלי מדין שיעור, כיון שבפחות מג' אין בהם שיעור לפסול. אמנם בגמ' תלו לה בדין לבוד, משום הדפנות, דכיון שאין לבוד באמצע נמצא שהאוויר מפסיק ואין הסכך והדפנות מצטרפין אלא מדין לבוד מהני. ועיין לעיל יח. אות ה.

י) רש"י ד"ה מהו דתימא, כיון וכו' והא לית בה שבעה טפחים בהכשר סוכה. ביאר המהרש"א דכונת רש"י לסכך היוצא, דאף אם יש לו שבעה טפחים מכל מקום אין לו הכשר סוכה דהיינו דפנות כהלכתן. אך הערוך לנר (לעיל ד). ביאר דעת רש"י, דלהכשיר פסל היוצא לפני הסוכה לא בעינן דפנות, דכיון דשייך הוא לסכך הסוכה, מועילות לו דפנותיה. והסלקא דעתא דגמ', דכיון דרק דופן אחת יוצאת עם הסכך, אם כן הוי הפסל כסוכה בפני עצמה, ופסול. משום דיש בו ז' טפחים דשיעור סוכה. וקא משמע לן, שאינו כסוכה בפני עצמה, ומה שלא האריך בדופן השניה משום דבשלישית סגי אפילו בטפח.

יא) רש"י ד"ה אמר ליה, בסוה"ד, אבל אין ישנים תחתיו. הרא"ש (סי' ל"ה) כתב, דאין ישנים תחתיו משום דמיירי שהאוויר מהלך בכל אורך הסוכה. והר"ן (ט). מדפי הרי"ף) והריטב"א כתבו דמיירי שיש באוויר בכדי לישן, דהיינו שעומד ראשו או רובו תחתיו. אך אם אין בו שיעור זה ישנין תחתיו, שהרי לא מסתבר שיהא צריך לעשות סוכה כמין בית. [ועיין לעיל דף יח. אות א], והט"ז (סי' תרל"ב סק"ד) כתב דטעם החילוק בין אויר לסכך פסול. משום דאוויר ההפסק בסכך נראה לעין יותר ממה שנראה בסכך פסול. והקרוב נתנאל (סי' ל"ו אות ל') הקשה עליו, דמאי שנא הלכות אלו משאר הלכות שלא נתנו בהן טעם.

יב) תוס' ד"ה לבראי, פי' וכו' וקשה דמתניתין שמעינן ליה

הדרגת היוזמי

מסכת סוכה דף יט - דף כ

כב - כג אדר א' התשע"ד

ט

ואם קנה לשם סכך מסככין בה. אך הוא כתב, דאזלינן בתר מנהג המקום, ואם נהגו לשכב עליהן לא מהני אם קונה לשם סכך, ואתו כולי עלמא לסכך במחצלאות. וכתב הבית מאיר (סי' תרכ"ט) דלרש"י דין המחצלת תלוי בעושה, ודלא כהרא"ש דאזלינן בתר מנהג המקום. וכן סברי המאמר מרדכי (סי' תרכ"ט סק"ה) והמרומי שדה, דלדעת הרא"ש פירוש עשאה דמתניתין, מנהג אנשי המקום. וכך למד הרמ"א (שם) בפירוש. אבל הט"ז (שם סק"ז) כתב, שדחוק לבאר כן בלשון עשאה, ועל כרחך דהרא"ש לא מיירי אלא כשיש מנהג מבורר, אבל מתניתין מיירי כשאין מנהג מבורר, דבכהאי גוונא תלוי בעשיתו.

(כז) מתניתין, אחת קטנה וכו'. כתב הר"ן (ט: מדפי הרי"ף) דקטנה היינו שיש בה כדי שכיבה. וכתב הבכורי יעקב (סי' תרכ"ט סק"ט) דלפי זה כל מחצלת שהיא כקומת איש ומעט יותר שראוי לישכב עליה, הרי היא קטנה. אבל אם יש בה יותר גדולה היא.

(כח) גמ', הא סתמא לסיכוך. הקשה הפני יהושע דלדברי הרא"ש (סי' ל"ז) דאזלינן בתר מנהג המקום, מה שייך סתמא, הרי הדין תלוי במנהג הרוב. ודוחק לומר דסתמא היינו מחצה על מחצה. ותיריך, דעל כרחך דהתנא השמיע בזה דין סתמא, שהרי זה ודאי שאין מסככין בדבר המקבל טומאה, ובדבר הנעשה לסיכוך ודאי שמסככין בו, ועל כרחך דמיירי מתניתין בסתמא שאין המנהג מבורר. וכן כתב הט"ז (סי' תרכ"ט סק"ו). והוכיח כדבריו, דהרא"ש מודה דמתניתין מיירי בגוונא שאין המנהג מבורר.

(כט) תוס' ד"ה כאן. כתב המהרש"א דתוס' לא ניחא להו בפירוש רש"י דסיפא דלסיכוך היינו בקטנה דעשאה לסיכוך, משום דברי שא נקט להדיא גדולה ובסיפא לא נקט קטנה, ועל כרחך דסיפא דלסיכוך קאי נמי אגדולה, ומיירי בכל המחצלאות.

(ל) תוס' ד"ה אמר רבא וכו'. כתב הערוך לנר דיש ליישב שיטת רש"י, דכיון שתנא קמא אמר מחצלת קנים גדולה, אמר ר' אליעזר אחת קטנה ואחת גדולה, דהיינו דכל דברי תנא קמא שאמרם דוקא בגדולה, אני אומרם גם בקטנה, ושפיר חולק הוא על עיקר דברי תנא קמא.

דף כ ע"א

(א) גמ', מחצלת של שיפה ושל גמי. כתב המרדכי (סי' תשל"ח) בשם היראים, דמסככין בהן משום דאינן מקבלין טומאה אלא מדרבנן. וכתב התרומות הדרשן (סי' צ') דשיטת המרדכי, דאפשר לסכך בדבר שמקבל טומאה מדרבנן. והב"ח (סי' תרכ"ט) כתב דלתוס' לעיל (ה). ד"ה מסגרתו דאף מקבלי טומאה מדרבנן פסולים לסיכוך.

(ב) גמ', מחצלת של שיפה ושל גמי וכו', לרש"י ד"ה גדולה. ולתוס' ד"ה ושל מיירי אפילו במחצלת קטנה, וגדולה מלשון גדיל, דהיינו מעשה עבות. וכתב המהרש"א שלדבריהם תנא דמתניתין דסבר דבקטנה אין מסככין בסתמא, פליג אדר' יוסי ור' דוסא דסברי דמסככין אף בקטנה. אמנם הרי"ף (ט: ל) לא הביא לסיפא דברייתא, וכתב הרא"ש (סי' ל"ז) דהרי"ף סבר דהלכה כר' יוסי ור' דוסא, ותנא דמתניתין לא פליג עלייהו, שהרי לא חילק במחצלת

יוסף (סי' תרל"א) כתב, דלשיטת התוס' ד"ה העושה, לא סגי ב"ז טפחים, כיון שצריך שיהא בה כדי לרבע ז' על ז' בגובה י' טפחים, ואם כן יש להוסיף האלכסון. אך רבינו מנוח (פ"ד מסוכה ה"ז) כתב דלתוס' סגי ב"ז.

(ג) גמ', תנא מודה ר' אליעזר וכו'. הקשה השפת אמת הא לעיל (ז): סבר אביי דר' אליעזר פוסל משום דסוכה דירת קבע בעינן, ומטעם זה פליג ר' אליעזר אף כשהגביהה או הרחיקה טפח, וכתב דצריך לומר דאביי לא שמיע ליה הא ברייתא.

(כא) גמ', כמאן כר' אליעזר וכו'. הקשה הפני יהושע מדוע לא אמר כמאן כר' יהודה, דמתיר לעיל (יא). לישן תחת המיטה בסוכה. דשמא הא דסבר ר' אליעזר דשיפועי אהלים לאו כאהלים, היינו חומרא בעלמא ופסול מדרבנן, אבל לקולא מודה דכאהלים דמו ואסור לישן בכילה דפסול מדאורייתא כיון דמפסיק. ותיריך דלקמן (כא): איכא תרי שינויי בדעת ר' יהודה, ואביי סבר כשינויא דטעמיא דר' יהודה, דשאני מיטה דעשויה לגבה ולא לשם אהל, ולא שייך כלל לענין כילה.

(כב) גמ', שבקת רבנן. הרמב"ן (במלחמות לעיל ז: מדפי הרי"ף) פירש, דשאלת אביי, דאי לרב יוסף פוסל רבי אליעזר כמין צריך משום דבעי דירת קבע, אם כן אף לשיטתו אין לישן בכילה בסוכה, אמנם גם אם טעמו משום שיפועי אהלים ושרי לדידיה לישן בכילה בסוכה, מכל מקום קשה דשבקת רבנן ועבדת כרבי אליעזר.

(כג) תוס' ד"ה שאם, באה"ד, שעשה בסמוך לכותל סכך רחב טפח. כתב הר"ן (ט: מדפי הרי"ף) דתוס' סברי דלא כרש"י, משום שאין אויר חשוב גג. וכתב המשנה ברורה (סי' תרל"א סקל"א) דמשום האי סברא אית להו דבעינן דיעשה למטה בנין זקוף טפח, משום דלא חשיבא מחיצה על ידי האויר.

(כד) בא"ד, וקצת משמע כן בירושלמי וכו'. ביאר הקרבן נתנאל (סי' ל"ז אות מ"ג) דהירושלמי מיירי בשני ענינים, חדא שהגביה הדופן על ידי אבנים בודדות ונמצא שהדופן מוגבהת טפח באויר, ועוד שהיתה גבוהה מן הארץ טפח על ידי בנין. וכן ביאר הערוך לנר. והקשה, דלפי זה מה הראיה לרש"י הא בבבלי נקט רק לגוונא דגבוה מן הארץ טפח, דהיינו על ידי בנין ודלא כרש"י. ועל כרחך דכוונת התוס' דכיון דלא נחלקו בזה הבבלי והירושלמי בפירוש, צריך לומר דהבבלי חדא מינייהו נקט והוא הדין באויר. ובהגהות הגר"א (אות א') גרס "שאם היתה נתונה על ארבעה אבנים והיתה גבוהה מן הארץ פותח טפח כשירה" ולגירסא זו שפיר מוכח כרש"י מהירושלמי, דמהני טפח אויר למטה, אבל אין הוכחה דלמעלה בגג נמי מהני טפח אויר.

(כה) מתניתין, עשאה לשכיבה מקבלת טומאת ואין מסככין בה. כתב הפני יהושע שאין הטעם דאין מסככין משום דגם אם יסכך בה מקבלת טומאה, אלא דאף אם השתא אינה מקבלת טומאה, מכל מקום כיון שירדה לה תורת קבלת טומאה אין מסככין בה.

(כו) מתניתין, עשאה לשכיבה. פירש רש"י בד"ה עשאה, הואיל ויחדה לכן. והרא"ש (סי' ל"ז) הביא דעת ר' ישעיה מטרנאני, דמחצלאות שמוכרים התגרים הולכין בהן אחר מחשבת הקונה,

הדרגת היוזמי

מסכת סוכה דף כ
כג אדר א' התשע"ד

קנים אלא בין גדולה לקטנה. וכתב המהרש"א דלדעת הרי"ף והרא"ש, פלוגתא דקנים וחילת מייירי במחצלת גדולה ולא קטנה, ופירוש גדולה דברייתא היינו גדולה בשטחה, דלתנא קמא אם ארוגה אין מסככין בה, ולר' יוסי לעולם מסככין בה. וכן ביאר המגיד משנה בדעת הרמב"ם (פ"ה מסוכה ה"ו). והפני יהושע כתב, דלשיטת רש"י ותוס' צריך לומר דקטנה דמתניתין היינו ארוגה שראויה לשכיבה, וכתנא קמא דברייתא דאין מסככין בקטנה ארוגה. והערוך לנר הקשה שלא מסתבר לומר דגדולה היינו בשטחה, דאם כן מדוע נקט גדולה וארוגה, היה לו לומר קלועה וארוגה. ומשום הכי פירש דהרי"ף נמי סבר כרש"י ותוס' דמייירי בקטנה, אלא דסבר דתנא דמתניתין שחילק בין גדולה וקטנה, ולא בין גדולה וארוגה פליג אברייתא. ופסק כסתם משנה דבקטנה אין מסככין בכל גוונא.

ג) תוס' ד"ה אחת, באה"ד, אחד דיני ממונות וכו'. הערוך לנר יישב דברי רש"י, דאין ראייה מהקדמת דיני ממונות וכמו שכתבו התוס' זבחים (צב:). ד"ה אי. שהדרך בסדר סנהדרין להקדים דיני ממונות לדיני נפשות. ומה דהקשו מבתולות ומערה יש ליישב, דהיכא דמה שאינו פשוט קודם בזמן לפשוט דרך התנא להקדימו, ובתולות קודמות בזמן לבעולות, ומערה קודם לגמר ביאה. וגבי לוקח צריך לומר דהקדימו, משום דשמא ברישא נשנה לוקח קודם מפקיד, או שלוקח יותר שכיח ממפקיד שמערב שמן הפקדון עם שמנו.

ד) בא"ד, אבל ההיא דיבנה ראייה היא. ביאר המהר"ם שהראיות הקודמות אינן ראייה, משום דהתם דברי התנא מדברי עצמו הן, ואינן חוזרין על דברי התנא שלפניו, ובזה דרך התנא לשנות לפעמים את הפשוט באחרונה, אך מההיא דיבנה שפיר יש ראייה, דקאי אדברי התנא שלפניו וכמו בסוגיין, דקאי אדברי התנא שלפניו, ומוכח דדרך התנא להזכיר הפשוט קודם.

ה) גמ', מרזובלי. כתב החזון איש (כלים ס' ל' אות ל"א) דלרב אבדימי נחלקו התנאים אם הן ראויות למדרס, משום דאינן משמשות למדרס אלא לפרקים, משום שקשות הן, ואינן נוחות להנחת הראש. אמנם במחצלאות ממש של שעם וגמי מודה ר' דוסא שמשמאות מדרס, ומשום הכי לא נחלק לענין סיכוך.

ו) גמ', חזרה ונשתכחה עלו ר' חייא ובניו ויסדוה. כתב הריטב"א דלא מציינו שהתורה נשתכחה בדורו של ר' חייא, שהרי רבינו הקדוש ושאר הגדולים היו באותו הדור. אלא כוונתו, שכל המקיים הלכה אחת שלא תשתכח, כאילו מייסד כל התורה כולה. ועוד שר' חייא אמר (כתובות קג:). אנא עבדי שלא תשתכח תורה מישראל, ומבואר שאם לא היה עושה כן היתה התורה משתכחת והוא ייסדה.

ז) גמ', שם. כתב הערוך לנר, שעזרא היה בסוף ימי הנביאים ולימד תורה שבכתב שכמעט נשתכחה בדורו. והלל היה בסוף ימי הקבלה שנתרבו התלמידים והתחילו המחלוקות, וקרוב היה הדבר שתשתכח התורה, עד שיסדה הוא ותלמידיו. ור' חייא היה בסוף ימי התנאים שנכתבה המשנה, וקרובה היתה להשתכח. והוא יסד הברייתא המפרשת את המשנה.

ח) רש"י ד"ה מטמאות טמא מת, באה"ד, אלא על ידי המת עצמו וכו'. הקשה הערוך לנר הרי אם נגעה המחצלת באדם שנגע במת, או בכלי שנגע בו, נמי נעשית אב טומאה, וכדפסק הרמב"ם (פ"ה מטומאת מת ה"ג). אמנם הפורת יוסף כתב, דרש"י לשיטתו בחולין (ג). ד"ה חרב דדוקא בכלי מתכות אמרינן חרב הרי הוא כחלל ולא בכלי עץ.

ט) רש"י ד"ה והתנן כל המטמא וכו', והוא וכו' כגון נוגע בשרץ ובנבילה. הקשה הרש"ש כיון דילפינן לה מקל וחומר דפכים קטנים, אם כן לא ילפינן אלא במת או בשרץ שמטמא בכעדשה וראוי להכנס בפך קטן, כמו שכתב רש"י בבא קמא (כה:). ד"ה טמא אבל נבילה אינה מטמאה אלא בכזית נוכן כתב המהרש"א בשבת (פד). על תוס' ד"ה מפץ. וכתב דצריך לומר דכוונת רש"י דבנבילה מטמא מדרבנן.

י) רש"י ד"ה הריני כפרת וכו', יסורין הבאין עלי וכו'. הערוך (ערך כד) פירש, דהיינו הריני במקומו לסבול עוונותיו, וקיבל עליו לכפרן. וכן פירש רש"י בקידושין (לא:). ד"ה הריני.

יא) בא"ד, כשהוא מזכיר אביו או רבו. כתב היעב"ץ דאף שרק בתוך י"ב חודש למיתה אומרים כן כדאיתא בקידושין (לא:). מכל מקום אמר זאת ריש לקיש זמן רב לאחר מיתת ר' חייא, משום חיבה יתירה הנודעת לר' חייא ובניו, ובפרט שהרי לא למד אצלו כלל.

יב) תוס' ד"ה עלה, שלמד וכו'. כתב הערוך לנר שלכאורה אין ראייה משם, דאפשר דהלל הוכיח את בני בתירא על שהיה בידם ללמוד משמעיה ואבטליון אך הוא עצמו בבבל היה ולא למד אצלם. [נדבריו צריכין ביאור דבפסחים (סו). איתא בהדיא, שהלל שימש את שמעיה ואבטליון (ג.ג.)].

דף כ ע"ב

ג) גמ', חוצלות של שעם ושל גמי. כתבו התוס' שבת (פד). ד"ה מפץ טומאתן מדרבנן. והחזון איש כתב (כלים ס' ל' אות ל"א), דכשיש להן גדנפא טמאות משום דהוו כלי קיבול. אמנם נחלקו בזה, דלהרמב"ם (פ"א מכלים ה"ג) טומאת כלי קיבול שלהן דאורייתא, אך לתוס' (שם) מדאורייתא טמאין רק טומאת מדרס, וכלי קיבול שלהן טמאין מדרבנן.

יד) גמ', מסככין בבודיא וכו' והוא דלית ליה גדנפא. כתב הערוך לנר, דקא משמע לן כר' יוסי וכו' דוסא דמסככין בהן אף ללא גדנפא, ודלא כתנא קמא דאין מסככין במחצלת ואפילו ללא גדנפא, כיון שמיחדת לשכיבה.

טו) גמ', ואם יש להן קיר אין מסככין בה. המגן אברהם (סי' תרכ"ט סק"ו) כתב, דדעת הרדב"ז (ח"ד סי' צ"ז), שאם עשאה לסכך, אף על פי שיש לה דופן מסככין בה, שאין גדנפא פוסלת אלא במחצלת העשויה סתם, שהגדנפא מוכיחה שעשאה לכלי. אבל אם עשאה לשם סכך מהני. אך הלבוש (שם ס"ו) כתב שאין מסככין בשיש לה דופן, אף שעשאה לסכך.

טז) תוס' ד"ה חזיין, פ"י וכו' ואי אפשר לומר כן וכו'. הסדרי טהרות (כלים קעט ב') תירץ, שרש"י לא כתב "לכסות בהן שכר

מהדרשא דאהל אהל ילפינן דכשאינו עשוי בידי אדם אינו אהל לענין הבאת טומאה. ובעינין להאי דרשה, משום דלולי הדרשא סלקא דעתין דטמא, דהא ר' יהודה נמי אית ליה לדרשא דאהל אהל ריבה כדמוכח בשבת (כו.), ורק מגזירה שוה דאהל ממעטינן. אבל גבי חציצה דלית לן לדרשא דאהל אהל ריבה, יש לומר דר' יהודה יליף לה מהלכה למשה מסיני דכל שאינו קרוי אהל לגבי טומאה, אינו חוצץ. או מסברא.

ב) גמ', ומביאין נשים עוברות. הערוך לנר מוכיח דלא היו עושין כן כשנצטרכו לאפר פרה אדומה בלבד, אלא דבכל עת עשו כן, והכינו את המים לעת הצורך. דהא בבית שני עשו ז' פרות בלבד (פרה פ"ג מ"ה), ואותן פרות לא היו שכיחות ומצויות, (ומשום הכי שילמו בעבורם דמים רבים, וכמעשה דדמא בן נתינה בקידושין לא.). והפרה היתה צריכה לכתחילה להיות בת ג' או ד' כדאיתא בפרה (פ"א מ"א). הרי דאם לא היו מכינים מים בכל עת, באותו זמן היו צרכים מצוא תינוקות בני ז' או ח', ששמרו אותם זמן רב קודם שנולדה הפרה, וזה לא מסתבר. ועל כרחך דבכל עת היו עושין כן כדי שיהיו מזומנים המים אם תילד פרה אדומה.

ג) גמ', ומביאין שוורים ועל גביהן דלתות. רש"י זבחים (ק"ג). ד"ה ועל פירש, שהדלתות היו כדי להפסיק בין התינוקות לקרקע שלא יאהילו רגליהן על קבר התהום. אך הרמב"ם (פ"ב מפרה ה"ז) כתב, שהשוורים היו כדי להפסיק בין התינוקות לקרקע אך הדלתות היו כדי שיהיו אהל על גבי השור והתינוק עליהן. והקשה השפת אמת דלהרמב"ם תיקשי לדעת רבנן נמי. דכיון דאהל שאינו בידי אדם חשיב אהל, מדוע בעו דלתות לשם אהל. והחסדי דוד (תוספתא פרה פ"ג ה"ב) כתב, דהרמב"ם סבר דלרבנן עשו מעלה יתירה והצריכו תרתי.

ד) גמ', ותינוקות יושבין על גביהן. בתוספתא (פרה פ"ג ה"ב) איתא, שהיו עושין כן עד שהיו התינוקות בני ז' או ח' שנים. והרמב"ם (פ"ב מפרה ה"ז) כתב ומגדלות בניהם, ולא פירש עד כמה. וביאר החסדי דוד (בתוספתא שם) שהרמב"ם לא סבר כרש"י ותוס' שהטעם משום קרי, שהרי יכולין לטבול. אלא שגרס בהתוספתא עד שיהיו בני ו' או ז' שנים (וכגירסת הריטב"א). וסבירא ליה שהיו מגדלין אותם, משום דאותן קטנים היו מקדשין ומזיין על הטמא, וכדשנינן שתינוק שיש בו דעת כשר להזאה (פרה פרק בתרא מ"י). דהיינו שהגיע לעונת הפעוטות שהוא כבן ו' או ז' ומקחו מקח, כדאיתא בגיטין (סה.). הלכך סתם הרמב"ם וכתב ומגדלות בניהן. דהיינו בסתמא, עד שיהיו בני ו' או ז' שיהיו כשרין להזות.

ה) גמ', מודה ר' יהודה כמלא אגרוף. הקשה הריטב"א מדוע מודה בכמלא אגרוף, הא יליף לה ממשכן, והתם היו כמה וכמה אגרופין, ואם כן כמלא אגרוף נמי בעינן שיהא עשוי בידי אדם. ותירץ דר' יהודה יליף טומאת אהל ממצורע, אמנם הגזירה שוה דאהל ממעטת דרק העשוי בידי אדם מטמא, הלכך דוקא בדליכא כמלא אגרוף ולא חשיב בעינן כן, אך בכמלא אגרוף דחשיב אהל שפיר ילפינן ליה ממצורע דמטמא אף על פי שאינו עשוי בידי אדם. והשפת אמת כתב, דרב דימי סבר דר' יהודה לא יליף כלל

שבגיגית, אלא "לכסות בהן גיגית שעושין בה שכר" דהיינו שמכסין בה את הגיגית, ושופכין עליה השכר כדי שיסתנן על ידה, וטמאה משום כלי כברה.

פרק שני

יז) מתניתין, הישן תחת המטה. כתב המלאכת שלמה דלאו דוקא ישן, דהוא הדין לאוכל ושותה תחת המטה. והכף החיים (סי' תרכ"ז סק"ב) כתב, דמכל מקום נקט הישן משום שאין דרך לאכול ולשתות תחת המטה.

יח) רש"י ד"ה הישן, בסוה"ד. ועיקר ישיבת הסוכה אכילה ושתייה ושינה. האבני נזר (או"ח ח"ב סי' ת"פ) דייק מדברי רש"י, שהמעכב בסוכה הוא שתהא ראויה לג' תשמישין אלו שהן עיקרה, וכשרה אף שאינה ראויה לשאר תשמישין.

יט) רש"י ד"ה מעשה וכו', דעבדים וכו', דמצות עשה שהזמן גרמא וכו'. הקשה הרש"ש דלקמן (כח:) איתא, דנשים פטורות מסוכה מהלכה למשה מסיני. ותירץ על פי דברי המשנה למלך (הל' פ"י ממלכים ה"ז, ד"ה הכלל) שהיקש עבדים לנשים אינו אלא כשהנשים פטורות מטעם דהזמן גרמא, אך אם פטורות מגזירת הכתוב לא הוקשו זה לזה. ולכן כתב רש"י שנשים פטורות מטעם דהזמן גרמא ואם כן שפיר הוקשו להן העבדים. ומה דילפינן מהלכתא היינו לענין מה דלא נילף סוכה ממצה לחייב בה נשים, אך סיבת הפטור הוא מטעם דהזמן גרמא.

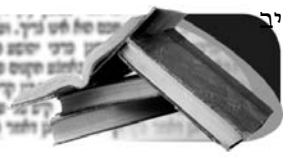
כ) גמ', במטה עשרה. הרי"ף (י. מדפי הרי"ף) כתב, דכיון דגבוהה עשרה שהוא שיעור סוכה הוי כסוכה בתוך סוכה ופסולה. אך בעל המאור (שם) כתב שלא יצא ידי חובתו משום שיושב בצל אהל מיטה ולא בצל סוכה. והמאירי כתב את שני הטעמים. וכתב הב"ח (סי' תרכ"ז), דלדעת הרי"ף פסול מדאורייתא ולבעל המאור פסול מדרבנן, אך הבית יוסף (סי' תרל"א) כתב דלדעת הרי"ף פסול מדרבנן, דמה דכתב דהוי סוכה בתוך סוכה היינו דמיחזי הכי ויבואו להכשיר סוכה בתוך סוכה. והפרי מגדים (סי' תרכ"ז משבצות זהב סק"ב) כתב, דלהבעל המאור פסול מדרבנן.

כא) תוס' ד"ה ראיתם, עבד כשר היה וכו'. ביאר הערוך לנר שהתוס' כתבו כן, משום דאיתא בכתובות (צח.) שאסור ללמד עבדו תורה, וכתבו דעבד כשר היה ולמד מעצמו ולא מרבן גמליאל. אמנם בירושלמי מגילה (פ"ד ה"ג) איתא, שרבן גמליאל לימד בעצמו את טבי עבדו.

כב) בא"ד, גבי סוכה מיחו בו. ביאר הריטב"א שהמקשן הקשה מחמת שהבין שטבי עשה כן מחמת אימתו של רבן גמליאל שידע שאם ישב בסוכה ימחה בו, ומוכח שהיו מוחין בו, ושפיר מיחלפא שיטתיה דרבן גמליאל, ותירצו שלא עשה כן מפני איסור ומחאה אלא שלא לדחוק את החכמים.

דף כא ע"א

א) גמ', יליף אהל אהל ממשכן. כתב הפני יהושע דחזינן בסוגיין דר' יהודה פליג נמי לענין אהל לחציצה בפני הטומאה. אמנם

הדרגת היוזמי

מסכת סוכה דף כא

כד אדר א' התשע"ד

ונטהרו. ומשעה שנטהרו והתחילו להניק כבר נסתלקו דמים מהם. (ג) בא"ד, דכולה מילתא מעלה בעלמא. הרמב"ם (פ"ב מפרה ה"ז) פסק, שגם הקידוש וההזאה נעשו על ידי התינוקות. והעיר הערוך לנר, דכיון דפסק (פ"ז מפרה ה"ב), שהמילוי פסול בחרש שוטה וקטן. וכתב הכסף משנה (שם) דילף לה מקידוש. על כרחך, דשאני הזאה זו דמעלה בעלמא היא, ולא החמירו כל כך וקטן כשר בה, והוא הדין לענין קידוש והזאה. אמנם לתוס' על כרחך דמילוי בעלמא כשר בקטן, שהרי לא הקשו ממילוי אלא מקידוש והזאה, ואם כן אין להביא ראיה דהכא ההזאה והקידוש היו משום מעלה בעלמא, ומשום הכי כתבו דההזאה וקידוש פסולין בקטן, ונעשו על ידי גדול. ועיין לקמן אות טו.

(יד) תוס' ד"ה ועל גביהן דלתות, באה"ד, גלי רחמנא דחשיבי אהל. התוס' עירובין (ל:): ד"ה ומר תירצו, שדלתות על גבי שוורים לכולי עלמא הוי אהל. וביאר הנודע ביהודה (או"ח סי' ל') דכיון שהבהמה עצמה אהל, אף הדלתות שעליה הוו אהל. והמאירי (שם) תירץ, דהכא הקילו, משום שאין הקבר ידוע.

(טו) תוס' ד"ה ידרו, באה"ד, כוסות של אבן היו תלויין בקרני שוורים. הקשה החזון איש (פרה סי' ו' סק"ט) דביזמא (מב:): איתא, דמלוי המים כשר באיש ובאשה ומשמע דהויא עבודה, דפסולה על ידי קטן ושור. ותירץ, דתוס' סברי שרק אם נתמלא שלא לדעת אדם אינו כשר בקטן ושור, אבל אם חישב האדם בדעתו שיהא המילוי לשם מי חטאת, לא איכפת לן מה שממלא על ידי השור. ועיין לעיל אות יג.

(טז) תוס' ד"ה והרי וכו', תימה וכו'. הריטב"א תירץ, דלר' יהודה בעינן שיהא עשוי מתחילתו בידי אדם לשם אהל, והני דלתות לא נעשו מתחילה לשם אהל, אף על פי שהונחו לשם כך. [וצ"ע].

(יז) בא"ד, דבעלי חיים חשיבי להציל טפי וכו'. המהרש"א פירש, דתוס' אטו ליישב קושייתם מאיזה טעם יש לשוורים להועיל יותר מן הדלתות. אך הקרני ראם כתב, דהוקשה לתוס' כיון דשוורים חשיבי טפי להציל, אם כן אמאי פרכינן והרי שוורים, וכתבו דטעם זה שייך רק בדבר התלוי בסברא, דאין דרך אהל בכך. אך לעיל פרכינן מטעם הילפותא ממשכן, ובוזה ודאי דשוורים לא חשיבי אהל. ועיין בדבריו שכתב דלפי זה יש ליישב קושייתם על רש"י.

דף כא ע"ב

(יח) גמ', והרי מטה. הקשה הפני יהושע מה ענין סוכה לטומאה, הרי דוקא גבי טומאה ילפינן ממשכן, משום דאיכא גזירה שוה, אבל לענין סוכה אפשר דשפיר הוי אהל. וביאר דהשקלא וטריא דשמעתא היא, דטעמא דר' יהודה אינו משום גזירה שוה דמשכן, אלא מסברא. דבעינן אהל חשוב וקבוע, הלכך פרכינן, דכמו בסוכה נחלקו ר' יהודה ורבנן אי מיטה חשיבא אהל, כן נחלקו נמי לענן טומאה, ולא מטעמא דהילפותא ממשכן.

(יט) גמ', שאני שוורים וכו'. כתב הערוך לנר דטעמא דר' אלעזר דהשוורים הוו אהל משום שמגינים על הרועים, דוקא שוורים הוו אהל ולא אדם, ושאר בעלי חיים. אבל לרבא אין לחלק וגם הם

ממשכן, אלא דמסברא פחות מכמלא אגרוף שנעשה מאליו אינו חשוב אהל. או דר' יהודה סבר נמי לריבויא דאהל אהל כרבנן, ומוקים לה בכמלא אגרוף. והר"ש (אהלות פ"ח מ"ב) כתב, דהא דמודה ר' יהודה בכמלא אגרוף היינו מדרבנן. והקשה המראה כהן, דאם מן התורה אינו אהל, היאך חוצץ לר' יהודה גבי תינוקות. ותירץ, דכיון דהכא מעלה בעלמא היא סגי באהל מדרבנן. ועיין לעיל אות א, דברי הפני יהושע דלענין חציצה לא יליף ר' יהודה ממשכן אלא מסברא, או מהלכה למשה מסיני.

(ו) רש"י ד"ה מפני קבר התהום, באה"ד, ואין לו למת חלל טפח. הקשה החזון נחום פרה (פ"ג מ"ב) הרי קבר משמא באהל מדאורייתא אפילו ביש חלל טפח, וכדכתב הרמב"ם (פ"ב מטומאת מת ה"טו). וכתב, דצריך לומר שרש"י סבר כהראב"ד (פ"ז מטומאת מת ה"ד) דקבר סתום שיש בו חלל טפח מטמא במגע ולא באהל, ורק אם אין בו חלל טפח הויא טומאה רצוצה הבוקעת ועולה.

(ז) בא"ד, שיהו טהורים מכל טומאה. כתב המאירי דלא חיישינן שאמותיהן נטמאו במת כשהיו מעוברות, משום שטומאת בית הסתרים היא.

(ח) רש"י ד"ה אלא שוורים, שכריסן רחבות. הערוך לנר מדייק דמדפירש רש"י כן דוקא בדברי ר' יהודה ולא בדברי תנא קמא, מוכח דסבר, דלתנא קמא לא היו מביאין שוורים מפני שכריסן רחבות. וכן כתב המאירי שהיו מביאין שוורים מפני שהם חזקים לסבול הדלתות. אך הרמב"ם (פ"ב מפרה ה"ז) פסק כתנא קמא, וכתב שלקחו שוורים מפני שכריסן נפוחות. ומשמע דאף תנא קמא סבר כן ועיין לעיל אות ג.

(ט) רש"י ד"ה כמלא אגרוף, באה"ד, וזהו אגרופו של בן אבטיח וכו' כראש כל אדם וכן כתב המאירי. והריטב"א כתב, שאגרופו של בן אבטיח הוא כראשו של תינוק.

(י) תוס' ד"ה יליף, וא"ת אי ממשכן יליף וכו'. כתב הפני יהושע שהתוס' לא הקשו אלא לר' יהודה. אבל לרבנן, ודאי שגם שאר מינים מטמאין מה שבתוכן. דהא לשיטתם הגזירה שווה אינה אלא על טומאת האהל עצמו, שמיטמא דוקא כשעשוי מפשתן. אבל לענין טומאת מה שבתוך האהל, אף שאר מאהילים מטמאין. אמנם לר' יהודה דסבר שהגזירה שוה קאי אף על מה שבתוך האהל, שפיר הקשהו. וכבר כתב כן הריטב"א להדיא.

(יא) בא"ד, נימא דיו. התוס' בשבת (כח). ד"ה אם הקשו, דנימא דיו כמצורע שלא יהיו טמאין טומאת שבעה אלא טומאת ערב, ותירצו כדהכא דהקל וחומר אינו אלא גילוי מילתא. והערוך לנר כתב שהיו התוס' יכולים להקשות משאר החילוקים שבין מת למצורע, וכדכתב הר"ש (כלים פ"א מ"ד) דבמצורע ביאה במקצת אינה ביאה, ודלא כמת. וכן מחיצה עשרה מצלת במצורע, ולא במת.

(יב) תוס', ד"ה ומביאין וכו', אע"פ שהיו התינוקות טמאים בנדה ויולדות. הריטב"א כתב, שמקואות היו שם ובהם הטבילו אותן לטהרן מטומאת לידה. והמאירי כתב, דאינן טמאין טומאת לידה כיון דטומאת בית הסתרים היא. ולא ינקו מאימותיהם עד שטבלו

הדרגת היוזמי

דבר הפסול לסיכוך מדרבנן כגון בלאי כלים אין מעמידין בו, דהרי הווי כסיכך בהם. אבל הראב"ד (דף י. מדפי הרי"ף) כתב, דלא אזלינן בתר המעמיד ופסול משום גזירה שמא יסכך בהם, שיבואו לומר זה עומד וזה מעמיד, וכשם שראוי לכך ראוי לכך.

כז רש"י ד"ה אבל. הקשה הריטב"א דכיון דסיכך על גבי יתידות ואינה מיטלטלת, מה השמיענו בזה כיון דקבועה היא. והערוך לנר תירץ, דקא משמע לן, דאף על גב דאין קבע למחיצות, כיון דעומדות על המיטה, וסוכה ללא מחיצות פסולה. ואשמועינן דמכל מקום כשירה, כיון דהא דבעינן קבוע דוקא הסכך ולא המחיצות.

כח תוס' ד"ה שאין וכו', באה"ד הא תני מעשה בירושלים וכו'. הקשה הערוך לנר מה הוכיחו מהאי מעשה, שמא היו מיטותיהן באין במדה, דאינן מקבלות טומאה וכדכתבו התוס'. ותירץ, דרק לענין כלי עץ שמקבלין טומאה משום דהווי כלי קיבול, אינן מקבלין טומאה כשבאין במדה. אבל מיטה שיש בה טומאת מדרס, ומיטמא אפילו כשבא במדה וכמבואר ברש"י ותוס' שבת (פד.).

דף כב ע"א

א גמ', סוכה ענייה. כתב הריטב"א דלרב אשמועינן מתני', דכיון דצילתה מרובה מחמתה כשירה. ולא חיישינן שמא יקלש הסכך, ויפחת שיעור הצל, ולא אדעתיה. והשפת אמת כתב, שסוכה ענייה היינו סוכה קטנה שיש בה ז' על ז' טפחים, וקא משמע לן, דאין צריך שתהא כולה מכוסה וסגי שתהא צילתה מרובה מחמתה.

ב רש"י ד"ה קנה עולה וכו', שלא וכו' ומתוך כך חמתה מרובה מצילתה. הר"ן (י: מדפי הרי"ף) כתב, בשם אחרים, דשמואל מתיר בקנה עולה וקנה יורד דוקא בשצלתה מרובה מחמתה. וקא משמע לן, שאין ריחוק הקנים פוסל משום דהווי שני סככין, וכך כתב המאירי. ובחידושי אנשי שם הביא מהמהר"ם, שכן דעת התוס' בסוגיין ד"ה קנה. אמנם הבית יוסף (סי' תרל"א) כתב, דתוס' סברי כרש"י דכשרה אף בחמתה מרובה מצילתה. והקשה הקרבן נתנאל (סי' ב' אות ה'), להראשונים דפסלי בשחמתה מרובה מצלתה, מדוע לא אמרינן דלשמואל נמי חדא קתני, דסוכה המבולבלת כשירה בתנאי שצלתה מרובה מחמתה. ובירושלמי (סוכה פ"ב ה"ג) איתא להדיא, דלמאן דאמר מבולבלת מיירי בשאין צלתה מרובה מחמתה.

ג גמ' אמר אביי וכו'. כתב הריטב"א דהלכה כשמואל דאביי ורבא סברו ודנו בדבריו, וכן דרב לא פליג אעיקר הדין דקנה עולה וקנה יורד, אלא בפשטיה דמתניתין דחדא קתני. אך הרי"ף השמיט את דברי אביי ורבא, וכתב הרא"ש (סי' ב'), דהשמיט דבריהם, משום דסבר דאין הלכה כשמואל.

ד גמ', אלא שאין בגו טפח וכו'. כתב הפרי מגדים (סי' תרל"א משבצות זהב סק"ד) דכשאין בגו טפח, וכשר דוקא כשאין ביניהן ג' טפחים, צריך למדוד הטפחים באלכסון מקנה לקנה. וביאר השפת אמת, דטעמא משום דלא אמרינן לבוד למקום אויר

הווי אהל. ומתוס' (בעמוד א') ד"ה ועל משמע, דסברי כתיירוצא דרבא, והיינו משום דקיימא לן כרבא דבתראה הוא. ותמה שלא מצא בפוסקים, דאסור לשבת בסוכה מתחת לאדם ובהמה.

כ גמ', אי הכי מטה נמי. הקשה הערוך לנר הא לא דמי, דשוורים הווי אהל ממש, כיון דמגינים על הרועים מפני החמה והגשמים, אבל המיטה אינה מגינה על מה שתחתיה, אלא שהוא מקום המיוחד למנעלים. [אמנם מקרא דהביא רבא שפיר מדמי לה, כיון דגם שם אין אהל על הבשר והעצמות, אלא שמקומם הוא, ומיקרי סכך ואף מטה תיקרא סכך הואיל ומקומם הוא, אך לרבי אליעזר לא דמיא וכמו שנתבאר].

כא גמ', ואי בעית אימא ר' יהודה וכו'. המהר"ם (בעמוד א' ד"ה ועל) כתב, דמדברי רש"י ד"ה ואיבעית מוכח, דהתירוץ דאיבעית אימא קאי אקושיא דוהרי מטה דיש בה כמה אגרופין. אמנם תוס' (בעמוד א') ד"ה על כתבו להדיא דשינויא דמטה אהל עראי קאי לר' אלעזר. דאמר שאני שוורים הואיל ומגינים על הרועים, ופרכינן אי הכי מטה נמי. והשתא מתרץ, דלעולם שאני שוורים דמגינים ומטה שאני, דהוויא דירת עראי.

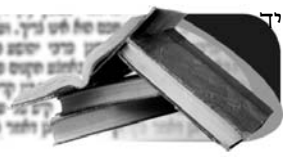
כב גמ', ר' יהודה לטעמיה וכו'. הרא"ה כתב (לעיל יא.). דלאו דוקא הוא, ואפילו אי סבר ר' יהודה דדירת עראי בעינן מכל מקום מיטה לגבי סוכה הוויא דירת עראי, כיון דהסוכה קבועה טפי ממיטה, ונקט דר' יהודה לטעמיה משום דשמעינן לר' יהודה דסבר דבעינן סוכה דירת קבע.

כג גמ', שיחת תלמידי חכמים וכו' ועלהו וכו'. פירש רבינו חננאל, שעלי האילן נקראו שיחים, כדכתיב תחת אחד השיחים, ודברי תורה נמי נקראו שיחה שנאמר והקיצות היא תשיחך. ובספר מעלות התורה כתב, שהאדם נמשל לעץ השדה (דברים כ') י"ט) והדיבור של דברי התורה הוא בבחינת פרי, ושיחת החולין בבחינת העלה.

כד תוס' ד"ה למדנו וכו', ואע"ג וכו' תשבו כעין תדורו. הריטב"א כתב, דסלקא דעתן דנשים חייבות משום תשבו כעין תדורו איש ואשתו, או דילפינן ט"ו ט"ו מחג המצות, ומשום הכי בעינן למילף מדברי רבן גמליאל שעבדים פטורים. או מן הכתוב או מהלכה למשה מסיני.

כה מתניתין, הסומך סוכתו בכרעי המיטה ר' יהודה אומר וכו'. וטעמיה דר' יהודה לחד מאן דאמר בגמ' מפני שאין לה קבע. רש"י בד"ה שאין וד"ה אבל פירש, שהסוכה סמוכה על כרעי המטה וכשהמטה מטולטלת הסוכה מטולטלת עמה. והריטב"א פירש בשם הראב"ד, שהסוכה סמוכה על יתדות, והיתדות סמוכות על המטה, ואין לה קבע משום שאם תינטל המטה יפלו היתדות ותיפול הסוכה. ובשם הרמב"ן פירש, שכפה מטתו ויש תחתיה גובה עשרה, וסמך ונתן הסכך על כרעיה. וטעמא דר' יהודה דאין לה קבע שאינה ראויה לעמוד כמות שהיא כפויה ועומדת לתקנה כדי שתעמוד כדרכה.

כו רש"י ד"ה שמעמידה, ואע"ג וכו' הוי כאילו סיכך בדבר המקבל טומאה. הב"ח (סי' תרכ"ט) כתב שלדעת רש"י, מעמיד בדבר המקבל טומאה פסול מדינא. וכתב השפת אמת דלפי זה, גם

הדרגת היוזמי

מסכת פוכה דף כב - דף כג

כד - כה אדר א' התשע"ד

שמתחת לקנה אלא מקנה לקנה.

ה) גמ', אמר רבא מנא אמינא לה. הקשה הפני יהושע מה ראייה, נימא דשאני טומאה דהלכתא גמירי לה וכדלעיל (יח.). ותירץ דדוקא התם אמרו כן, משום דאף דמצינו לשיעור לבוד לעניני מחיצה כגון שבת, סוכה וכלאיים. מכל מקום לענין טומאה לחיכא להאי שיעורא, אלא פותח טפח. ומשום הכי תירצו דשאני הלכות טומאה. אבל בדינא דחבוט רמי, כיון דהווי מהלכה למשה מסיני, לא שייך לחלק בין טומאה לשאר מחיצות.

ו) רש"י ד"ה ותני עלה, הכי גרסינן וכו' ולא גרסינן אין בהן טפח. הריטב"א כתב לקיים גירסת הספרים שאין בהן טפח ואין ביניהן רוחב טפח, וקאי אעליונות, דלא אמרינן חבוט רמי עד שיהא רוחב העליונות טפח ושיהא בין התחתונות פותח טפח, כדי שאם תרד העליונה למטה, תוכל להכנס בפותח טפח ולסותמו. וכתב הב"ח (סי' תרל"א) דאין דעת רש"י כן, אלא שאף אם אין בתחתונה טפח אמרינן חבוט רמי כל שיש בעליונה טפח.

ז) גמ', אמר ליה רב אשי לרב כהנא וכו'. כתב הריטב"א דרב אשי לא פליג על משנה מפורשת, בדין אהל טומאה דמוכח מינה כרבא. אלא דפריך דאין ללמוד מאהל טומאה לסוכה ושאר הלכות, ש

דהרי מצינו גבי קורת מבוי, דאמרינן חבוט רמי, אף שאין בה טפח.

ח) רש"י ד"ה ביניהן. המהרש"א כתב, דלרש"י מה שאמרו ביניהן ועל גביהן טהור, לא קאי אטומאה דאם כן מדוע נקט טהור בסתמא, הרי כנגדו עד לרקיע טמא. ועל כרחק דקאי על הכלים שבין התחתונה לעליונה, שכשהטומאה תחת התחתונה, טהורים. והוסיף שגם התוס' בד"ה קורות, מודו דקאי אכלים, ובהא פליגי דלרש"י ביניהן היינו בין התחתונה לעליונה ומיירי דווקא במכוונת. אך לתוס' מיירי בבין שתי התחתונות ומיירי אף בשאינה מכוונת.

דף כב ע"ב

ט) גמ', אם מקבלות אריח לרחבו טפח. מדברי רש"י בד"ה אם משמע דאיירינן ששתי הקורות יחד רחבות טפח. והריטב"א עירובין (יד). פירש, דלא בעינן שיהא בשתי הקורות טפח דהאוויר שביניהן נמי מצטרף. עוד פירש (שם, ובסוגיין) שהאוויר ביניהן ברוחב טפח וסומך האריח שהוא טפח ומחצה אצבע בקורה זו ואצבע בקורה זו.

י) גמ', ובלבד שלא תהא עליונה למעלה מעשרים. הקשה השפת אמת דבעירובין (ג). איתא, שאם מקצת קורה למעלה מכ' כשירה. והכא נמי נכשיר אף אם מקצתו למעלה מכ'. ותירץ, דהתם כשירה בגוונא שבמקצת שלמטה יש רוחב טפח, אלא שאינה יכולה לקבל אריח, ולזה מצרפין מה שלמעלה מכ'. אבל הכא במה שלמטה ליכא שיעור קורה, ומשום הכי לא מהני לצרף מה שלמעלה מכ'.

יא) גמ', כאן מלמעלה כאן מלמטה. הרי"ף (י: והרא"ש (סי' ג') סברי, כרש"י בד"ה כאן דבשוין החמה והצל למעלה, למטה

חמתה מרובה. אך בעל העיטור (הביאו הרא"ש שם) כתב בשם רבותיו. שאם שוין למעלה, למטה צלתה מרובה מחמתה ואם למטה שוין, למעלה חמתה מרובה מצלתה. וכתב הקרבן נתנאל (אות ט') שהדבר תמוה שנחלקו הראשונים במציאות. וביאר דצדקו יחדיו. שכשהחמה עומדת בראש כל אדם, והצל מתחתיה, בשוין למעלה החמה למטה מרובה על הצל. אבל כשהחמה בשיפוע, הצל גדול והחמה מועטת, והוסיף דלדין צריך לחוש שיהא הצל מרובה בכל זמן ועת.

יב) תוס' ד"ה כוזא וכו', כשנבק וכו' הקשה רבינו תם וכו'. תירץ הר"ן (י: מדפי הרי"ף), דדוקא לענין דופן שבת וסכך פסול אמרינן לדינא דפרוץ כעומד, דכמו דאמרינן בשבת לא תפרוץ רובה הכי נמי בסוכה אמרינן לא תסכך ברוב פסול, אבל בשוין כשירה. אמנם באויר אם הם שוים מלמעלה מלמטה האויר רבה מלמטה, וסוכה תלויה בצל, והפרוץ שלה מרובה על העומד.

יג) בא"ד, אלמא דאיסתרא פחות מזוזא. המאירי תירץ, דאף שאיסתרא הוי פלגא דזוזא, אפשר דהווי מנחושת ורחב הוא יותר מזוזא.

יד) בא"ד, ונהי בעינינו כחגבים. ביאר המהרש"א דלרבינו תם נאמר הפסוק על דרך משל. למי שרואה ומביט ממקום גבוה למקום שפל, או ממקום שפל למקום גבוה, שנדמה לו דבר גדול לדבר קטן. והוא פירוש ונהי בעינינו כחגבים, משום שכן היינו בעיניהם משום גובהם הרב.

טו) מתניתין, העושה סוכתו בראש וכו'. וברש"י ד"ה העושה וכו', פירש החידוש, אף על גב דמטלטלא ולא קביעא וכו'. והמאירי פירש, דקא משמע לן, דאף שבעגלה וספינה הרוח מצויה במקום הליכתם, מחמת שהולכים במקום מישור, שאין ההרים סביב לו, ומצויה הדבר שתעקר הסוכה, אף על פי כן אין דנין אותן כעקורות ואינן פסולות.

טז) מתניתין ואין עולין לה ביום טוב. כתב השפת אמת דלאו דוקא ביום טוב, אלא שגם מערב יום טוב אם עלה, אסור לישב בה ביום טוב, שאם לא כן מדוע אמרינן בגמ' שאינה ראויה לשבעה והרי יכול לעלות מערב יום טוב.

יז) רש"י ד"ה העושה וכו', באה"ד, והים גבוה מאד. הרש"ש כתב דיש לגרוס והוא גבוה מאוד כגירסת הר"ן (י: מדפי הרי"ף), אמנם הב"ח (שם) גרס בדברי הר"ן והים גבוה מאוד. ויעוין ברש"י לעיל (ז:): ד"ה בראש דכתב שהיא גבוהה מאד, וקאי אספינה.

יח) רש"י ד"ה ועולין וכו'. הרש"ש ביאר דנקט עולין לה ביום טוב, משום מה שכתבו התוס' בעירובין (מג). ד"ה הלכה, שמותר ליכנס בקרון או בספינה אפילו בשבת, והנכרי מוליכן אפילו חוץ לתחום, והוא מה שהשמיענו התנא.

דף כג ע"א

א) גמ', אמר אביי דכולי עלמא וכו'. כתב הערוך לנר דלכאורה לדברי אביי אפשר דמתניתין אתיא נמי כרבן גמליאל, ובראש הספינה כשירה היינו בגוונא דיכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה דיבשה.

הדרגת היוזמי

משום דחייש למיתה. וכל שכן לר' יהודה דלא חייש אף לשמא תברח. ותירץ, דלר' זירא נמי בעלמא חייש ר' יהודה למיתה, אמנם לגבי דופן סוכה לא חייש שמא תמות משום דחשש רחוק הוא כיון דמתיחא באשלי, ולא חייש שמא כווצא ולא אדעתיה. והגרע"א (דרוש וחיודוש מערכה ו') תירץ, דהברייתא אתיא כר' שמעון, דהא אית ליה ברירה כדאיתא **בעירובין** (לז:). ואף על פי כן, בלוקח יין מבין הכותים סבר ר' שמעון דאסור להפריש על ידי ברירה, ועל כרחק דחייש לשמא יבקע הנוד והוא הדין דחייש למיתה.

(י) **גמ'**, **אומר שני לוגין וכו'.** כתב הריטב"א (מכות יט:): בשם **רש"י**, דהאי תנא סבר דלא בעינן שיהיו שיריה ניכרין ואין צריך לסיים מקום. עוד כתב **ד"ש מפרשים**, דהא דבעינן סיום מקום היינו רק לענין חיוב זר באכילת תרומות ומעשרות, אבל כדי להפקיע איסור טבל לא בעינן סיום מקום ויכול לשתות על ידי ההפרשה. והריטב"א בסוגיין תירץ, דהכא קורא שם מעכשיו ולכשיפריש, דהיינו דבשעה שמפריש תחול ההפרשה למפרע, ויוברר שאתן שני הלוגין של תרומה הם, ונמצא דמה ששתה אינו מן התרומה, וממילא בשעת ההפרשה שפיר איכא שירים הניכרין, והיינו דנקט שאני עתיד להפריש, שקורא שם מעכשיו ולכשיפריש. וכתבו האחרונים, דדברי הריטב"א הם דוקא אם יסבור כשיטת **רש"י ביבמות** (פז:): דאיסור טבל אינו איסור עצמי אלא שיש בו תערובת תרומה, אבל אם הוא איסור עצמי כמשמעות ה**תוס'** (שם) ורק בעת ההפרשה חל שם תרומה, אם כן איך אפשר לומר שחל שם התרומה למפרע, הרי לא היתה כאן תרומה וממילא שתה טבל.

(יא) **גמ'**, **ומיחל ושותה מיד.** **רש"י חולין** (יד:). ד"ה **ומיחל** פירש, דכיון דיכול לתקנו באמירה בעלמא, לא התירו לו חכמים לשתות ולסמוך על ברירה. והקשה הריטב"א, הרי ההפרשה אינה אלא במוצאי שבת ועתה אינו מפריש כלום, ואם כן היאך יכול לחלל המעשר שני, דהא אי אפשר לחלל מעשר שני אלא אחרי שסיים מקום וקרא שם, וכדאיתא **בתוספתא דמעשר שני** (פ"ג הי"ז). וכתב דלרש"י מה דנקט שאני עתיד להפריש אויל אתרומה ואמעשר ראשון, אבל מעשר שני מפריש מיד בקריאת שם ומחללו.

(יב) **גמ'**, **ושותה מיד.** הקשה ה**ר"ש** (דמאי פ"ז מ"ד). מדוע לא נקט התנא דקורא שם לתרומת מעשר. ותירץ, דכיון דהוי טבל ודאי, וצריך ליתן המעשר ראשון ללוי, יפריש הלוי את התרומת מעשר.

(יג) **גמ'**, **ושותה מיד.** הקשה **השפת אמת**, היאך שרי לשתות מהיין והרי החולין בולעין מן התרומה. ותירץ, שלח בלח בצונן אין בו בליעה אף על פי שהיו יחד יותר ממעת לעת.

(יד) **רש"י ד"ה הרי וכו',** ירא שלא ימות וכו'. כתב ה**רש"ש**, דמשמע מדבריו, דתקנה טובה היא ומכל מקום אסורה לאכול בתרומה. והקשה מה תיקן נימא שמחמת אותו חשש דזו היא השעה שקודם מיתתו, תהא אסורה עליו מיד, מחמת איסור גרושה. וכתב דאפשר דבאמת אסורה לו, וטעה לחשוב שמתקנה בזה. ומה דלא שנה דין האיסור להדיא, משום דמקורה **בתוספתא**

(ב) **גמ'**, יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה דיבשה. כתב הערוך **לנר** דצריך לומר דרבן גמליאל נמי עשה סוכה, אמנם עשאה בירכתי הספינה שאין הרוח שולטת שם, אך ר' עקיבא סבר דגם בראש הספינה כשירה. אמנם **השפת אמת** כתב דגם רבי עקיבא מודה דלכתחילה אין לעשות סוכה בראש הספינה, ומיירי דלא היה לו מקום לעשות סוכה באמצע הספינה אלא בראשה.

(ג) **גמ'**, **ורבי מאיר הא נמי מדאורייתא מחזא חזיא וכו'.** הקשה **השער המלך** (פ"ח מלולב ה"א) **דבפסחים** (לט:): איתא דמספקא לן גבי מרור של מעשר שני אי נפיק ביה, כיון שמן התורה יש לו היתר בכל מושבות, והכא הכשיר ר' מאיר משום דראוי מדאורייתא. ותירץ **האחיזר** (ח"ב סי' מ"ז אות י'), דמרור מחמת האיסור דרבנן הוי פסול בגופו, שאינו נאכל בכל מושבות. אבל הכא אין הפסול בעצם הסוכה, אלא שאין עולין לה מדין יום טוב, ובהא סבר ר' מאיר דכיון שמן התורה חזיא היא ראויה לשבעה.

(ד) **רש"י ד"ה על גבי בהמה, כגון וכו' על שני סוסים.** כתב הערוך **לנר**, דאף דבברייתא נקט בהמה שהוא לשון יחיד, פירש רש"י דמיירי בשני סוסים משום דדרך לעשות כן. אי נמי דנתכון ליישב בזה מדוע לא חייש ר' מאיר שמא תמות בעושה סוכה על גבי בהמה ולכן פירש דעשה כן על שני סוסים וגם אם ימות האחד תעמוד על השני, ולמיתה דשניהן לא חיישינן.

(ה) **רש"י ד"ה הראויה לשבעה.** והשתא וכו' נמצא שאינה ראויה ליום ראשון. **הריטב"א** פירש שאינה ראויה לשבעה רצופין, כיון דשבת באה לעולם בתוך שבעה. וביאר הערוך **לנר** דהריטב"א לא פירש כרש"י, שהרי מה דאין עולין לאילן ואין רוכבין על גבי בהמה הוא משום שבות, ויש לומר דבמקום מצוה לא גזרו, אמנם זה אינו אלא בלילה הראשון שמחוייב לאכול בסוכה מדאורייתא, אך בשאר הימים ליכא מצות אכילה, שאם ירצה לא יאכל. הלכך פירש דמשום שבת, אינה ראויה ולא משום יום טוב.

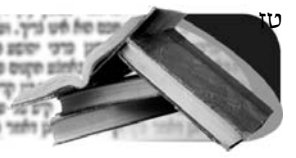
(ו) **גמ'**, **עשאה לבהמה דופן לסוכה.** הקשה הריטב"א הא אוקימנא לעיל למתניתין כר' מאיר, ושנינו דסוכה על גבי גמל כשירה. ומדוע הכא פסולה. ותירץ דבמתניתין אין הגמל דופן לסכך אלא שהגמל הוא קרקע הסוכה, וקונדסין קבועין בו ומסכך עליהן, ולכן כשירה, אך הכא הבהמה הויא דופן ופסולה.

(ז) **גמ'**, **אביי אמר שמא תמות.** כתב ה**צל"ח** דאף על פי שהבהמה אכתי לא ברחא ולא מתה, מכל מקום הסוכה פסולה כיון דר' מאיר סבר כר' אליעזר דבעינן סוכה הראויה לשבעה, ואף על פי דהוי רק ספק אם תמות או תברח.

(ח) **גמ'**, **ודילמא רבעה.** ביאר ה**רש"ש** דהקושיא לאביי, דמאי איריא שמא תמות תיפוק ליה משום דשמא רבעה דשכיחא טפי. והשפת אמת כתב, דלר' זירא הקושיא דוקא לר' מאיר, דר' יהודה דאינו חושש לשמא תברח, אינו חושש נמי לשמא רבעה.

דף כג ע"ב

(ט) **גמ'**, **אסורה לאכול בתרומה מיד.** הלחם משנה (פ"א מגזירות ה"ד) הקשה, לר' זירא כמאן אתיא הברייתא דאסורה לאכול בתרומה מיד. דהא טעמא דר' מאיר משום שמא תברח ולא

הדרק היוזמי

מסכת סוכה דף כג – דף כד

כו – כז אדר א' התשע"ד

ב) **גמ'**, **טעמא דר' יהודה**. כתב הרמב"ן (גיטין כה:): דאף שבגיטין (כו.) מסקינן דאית ליה לר' יהודה ברירה, ואוסר לשתות היין שמא יבקע הנוד. מכל מקום סמכינן אסוגיא דסוכה, דנשנית אחר גיטין. והריטב"א כתב דהוי מן הסוגיות המתחלפות.

ג) **גמ'**, **דלית ליה ברירה**. לדעת רש"י חולין יד. ד"ה **אוסרין**, למאן דלית ליה ברירה בזה חיישינן שמא שתה תרומה. והתוס' **עירובין** (לז:): **ד"ה אלא** פליגי וסברי, דליכא תרומה כיון דאיסור טבל הוא איסור עצמי ורק בשעת ההפרשה חלה התרומה. וממילא לא היתה תרומה אלא טבל.

ד) **תוס' ד"ה ר' יהודה, באה"ד**, וכן נמי לר' יוסי דמספקא ליה וכו'. כתב **הערוך לנר**, דלר' יוסי שפיר יש ליישב, דכיון דמספקא ליה בדין ברירה. ומספקא ליה נמי בקנין פירות, אי הוי כקנין הגוף. אם כן הוי ספק ספיקא וחשוב כרוב. ורוב חשבינן ליה כודאי בכל מקום, שהרי סוקלין ושורפינן על הרוב, ומשום הכי לר' יוסי שפיר מביא בכורים וקורא.

ה) **רש"י ד"ה ופרכינן וכו'**. כתב **הערוך לנר** דלשיטת רבינו תם (ברכות יט: בתוס' ד"ה מדלגין), שגולל הוא מצבה שעל הקבר, לא קשיא מהברייתא. דכיון דציון קברים הוא תקנתא דרבנן כדי שלא יטמאו הכהנים, ואפילו כותים זהירים בזה כדאיתא **בנדה** (נו:). אם כן אפשר דר' מאיר דקאמר דאין עושין אותן גולל לקבר, היינו שאין עושין בבעלי חיים מצבה בעבור סימן לקבר, משום שמא תברח או שמא תמות. ומשום הכי לא קשיא מהברייתא. אבל מהמשנה שפיר יש להקשות דלהדיא שנינו דר' מאיר מטמא.

דף כד ע"ב

ו) **גמ'**, **אף אין כותבין עליו גיטי נשים**. כתב **הערוך לנר**, דלר' יוסי הגלילי אף שטר קידושין אין כותבין על בעל חיים, משום דילפינן ליה מגט, אבל לרבנן שפיר כותבין. ומכל מקום אם הבעל חיים שוה פרוטה מקודשת אף ר' יוסי הגלילי.

ז) **גמ'**, **ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה**. כתב הרש"ש (קידושין ה:), דהוי ליה לנקוט ואין כסף כורתה, דממעטינן ליה מוכתב. אלא דשיגרא דלישנא הוא, כיון דממעטינן מיניה נמי חליצה וכדאיתא בקידושין (ג:).

ח) **רש"י ד"ה ואינה וכו'**. ליתן לה וכו'. והקשה **השפת אמת**, מדוע לא פירש רש"י, שהאשה תתן כסף לבעל, כשם שעבד שנקנה בכסף יוצא על ידי נתינת כסף לאדון. ותירץ, דכיון דילפינן לה מכח היקש הויה ליציאה, אם כן, אם מתגרשת בכסף, אינו אלא מכסף הבעל דומיא דהויה.

ט) **תוס' ד"ה תלמוד וכו', וא"ת וכו', כלל ופרט וכו'**. כתב **המרומי שדה**, דלרש"י אתי שפיר, דכתב בד"ה וכתב, דתיבת וכתב מיותרת, ואם כן לא אמרינן דאין בכלל אלא מה שבפרט, רק כשאין הכלל מיותר, אבל הכא הכלל מיותר, דהיה יכול לכתוב ונתן בידה ספר כריתות בלא וכתב, ולא אמרינן ליה.

י) **תוס' ד"ה מה וכו'**. **היעב"ץ** (עירובין טו:): כתב, דכונתם להקשות דגם בסוגיא דידן נימא מה ספר גידולי קרקע, ולא נמעט רוח חיים.

(פ"ד בגיטין) והתם איכא נמי הדין דהאומר לשפחתו וכו', שאין שייך בה אלא ענין התרומה.

טו) **תוס' ד"ה דתניא, ולא גזרו על יינן**. הקשה **הערוך לנר**, דגזירת פת נכרי היא משום יינן, ולא יתכן שגזרו על פיתן בשעה שיינן מותר. ותירץ, דזה דוקא בגזירת י"ח דבר דגזרו על **פת נכרי**, אך **פת כותני** קדמה, וגזרוה עוד בימי עזרא כיון שבטלו בנין בית המקדש, ומשום הכי לענין כותים אין גזירת פת ויין שייכות זו לזו. טז) **תוס' ד"ה שני וכו'**, בערב שבת בין השמשות איירי וכו'. הקשה **השפת אמת**, דאי מיירי בבין השמשות, מדוע אסרו תנאי משום שמא יבקע הנוד. הרי כיון דמותר להפריש בין השמשות דמאי. הכי נמי כיון שהפריש באופן שהיה מועיל ורק דחיישינן שמא יבקע הנוד, מכל מקום מידי ספיקא לא נפק, ואם כן יכול להפריש לאחר מיכן בידיים.

יז) **בא"ד**, ואכלת ולא מוכר. **המהרש"א** (גיטין כה:). כתב, שהתוס' קיצרו בלשונם וכונתם לדרשה דתבואת זרעך ולא לוקח, ועל זה הכותים סומכינן ואין בזה אפילו לפני עיור, אלא חיוב מדרבנן, והכותים אינן חוששין לדרבנן.

יח) **תוס' ד"ה דברי ר"מ, משמע וכו' ותימה וכו' דמספקא ליה לר' מאיר וכו'**. **הפני יהושע** (גיטין כה:): תירץ, דרוב כותים מוחזקים בכשרות ומעשרים, ואין פירותיהן טבל ודאי, והלוקח מהן אינו חייב להפריש תרומות ומעשרות אלא מדרבנן. ואפשר דר' מאיר מספקא ליה אי יש ברירה, ומשום הכי בלוקח יין מהכותים הוי ספק דרבנן לקולא ויש ברירה, אבל בבכורות הוי ספק דאורייתא ובזה סבר ר' מאיר דאין ברירה.

יט) **בא"ד**, אף אחרון שאינו פוסל וכו'. **התפארת יעקב** (גיטין כה:): הקשה, דהתוס' **בגיטין** (כד:): **ד"ה אינו כתבו**, דגם למאן דאמר בכל מקום יש ברירה, מכל מקום מודה בגט שאין ברירה, כיון דבעינן שיכתוב הגט לשמה, וצריך שיהיה הדבר מבורר בשעת כתיבת הגט, ואם כן מה הקשו מגט. **והים של שלמה** (בבא קמא פ"ה בדיני ברירה) פליג. וכתב, דאף בגט מהניא ברירה למאן דאמר דיש ברירה, וכדמוכח מהתוס' הכא שלא חילקו כהתוס' בגיטין.

כ) **בא"ד שמא ימות בזמן מועט**. כתב **השער המלך** (פ"ד מסוכה הט"ז), דתוך ז' ימים מיקרי זמן מועט וכדמוכח ממה דפריך בדברי ר' מאיר דבדופן על ידי בהמה לסוכה לא חייש למיתה, ואף על פי כן חייש שמא יבקע הנוד אף על פי דהוי ליום אחד. **והרא"ש** (נדריים פ"ג ס"ב) כתב, דגם למי שאינו חושש שמא ימות, מודה דבגזירות דהויה שלשים יום חיישינן כיון דהוי זמן מרובה.

דף כד ע"א

א) **גמ'**, **אפשר דמסר ליה לשומר**. הקשה **השפת אמת**, אם מותר לסמוך על שומר, מדוע ר' מאיר פוסל בסוכה, הרי יכול להעמיד שומר שיודיענו אם הבהמה מתה או ברח. וביאר, דהכא רמי עליה דהשומר להשיגח שהנוד לא יבקע ושפיר מהני. אך בבהמה דאינו אלא להודיע שמתה או ברח, חיישינן שמא לאו אדעתיה ולא יודיע לו.

הדרך היומיומית

להצילה, מה הדמיון לאבל, דמאי דהוי הוי.

ג) **גמ'**, הכא טריד טירדא דמצוה התם טריד טירדא דרשות. בחידושי הרשב"א (ברכות יא.) הביא דדעת רב האי גאון שלמסקנא דסוגיין, מה שפטרו חתן ממצוות אחרות, הוא דווקא בכונס את הבתולה, שעוסק במצוה, וטרוד במחשבת בעילה, מה שאין כן כונס את האלמנה, אף כשהולך לכונסה שעוסק במצוה, חייב, משום שאין כאן טירדא דמחשבה. וכן משמעות דברי רש"י כאן ד"ה חתן טריד. אולם הרשב"א עצמו (שם) והמאירי (בברכות וכאן) סברי, דמה שחילקו בין כונס בתולה לכונס אלמנה, הוא לאחר שכנסו, שבכונס בתולה פטור, שעדיין טרוד במחשבת בעילה ובכונס אלמנה חייב, אבל הולך לכונס אלמנה, כיון דעוסק במצוה, פטור. והקשה בזכרון שמואל (סימן ל"ד), אי בעינן דווקא מצוה שיש בה טירדא, היכי יליף ליה הכי מקרא. וכתב, דהגמרא בתירוץ זה לא דחתה דרשת רב הונא מ"בדרך". אלא מ"ובלכתך" נתמעט דרך מצוה, ומ"בדרך" נתמעט דווקא מצוה שיש בה טירדא, דומיא דדרך רשות שיש בה טירדא.

ד) **גמ'**, אותם אנשים מי היו. הקשה הריטב"א אמאי צריך לבאר מי היו, הרי לא אפשר שמתוך ששים רבוא מישראל ימותו מהם בכל יום, ויהיו טמאי מתים. ותירץ, דאנשים אלו חל שביעי שלהם בערב פסח, והיו ראויין להוות עליהן ולטבול בלילה, ומשום כך טענו לפני משה רבינו "למה נגרע לבלתי הקריב וגו'", שהיו סבורים שאין טבילה מעכבת מלשחוט עליהן את הפסח, ומפני שבאו בטענה גדולה ודברי חכמה, ביארו מי היו האנשים האלו. והצל"ח תירץ, על פי מה שכתב רש"י בפירוש התורה (שמות פ"ל טז), שלא מתו מישראל מאז המנין הראשון שהיה למחרת יום הכפורים, עד המנין השני באחד באייר. ואם כן שפיר צריך לבאר מי היו, דרבי יוסי הגלילי אמר נושאי ארונו של יוסף היו. ורבי עקיבא אמר מישראל ואלצפן היו, שהיו עסוקין בנדב ואביהוא שהם משבט לוי, ולא היו במנין עם ישראל. ור' יצחק אמר עוסקין במת מצוה היו, שמתו מהגרים ומהערב רב, שלא היו במנין עם ישראל. ובבניהו כתב, שדייקו לשון הפסוק "אשר היו", דדי אם היה כתוב "ויהי אנשים טמאים", ומשמע דהיו אנשים מיוחדים.

ה) **גמ'**, נושאי ארונו של יוסף היו. כתב הרש"י דאיתא בשמות רבה (בשלח כ, יז), ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, אין אדם אלא יוסף שנאמר אהל שכן באדם, וכתוב וימאס באהל יוסף. וביאר המשך חכמה (במדבר ט, ו) לפי מה דאיתא ביבמות (סג.) כל אדם שאין לו אשה אינו אדם, שנאמר זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם, הרי שזכר ונקבה יחד נקראים אדם, ויוסף ששלט ביצרו ולא נזדווג אלא לאשתו לקיום המצוה ולא להנאתו, הוא הנקרא אדם.

ו) **רש"י** ד"ה שלוחי מצוה, הולכי וכו' ולהקביל פני רבו ולפדות שבויים. הערוך לנר ד"ה הכא טריד טירדא דמצוה, חקר אם העוסק במצוה דרבנן נמי נפטר ממצוה דאורייתא. וגבי מעשה דרב חסדא ורבה בר רב הונא דלקמן (כו.) שביטלו ישיבת סכה משום שבאו להקביל פני רבם פירש שבאו ללמוד תורה שהיא

יא) **תוס'** ד"ה בכתובה וכו', הך דרשה וכו' לאביי נמי. הקשה הערוך לנר, היאך מפקינן ב' דרשות מפסוק אחד. ותירץ, דכתיבי ב' פעמים וכתב לה ושפיר ממעטינן מחד קרא חליצה, ומאידך ממעטינן כסף.

יב) **מתניתין**, העושה סוכתו בין האילנות וכו'. וברש"י ד"ה בין. פירש דהאילנות דפנותיה של הסוכה. ורבינו ירוחם (נתיב שמיני חלק ראשון) פליג, וסבר, דמיירי שסמך הסכך על האילנות. וכתב הב"ח (סי' תר"ל), דלדעת רש"י, אם סמכה על האילנות פסולה משום דהוי כסמכה בכרעי המטה דר' יהודה פסיל לה.

יג) **גמ'**, כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה. כתב החזון איש (או"ח סי' ע"ז סק"ו) דהיינו דוקא כשהרוח מפור את הענפים, ועל ידי זה הם מתרחקים זה מזה והמחיצה מתבטלת באותה שעה, ומשום הכי פסולה, אף שללא רוח שלימה היא.

יד) **גמ' אי הכי**. הקשה הערוך לנר, מדוע נקט אי הכי. והרי בלאו הכי תיקשי, מאי קא משמע לן במתניתין, הרי שנינו לעיל (יב.) דכולן כשירות לדפנות והוא הדין לאילנות. ותירץ, דלמתניתין לא קשיא, דקא משמע לן דאילנות כשרים לדפנות אף שאינם עומדים ברוח מצויה, אבל לרב אחא בר יעקב דמוקים לה בקשין והוצא ודפנא, אם כן הויא מחיצה שיכולה לעמוד ברוח מצויה, ושפיר קשה אי הכי מאי למימרא, כיון דכבר ידעינן כן מהמשנה דכולן כשירות לדפנות.

דף כה ע"א.

א) **גמ'**, פרט לעוסק במצוה וכו'. כתב הפני יהושע, דהכא שנו דין זה לאו לגופיה, דכבר שנו כן בברכות (יא. וע"ש טז.) לענין קריאת שמע שיש בה מלכות שמים, וק"ו לשאר מצוות. ומשום סיפא נקט לה, ולא זו אף זו קתני, לא מבעיא שלוחי מצוה דפטורים, אלא אפילו חולין ומשמשיהן שאין בהם סכנה, כיון שמצטערים, ותשבו כעין תדורו בעינן. עוד תירץ, דגבי סוכה איכא חידוש שאינו בשאר המצוות, שבכל שעה ושעה עובר על מצות עשה דסוכה, ומכל מקום פטור ממצותה. וגם דאינו דומה לשאר המצוות, שבכל המצוות אם מבטל מצוה הרי הביטול בשב ואל תעשה, אבל בסוכה הביטול הוא בקום ועשה שאוכל ושותה וישן חוץ לסוכה. ובגנזי הגרע"א (ת"א תשכ"ו תשובות סוף סימן ב') פליג על הפני יהושע, ונקט דליכא איסור לאכול חוץ לסוכה אלא דמוטל לקיים מצות עשה שיהיה אכילתו בסוכה. (ועיין במנחת חינוך מצות שכ"ה). והערוך לנר כתב, דלרש"י במתניתין דפטורין מן הסוכה אף בשעת חנייתן, והיינו טעמא משום דאי מיטרדי בקיום מצות סוכה הוי מבטלין ממצותן, כמו שכתבו התוס' ד"ה שלוחי, כגון באופן שהסוכה מופלגת מן הדרך שהולך. או כמו שכתב המרדכי שאם ישן חוץ לסוכה ינוח יותר טוב ויוכל לעסוק יותר טוב במצותו. יש לומר, דהתנא נקט לה הכא לחדש דפטורים אפילו בשעת חנייתן, מה שאין כן בשאר מצוות.

ב) **גמ'**, וכי תימא וכו' אבל חייב בכל וכו'. הקשה השפת אמת, מה הקושיא ממה נפשך, אם כבר טבעה הספינה, ודאי שיש לחייבו, דמה יועיל לו אם ידאג. ואם עדיין לא טבעה וטורח

הדרגת היוזמי

מסכת סוכה דף כה

כה אדר א' התשע"ד

וכעין זה כתב המהר"ם דהמשמעות היא מלשון רב הונא "כדרך, מה דרך רשות אף כל רשות". ועיין שכתב דעיקר קושיית התוס' היא על רש"י דמשמע שגרס בברייתא כגירסא שלפנינו.

דף כה ע"ב

(יא) גמ', רבי יצחק אומר וכו'. הצ"ח כתב ליישב קושיית ר' יצחק, דר' יוסי הגלילי ורבי עקיבא פליגי ארבי יצחק דלדעתו היתה שריפת הפרה בב' בניסן. וכדפירש רש"י בד"ה ואם. ואינהו סברי דבי' בניסן שרפו ולא היו יכולים להטהר. עוד כתב, דסבירא להו דבאותה שנה עשו הפסח על פי הדיבור, ואלמלא נצטוו עליו לא היו עושים אותו שהרי לא היו נימולין. ולא מיהירו לטהר עצמם, כי חשבו שלא יעשו פסח, ושבעה ימים לפני הפסח טיהרו עצמם כדי לאכול שלמים, או מפני שחייב אדם לטהר עצמו ברגל. [וקצת צ"ע, דהרי היה זה בשנה השנית, ומסתמא רק מעטים מאד מהם לא היו נימולים באותה שעה, וכי משום הכי לא יעשו הפסח]. ובשו"ת הרדב"י (ח"ו סימן ב"א רכב) כתב, דרבי יוסי הגלילי סבירא ליה, דאף שיכלו לטהר עצמם, מכל מקום עדיין לא נאמרה פרשת ויהי אנשים, וכדכתבו תוס' ד"ה שחל. והיו סבורים שאפשר לשחוט הפסח על טמא מת בשביעי שלו, כיון שראוי לאכול מבערב, ומשום הכי לא חששו לטהר עצמם, שמא יצטרכו לשאת ארונו של יוסף, ולא יפסידו קרבן פסח בזמנו. ורבי עקיבא סבר, דיום שמיני למילואים היה ח' בניסן, (ומה שהביא רש"י לדעת רבי יצחק שא' בניסן הוא היום שהוקם המשכן והוא ח' למילואים, קאי לפי הסדר עולם שסידר רבי יוסי). ובו ביום מתו נדב ואביהוא ונטמאו מישראל ואלצפן, ולא היו יכולים להטהר עד ערב פסח.

(יב) גמ', שם. הקשה הריטב"א, איך ילפינו מכאן דעוסק במצוה פטור מן המצוה, הרי מה שטימאו עצמן, היינו משום דסברי ששוחטין וזורקין על טמא שרץ, ובידם לקיים שניהם. ואלמלא סברו כך, אפשר שלא היו מטמאין עצמן. ותירץ, שלומדים אנו זאת מתוך טענתם, שלא נתרעמו על משה אלא לפי מה שהיו סבורים שיכלו לקיים שניהם, ואי לאו הכי לא היו מתרעמים. והוא, משום שידעו שהעוסק במצוה פטור מן המצוה. והמחנה אפרים (הל' קרבן פסח פ"ו), הוכיח מכח קושיא זו כדעת הרמב"ם דעל טבול יום נמי אין שוחטין וזורקין, ועל כרחק אין לומר שטעו לגמרי בהלכה זו. אבל לדעת הראשונים דשוחטין וזורקין על טבול יום, יש לומר שטעו וסברי דשוחטין וזורקין על טמא שרץ נמי.

(יג) תוס' ד"ה מישאל ואלצפן, וא"ת ולמאן דאמר פרק ד' מיתות וכו' אמאי נטמאו. הקשה בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סימן קסט), אמאי לא תירצו התוס' שנטמאו מבגדי נדב ואביהוא שנטמאו בשעה שהיה גופן שלם. ותירץ, דאי מהבגדים נטמאו, הויה לה טומאה שאין הנזיר מגלח עליה, ובטומאה זו שוחטין וזורקין עליו ביום השביעי לאחר טבילה, וכשיטת הרמב"ם (פ"ו מקרבן פסח ה"ב). אך עדיין יקשה לשיטת התוס' פסחים (צ:): ד"ה שחל, דאף על טומאה שאין הנזיר מגלח עליה, אין שוחטין וזורקין עליו ביום השביעי לאחר טבילה. ויישב, דבבגדים לא אמרינן חרב הרי

מצוה דאורייתא, ואפשר דגם הקבלת פני רבו בקגל דילפינו לה מדכתיב "את ה' אלקיך תירא" לרבות תלמידי חכמים, הווי דאורייתא. והקובץ שיעורים (חלק ב סימן לב) כתב, דאפשר לומר דאף במצוה דרבנן, עוסק במצוה פטור מן המצוה, ונלמד מקרא ד"בשבתך", דכל שאינו עוסק בדברים שלו פטור מן המצוה, והביא כמה ראיות לדבריו. ואולם הסיק שם, דכיון דילפינו מ"בשבתך", יש לומר דבעינן שבת של מצוה, ואם אינו של מצוה אפילו אינו שבת דידך, אינו פטור. ועיין באות הבאה.

(ז) רש"י ד"ה טירודא דרשות, שאף וכו' אינו חייב להצטער. בשו"ת יהודה יעלה (יו"ד סימן ש"י) הוכיח מדברי רש"י דעוסק במצוה דרבנן פטור אף ממצוה דאורייתא, שהרי כתב "אינו חייב להצטער", משמע דאם אבל היה חייב להצטער היה פטור מכל המצוות, אף שאבילות דרבנן. אולם דחה דרש"י כתב כן על מה שאמר רב "אבל חייב בכל המצוות חוץ מן התפילין", ולהלן (בעמוד ב) מפורש, דביום ראשון בלבד פטור מתפילין, ואבילות דיום ראשון מדאורייתא.

(ח) תוס' ד"ה שלוחי מצוה, באה"ד, אלא ודאי לא מיפטר וכו', שבאותה שעה יבוא עני לשאול ממנו. הקשה המהר"ץ חיות, הרי העוסק במצוה אינו פטור אלא ממצוות עשה ולא ממצוות לא תעשה, ובמצוות צדקה איתא בתוס' כתובות (מט:): ד"ה אכפיייה רבא דיש גם שני לאוין, לא תקפוץ ולא תאמץ, ואיך יפטר מהן. ובאמרי בינה (חלק א. יג, ג) יישב, דלאו דלא תאמץ ודלא תקפוץ שייכא היכא שהעני מבקש פת, אך עני המחזור על הפתחים ונוטל מזה פרוטה ומזה פרוטה, שאין צורך לנתינה מרובה (עיין ש"ך יור"ד סימן רנ סק"ד), לא שייך בו הני לאוין, שאם לא יקבל מזה יקבל מאחר, ומדויק שפיר לפי זה הלשון "פרוטה דרב יוסף" דרק אם תובע פרוטה פטור, אבל אם תובע לחם חייב.

(ט) בסוה"ד, צריך לומר וכו' הווי מבטלי ממצות. הקשה הריטב"א, כיון דלא מיפטר אלא בעודו עוסק במצוה זו, למה לי קרא, פשיטא, דאמאי יניח מצוה זו מפני מצוה אחרת. ותירץ, דקא משמע לן דאפילו רוצה להניח מצוה זו לעשות מצוה אחרת גדולה הימנה אין הרשות בידו, דכיון שפטור מהאחרת, הרי היא אצלו עכשיו כדבר של רשות. אבל דעת הר"ן דכל שעוסק במצוה בפועל ממש פטור מן המצוה, אף שיכול לקיים שתיהן, דכל שעוסק במלאכתו של מקום לא חייבתו התורה לטרוח ולקיים מצוות אחרות, ברם אם אינו צריך לטרוח כלל כדי לקיים השניה, יש לו לקיים שתיהן. וכן דעת הרמ"א (או"ח סימן ל"ח סעיף ח').

(י) תוס' ד"ה ובלכתך בדרך, באה"ד, וסוגיא דשמעתין משמע דמובלכתך בדרך ממעט האי דבמצוה קא עסיק וכו'. המהרש"א הביא שיש שהגיהו בדברי התוס', "וסוגיא דשמעתין משמע דמבשבתך בביתך ממעט האי דבמצוה קעסיק", ומשום דסברי, דמה שכתבו התוס' וסוגיא דשמעתין וכו', כוונתם לברייתא, ובברייתא תני בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה. וכתב דזה אינו נראה, דאם כן לא היה להתוס' לומר בלשון משמע, שהרי בפירוש תני הכי, והגירסא שלפנינו ישרה והמשמעות היא מלשון הגמרא "בלכת דידך הוא דמחייבת הא בלכת דמצוה פטירת".

הדרה היוזמי

זה הוכיח שאם נשא בערב הרגל, מותר לעשות סעודת נשואין בלילה הראשון של סוכות. [ועיין בביכורי יעקב סימן תרמ סקכ"ד שהוכיח, שעוסק במצוה פטור מן המצוה גם בלילה הראשון]. ואם כן שפיר משכחת ליה דפטור מסוכה כל שבעת ימי המשתה, דהלילה נחשב ליום ראשון מימי המשתה, ופטור עוד בששה ימי סוכות הראשונים שהם ו' ימי המשתה הנשארים. ובמרומי שדה הביא שהגר"ח מוואלאזין הוכיח מקושיא זו, דשבעת ימי המשתה מונין מעת לעת, ואם כן פטורים כל שבעה, דכשנשא בערב הרגל מונים משעת כניסה לחופה שבעה ימים מעת לעת, שמסתיימים ביום שביעי של סוכות.

(ז) גמ', אין שמחה אלא במקום סעודה. הקשה השפת אמת, איך שייך לשון פטורין שמשמעותו פטורין לגמרי, הא חייבים בשינה. ותירץ, דמצות סוכה היא כללית, "תשבו כעין תדורו", וכיון שאין רוב דירתו בסוכה, אין מצוה כלל להיות בסוכה בדבר פרטי כגון שינה. ולפי זה חידש דהישן בבית במצב שחייב בסוכה, כגון שאינו מצטער, אינו מקיים מצוה אף באכילתו שם. וכן משמע מלשון המשנה "הישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו", פירוש לא יצא אף באכילתו. וכתב, דהרא"ש (סימן ח') הביא ירושלמי, דכמה אמוראים חייבו את השושבינין לישן בסוכה, ומשמע דסבירא להו שאינם פטורים אלא מאכילה. אמנם הרא"ש ביאר דהירושלמי סבר כר' זירא דלא סבירא ליה כרב. ועיין שם מה שהקשה על הרא"ש. (ועיין לקמן אות יט.)

(יח) גמ', ורבא אמר משום צער חתן. פירש רש"י בד"ה צער חתן, שהמקום צר ופתוח וכו' ובוש לשחק עם כלתו. וכתב החתם סופר (סוכה החדש) דאף דאיתנהו לשושבינין התם איירינן במה שמשחק עם כלתו בדברים שאינו בוש לעשות בפניהם. והמאירי כתב, שצער, משום דלא מצו עיילי כל בני החופה בסוכה. וכתב הערוך לנר, דלפירושו מיושב הא דלא אמרו בגמ' איכא בינייהו סוכה מרווחת וסגורה, דלרבא חייב, ולאביי פטור. והוא משום דבסוכה מרווחת נמי לא מצו עיילי כל בני החופה. והרא"ה פירש, שהצער הוא לעלות להסוכה ולרדת ממנה.

(יט) גמ', א"ר זירא אנא אכלי בסוכה וחדי בחופה, וכו'. המאירי כתב דרבי זירא נהג כן מצד חומרא, והרא"ש (סימן ח) כתב דרבי זירא פליג וסבירא ליה דמצד הדין חתן חייב בסוכה, ופסקו כמותו כדמשמע בירושלמי בפרקין. (עיין לעיל). והרי"ף (יא: מדפי הרי"ף) והרמב"ם (פ"ו מסוכה ה"ג), פסקו דחתן והשושבינין וכל בני החופה, פטורים מן הסוכה. וכן נפסק בשולחן ערוך (סי' תרי"מ סעיף ו'). ובהגהות מיימוניות (פ"ו מסוכה אות ג') איתא דאם רוצה להחמיר על עצמו ולישב בסוכה, אינו רשאי, וכל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדייט. וכתב המגן אברהם (סקי"א) דאם יש להם סוכה עם ד' דפנות, חייבים, דתו לא שייך לטעמא דרבא לפטור משום דבוש לשחק עם כלתו.

(כ) תוס' ד"ה אין, משמע וכו' דאין מברכין שהשמחה וכו' דאין שמחה אלא בחופה. הרא"ש (סימן ח') והרי"ף (יא: מדפי הרי"ף ד"ה וכתבו) פליגי וסברי, דבכהאי גוונא אומרים שהשמחה במעונו, אך חלוקים בטעם הדבר. הרא"ש סבר, כיון דהוא וחביריו

הוא כחלל אלא בכלי מתכות, כשיטת רש"י פסחים (יד: ד"ה בחלל, ובדף (עט.). ד"ה דרחמנא, ואם כן הבגדים שנטמאו במת הם אב הטומאה, והאדם שנטמא בהם אינו אלא ראשון, ומהפסוק משמע שטמאי מת היו, וכן תירץ הצ"ח בפסחים (שם). (יד) תוס' ד"ה משום, באה"ד, אבל קשה לרבא דאמר התם וכו'. הפני יהושע תירץ, בהקדם קושיא אחרת. דאיך אפשר ללמוד בשאר מצוות דעוסק במצוה פטור מן המצוה מפסח וקריאת שמע, נימא דאלו מצות שהזמן גרמא הן ונשים פטורות, והו עשה שאינו שוה בכל. אבל מצוות דלא הזמן גרמן יש לומר דחייב. אלא דצריך לומר דעיקר הלימוד מקריאת שמע, וקריאת שמע הוקשה באותה פרשה לתפילין, ואם כן ידעינן דעוסק במצוה פטור מן התפילין, וממילא ידעינן שפטור מכל המצוות, כדאיתא בקידושין (לה.). דכל התורה הוקשה לתפילין. ולפי זה יש לומר, דרבא בזבחים סבר כהך היקישא, ואדרבא עיקר היקישא דתפילין שייך טפי גבי פסח דכתיב בהאי עניינא גופא, למען תהיה תורת ד' בפ"ך, דמיניה מקישינן בקידושין (שם).

(טו) גמ', איבעי ליה ליתובי דעתיה. המרדכי (אות תשמ) הביא בשם היראים (סימן תכא) דמצטער הפטור מן הסוכה, היינו שיש לו צער מן הסוכה ובצאתו ינצל, דכעין דירה בעינן ואין דרך בני אדם לעמוד בדירתם בצער. והקשה מהרי"ק (שורש קע"ח הובא בהגהה על הגליון במרדכי שם), דלפי זה אמאי הוצרך לחייב אבל בסוכה משום "דאיבעי ליה ליתובי דעתיה", תיפוק ליה דבצאתו מן הסוכה לא יחלש כאבו, ולא ינצל מן הצער. אמנם הרא"ש (סימן ז') כתב, דאבל מצטער בישיבת הסוכה יותר מבישיבת הבית, שחפץ הוא להיות מתבודד ויושב במקום צער ואפילה כדי להיות טרוד בצערו. ולפי זה כתבו המגן אברהם (סימן תר"מ סקי"י), ובביאור הגר"א (שם סקי"א), וביכורי יעקב (שם סקי"ח), דניחא קושיית המהרי"ק. והט"ז (שם סק"ח) כ', דסברא גרועה היא לומר דמה שאין האבל יכול להצטער יהיה נחשב לו לצער, ולכן כתב, דיש ב' מיני מצטער. א. מצטער מחמת עצם הישיבה בסוכה, דפטור משום "תשבו כעין תדורו", וזה דווקא אם יש לו מקום אחר שיוכל להנצל מן הצער הזה. ב. יש צער שבא לאדם מצד אחר, כגון חולי או שאר צער הגוף שאין נוח לו בבית יותר מבסוכה, ומכל מקום פטור מחמת הטירדא שאינו יכול לכונן למצות סוכה. וס"ד דגמ' דגם אבל פטור מהאי טעמא. קמ"ל דאין דאיבעי ליה ליתובי דעתיה ולהתחייב במצות השם. אך הביכורי יעקב (שם) הק' על דבריו, דא"כ לס"ד דמצוות צריכות כוונה, היא מצטער פטור מכל המצוות. ועל כרחך דפטור מצטער היינו דוקא מטעמא "כעין תדורו". ועיין עוד בקרבן נתנאל (אות ק') ופמ"ג בא"א (שם).

(טז) גמ', אמר רב וכו' פטורין מן הסוכה כל שבעה. ופירש רש"י ד"ה תרתי, שתי וכו' וכגון שנשא ערב הרגל. והקשה הערוך לנר, איך משכחת לה דפטורים מן הסוכה כל שבעה, דמה נפשך, אי "כל שבעה" היינו שבעת ימי המשתה, אין כאן שבעה ימים של סוכות. ואי שבעת ימי הסוכות קאמר, הרי ביום השביעי של סוכות אין כאן פטור, שהרי כבר עברו שבעת ימי המשתה. ומכח

שעסק בה בראשונה, ויניח המצוה שבאה לו אחר כך. וכיון דאיתא לעיל (כה): דחתן פטור מן הסוכה הואיל ואי אפשר לו למיחדי בסוכה אלא בחופה, ומצות נשואין ודאי חלה עליו קודם מצות סוכה שהרי נשא לפני הרגל, פטור שפיר מן הסוכה מהאי טעמא.

ב גמ', שם. לפי מה שפירשו התוס' שנחלקו בקריאת שמע, הקשו הר"ן והריטב"א על תנא קמא מהא דאיתא בברכות (טז). חתן פטור מקריאת שמע. וכתבו לחלק, דהתם מיירי קודם שבעל דאיכא טירדא דבעילה, וכאן מיירי לאחר בעילה, ואית ליה לתנא קמא שאין שמחת חופה מעכבתו מקריאת שמע. והשפת אמת כתב מכח קושיא זו, דלא כרש"י ותוס', ולא בקריאת שמע פליגי ת"ק ורבי שילא אלא בתפלה, דרבי שילא מחייב שושבינין אף בתפלה, אבל בקריאת שמע כולי עלמא מודו דחייבים כולם, ואף החתן לאחר המעשה.

ג גמ', ותגרי תגריהן. המשנה ברורה (סי' ל"ח, סקכ"ד) הביא מהמגן אברהם, דדוקא אם עיקר כוונתם כדי להמציאן למכור למי שצריך להם אבל אם עיקר כוונתם רק להשתכר לא מיקרי עוסק במצוה. ובביאור הלכה שם (ד"ה הן ותגריהן) כתב שאי כוונתו לשניהם בשווה מיקרי עוסק במצוה. עוד כתב, דהיכא דהמעשה עצמו הוא מצוה גמורה כגון מחזיר אבידה וכו' וכו', אף דעושה עבור השכר בלבד, כיון שבשעת מעשה מכיון לשם מצוה מיקרי עוסק במצוה. (ועיין באות הבאה)

ד גמ', לקיים דברי רבי יוסי הגלילי וכו'. העיר הערוך לנר מדוע נקט ר"ח בן עקביא לשון זה, ולא משום דהעוסק במצוה פטור מן המצוה. וכתב, דמקראי ד"בשבתך" ומ"ויהי אנשים", דילפינן לעיל (כה). דעוסק במצוה פטור מן המצוה, לא שמענו אלא מי שעוסק בקיום המצוה ממש. אבל שיהא פטור גם מי שמזמין מצוה לאחרים, לא שמענו. אבל מלשוננו של ריה"ג "העוסק" ולא "המקיים" משמע, דאף מי שיש לו עסק בעלמא פטור מן המצוה, ולא רק המקיימה. (ועיין לעיל באות הקודמת)

ה גמ', פטורין מק"ש מתפלה ומתפילין. הקשה הקרבן נתנאל (סימן ט אות י) דבסוגיין רבי חנניא בן עקביא פוטר כותבי תפילין ומזוזות מקריאת שמע, מתפלה ומתפילין, ובירושלמי (ברכות פ"א ה"ב) תניא דרבי חנניא בן עקביא אומר, כשם שמפסיקין לקריאת שמע, כך מפסיקין לתפלה ולתפילין ולכל מצוות של תורה. ותירץ, דפטורים דוקא היכא דאי אפשר לקיים שניהם, כגון שאין סופר אחר, והקונה אינו יכול למצוא תפילין ממקום אחר. וכ"כ במגן אברהם (לח סק"ט), ועיין במהרי"ץ חיות.

ו גמ', ת"ר הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה וכו'. החיי אדם (כלל קמז סי' כ"ב), ביאר דעת הלבוש (או"ח תרמ), וכן במשנה ברורה (שם ס"ק מ-מב). (ועיין שם בביאור הלכה ד"ה הולכי), דמה דאמרו וחייבים בלילה היינו שאם הגיע למקום שיש שם סוכה חייב לאכול ולישן בסוכה, ואף אם אין באכסניא שלו סוכה, חייב להשתדל ולאחפש סביבותיו אולי ימצא סוכה. אבל אם לא מצא אינו חייב לבנות סוכה, דלא הוי כעין תדורו. ופטורים ביום היינו שאין צריך להמתין מלאכול עד שיגיע לסוכה, ואף אם נכנס

הולכים לבית אחר ועושים אותו עיקר, שם הוא החופה. ואין שמחה אלא בחופה, היינו, כיון שאין דעתו לעקור לסוכה אלא כדי לאכול ולאחר מיכן חוזר לחופתו. וסברת הר"ן, דאף דהברכה באה משום שמחה, אינה תלויה בחופה. ואין שמחה אלא בחופה, היינו, דעיקר השמחה אינה אלא בחופה. והביא דמבואר בכתובות (ח). "דמכי רמו שערי באסיתא אומרים שהשמחה במעונו". ואף שבודאי אינו במקום חופה. והט"ז (אהע"ז סימן סב, סוף סע"ק ז') הביא מהמהר"ל מפראג, שטעם מנהגנו למיעבד ז' ברכות אפילו שלא במקום חופה, הוא, דהא דאמר הגמרא אין שמחה אלא בחופה, היינו משום דלא היה יכול לשמוח כראוי, אבל בעלמא איכא שמחה, ומברכים אפי' שלא במקום החופה.

כא גמ', ת"ר חתן והשושבינין וכל בני חופה פטורין וכו'. רש"י בד"ה פטורין וכו', ובד"ה ומן התפילין, חילק בין טעם הפטור מתפלה, לפטור מתפילין. תפלה משום דבעיא כונה, ותפילין משום דשכיחא שכרות וקלות ראש, וכן פירש הר"ן (שם). והרא"ה פירש, דפטור מתפלה, משום שהיא מדרבנן. ומתפילין, משום שצריך להזהר בהן ביותר. ובערוך לנר הוכיח ממה שרש"י לא פירש גם בתפילין שהפטור משום דבעי כונה, דהא אסורין בהיסח הדעת וכמו שפסק הרמב"ם (פ"ד מתפילין הי"ד). דדעתו כהרבינו יונה (ברכות כג: הובא ברא"ש שם פ"ג סי' כ"ח), דלא מיקרי היסח הדעת אלא כשעומד בשחוק וקלות ראש, אבל כשעוסק במלאכתו ואין דעתו עליהן לא מיקרי היסח הדעת. ואולם עיין בריטב"א שפירש בתרווייהו בשם רש"י משום דבעי כונה, וכ"כ בהגהות המלא הרועים, עיין שם.

דף כו ע"א

א גמ', משום רבי שילא אמרו חתן פטור. וכתב רש"י ד"ה משום רבי שילא וכו', בסוה"ד, ולית להו להני תנאי העוסק במצוה פטור מן המצוה. ותוס' בד"ה חתן וכו', הקשו דא"כ יתחייב חתן בסוכה. והמהרש"א ביאר, דתוס' הבינו דכוונת רש"י לתנאים שאמרו משום רבי שילא. אבל תנא קמא דרבי שילא דפוטר בני החופה מן התפלה ומן התפילין, סבר, דעוסק במצוה פטור מן המצוה. (ואף דת"ק נמי תני "וחייבין בקריאת שמע", יש לומר דסבר דבאופן שיוכל לקיים שניהם בנקל, לא אמרינן דעוסק במצוה פטור). ואין חילוק בין תפלה ותפילין לשאר מצוות. וכתב דאפשר דתוס' גרסי בדברי ת"ק "ובכל מצוות האמורות בתורה", כמו שנראה מדברי הבעל המאור שהיתה לפניו גירסא כזו, ועל זה הקשו דאם כן לדידהו יתחייב החתן בסוכה ובכל המצוות, והרי לא אתו לחיובי לחתן טפי מת"ק אלא לפטור יותר. אולם מלשון רש"י שפירש דפטור מתפלה משום דבעיא כונה, ומן התפילין משום דשכיחא שכרות וקלות ראש, משמע כהבנת הבעל המאור ברש"י, דבין ת"ק ובין רבי שילא לית להו עוסק במצוה פטור מן המצוה. ולפי זה כתב הב"ח (סימן לח) דאין מקום לקושית תוס'. דבין לת"ק ובין לרבי שילא החתן וכל בני החופה חייבין בכל המצוות. והערוך לנר יישב קושיית תוס', דאף אי עוסק במצוה אינו פטור מן המצוה, מכל מקום באי אפשר לקיים שניהם יש לו לקיים המצוה

הדרגת היוזמי

שימות בהם, ומשמשי חולה פטורים מדין עוסק במצוה פטור מן המצוה. והעיר **הערוך לנר**, דמפשטות הדברים נראה, שחולה ומשמשי טעם אחד להם. וכתב, דבחולה פשוט שפטור מדין תשבו כעין תדורו, וכמו שאין אדם דר בדירה המוקת לחליו ואפילו חולה שאין בו סכנה, כמו כן אין לו לישיב בסוכה. וגם משמשי חולה יש לפוטרים מתשבו כעין תדורו, שכמו שישראל גומלי חסדים יוצאים מבייתם לשמש את החולה, כך יש להם לצאת מסוכתם.

(יא) **גמ'**, **משום סירחא דגרגישתא**. כתב **הרא"ש** (סימן יב) דמיירי באכסניא, דאי בביתו היאך עשה סוכה מתחילה בדבר שהיה מצטער לישן בה, ויפטר משום מצטער. אי נמי כתב, דגרגישתא היא גופסית, וכשהמטר יורד עליו הוא מסריח. וביאר **הקרבן נתנאל** (אות מ) דאף שהמטר פסק, מותר לישון מחוץ לסוכה מפני הריח. והר"ן (יב. מדפי הרי"ף) חילק, דהיכא דהריח מאוס לכל, הסוכה פסולה, **כדלעיל** (יב:). וטעמא משום דסני ריחיהו שביק ונפק לה. אבל הכא איירינן במצטער איהו לחודיה. ו**בביאור הלכה** (סימן תרמ ד"ה אלא) הוכיח דדעת הר"ן שלא **כהטור** שכתב, שלא יוכל אדם לומר מצטער הייתי בדבר שבני אדם אין דרכם להצטער בו. דבכהאי גוונא אמרינן בטלה דעתו אצל כל אדם.

(יב) **גמ'**, **שם**. **הרא"ש** (סימן יב) הביא בשם **ספר המצוות**, דדווקא למיגנא שרי, אבל למיכל אסור. אבל **הרא"ש** התיר גם באכילה, משום דיותר מזיק הריח בשעת אכילה. ורבינו פרץ דייק כדבריו מלשון הגמרא "למגנא" דמשמע דווקא למגנא שרי, אבל לאכול אסור. והרא"ש דחה דיוק זה, דנקט "למגנא" לרבותא, משום דחמירא שינה מאכילה, דאוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה, ואין ישנים שינת עראי חוץ לסוכה.

(יג) **גמ'**, **מצטער פטור מן הסוכה**. לפירוש הראשונים שהוא מצטער מן הרוח וכדומה. הקשה **השפת אמת**, מה שייך לשון "פטור" מן הסוכה, הא מחויב לעשות סוכה אחרת שלא יצטער בה, וליכא למימר דאינו יכול משום אונס. דאם כן אין זה פטור, אלא אונס. הלכך כתב, דדוקא כשיכול לאכול בה, דמקיים באכילתו המצוה דכעין תדורו, פטור לעשות סוכה אחרת. דמה שאינו יכול לישן בה מפני הצער, אין בזה ביטול מצוה, דמדירה אחרת נמי ייצא מהאי טעמא. ואין הכי נמי באם אינו יכול לאכול בה, שפיר חייב לעשות סוכה אחרת. ובוזה מיישב דעת **ספר המצוות**. (הובא באות הקודמת) עיין שם.

(יד) **גמ'**, **רבא לטעמיה דאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה**. כתב **המאירי** בשם חכמי לוניל, דבלילה הראשון, הואיל והכתוב קבעו חובה, כמו מצה אף המצטער חייב. דהא מה דנפטר מצטער מן הסוכה היינו מתשבו כעין תדורו. ו**לקמן** (כו:). איתא, מה דירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל, ומקשינן אי הכי לילה הראשון נמי, ומשני לילה הראשון הכתוב קבעו חובה דגמרינן ט"ו ט"ו מחג המצות. ו**בדרכי משה** (סימן תרלט סק"ה) הביא עוד ראשונים דסברי כן. ו**בבית יוסף** (שם) הביא הרבה ראשונים דסבירא להו, דמצטער פטור אפילו בלילה הראשון. ועיין שם **בביאור הגר"א** (סקכ"ב).

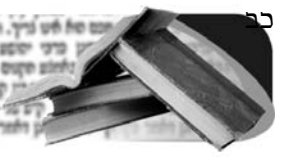
לעיר שיש בה יהודים, ובאכסניא שלו אין סוכה אינו חייב לטרוח לחפש סוכה, אם לא שנודמנה לפניו סוכה בעת האכילה בלי טורח. אך דעת **המגן אברהם** (שם סקט"ו) וכן ביארנו **בביכורי יעקב** (שם סקכ"ג) שחייבים בלילה, היינו שחייב לבנות סוכה אם אינו מוצא בנוייה, ואם אינו יכול לבנותה צריך לשוב לביתו אם יש לו פנאי, אך אם הוא רעב נקרא מצטער ופטור מן הדין, אבל אם מחמיר לטרוח אחר סוכה תבוא עליו ברכה, כיון שפשע קצת שלא עשאה. ואמנם אם הגיע לכפר סמוך לזמן האכילה אין צריך להחמיר ומותר לאכול מחוץ לסוכה כמו בירידת גשמים. וביום פטור מלבנות סוכה אף אם הגיע למלון ושוהה שם מעט, כיון שדעתו לילך לאלתר. ומכל מקום אם יש סוכה באותו מקום צריך לילך לשם.

(ז) **גמ'**, **שומרי גנות ופרדסים פטורין בין ביום ובין בלילה וכו'**. דהיינו, פטורים לעולם אפילו אינם שומרים אלא ביום או בלילה בלבד. והקשה **הערוך לנר**, בשלמא לאביי דפטורים משום "תשבו כעין תדורו" ניחא, כיון דאין זזין משם בלילה, לא דמו לשומרי העיר דבשעה שאין שומרים נמצאים בבתיהם. אבל לטעמי' דרבא משום פירצה קוראה לגנב, אמאי יפטר השומר בעת שאין צריך לשמור, כגון שיש שומר אחר. וכתב, דאפשר דלרבא נמי שמא אין הגנב יודע שיש שומר אחר, וכשרואה ששומר היום ישן בסוכה, יגנוב ממקום אחר.

(ח) **גמ'**, **רבא אמר פרצה קוראה לגנב וכו'**. הקשה **הריטב"א**, וכי לית ליה לרבא דרשא ד"תשבו כעין תדורו". ועוד, איך נפטר לרבא מסוכה מחשש הפסד ממון, וכי יש אדם נפטר מן המצוה בכך. ו**תירץ**, דרבא נמי סבר לדרשא דתשבו כעין תדורו, אלא דאביי פטר מדרשא זו אף שלא במקום הפסד, כיון שאין דרכו לעשות דירתו שם. ולרבא דכולי האי לא דרשינן תשבו כעין תדורו, אבל אם יהיו לו צער והפסד ממון מודה דפטרין ליה משום תשבו כעין תדורו.

(ט) **רש"י** ד"ה **שלוחי מצוה אנן**, שבאנו לשמוע הדרשה וכו'. הקשה **היד דוד**, אי כהאי גוונא חשיב עוסק במצוה, איך כתבו **התוס' לעיל** (כ:). ד"ה **וראיתם**, דטבי עבדו של רבן גמליאל היה ישן תחת המטה, משום שרצה לשמוע דברי חכמים. הרי לדבריהם ננסתרת הוכחתו של ר"ג לזקנים, דטבי עבדו תלמיד חכם ויודע שעבדים פטורים מן הסוכה. דילמא סבר דעבדים חייבים, והא דיין תחת המטה, משום שעסק במצוה דלשמוע דברי חכמים. ואין לתרץ דעבד פטור ממצות תלמוד תורה, דמכל מקום מצוה ודאי איכא. ו**תירץ**, דמוכח מהא דהחכמים עצמם עוסקים היו במצות תלמוד תורה, ומכל מקום היו בסוכה. דהיה בידם לקיים שניהם, ואם כן גם טבי היה יכול לנהוג כמותם, ומשום הכי לא נפטר. [ובעינן לאוקמי דהיה מקום גם לטבי שלא מתחת לשולחן]. אבל בסוגיין מיירי, דלא היה מקום בסוכה, משום המון העם שבאו לשמוע את הדרשה, וראיה מהא דגנו ארקתא דטורא ולא נכנסו לבית.

(י) **גמ'**, **ת"ר חולה שאמרו לא חולה שיש בו סכנה וכו'**. כתב **הלבוש** (תרמ, ג') דחולה פטור מן הסוכה, מדין וחי בהם ולא

הדרגת היוזמי

מסכת סוכה דף כו

כ"ט אדר א' התשע"ד

דישנים שינת עראי דתפילין.

(כא) תוס' ד"ה הישן בתפילין, מתוך וכו' דאי לאו הכי במאי פליגי. במהרש"ל ביאר דבריהם, דביום אדם ישן שינת ארעי, כי אין לחוש שמא ימלך וישן שינת קבע. אבל בלילה אין ישנים אפילו שינת ארעי הואיל ויש לחוש שמא ימלך וישן שינת קבע. והריטב"א כתב, דפליגי בשינת קבע. דרבי יעקב סבר דלא אסרינן שינת קבע לא משום הפחה ולא משום קרי, וחכמים סברי דאסרינן שינת קבע משום הפחה ומשום קרי, אבל גם רבנן יכולים לסבור דבעל קרי מותר להניח תפילין. וביאר הערוך לנר, דמה שהוצרך להוסיף דרבנן חששו גם משום קרי ולא מחשש הפחה לחוד, דאם לא כן לא הוו דברי חכמים מעין דברי רבי יעקב, דמיירי בראה קרי.

דף כו ע"ב

(כב) גמ', וכמה שינת הסוס שיתין נשמי. בשולחן ערוך (או"ח ד, טז) מבואר, שדוד לא היה יושן שיעור שיתין נשמי בבת אחת, כדי שלא יטעום טעם מיתה. וכתב הביאור הלכה (ד"ה דוד), שרבו הדעות בשיעור זה, יש אומרים דהוא ג' שעות, וראיה מהא דהאר"י היה ישן בשבת ב' וג' שעות. ויש דוחין דשאני תלמיד חכם דמצוה לענג השבת. ועוד שמא היה ניעור כמה פעמים בתוך שינתו, ולא היה ישן ס' נשמי בפעם אחת. ויש אומרים דהוא יותר מחצי שעה. ויש אומרים דהוא שיעור מעט יותר משלשה מינוט. על כן בעל נפש יחמיר לפי כחו.

(כג) גמ', ודרבי כדוד. עיין באות הקודמת מה שכתב השולחן ערוך. ומבואר דסובר שזו היתה שינתו של דוד אף בלילה. והרמ"א כתב (שם), דמסוגיין משמע שרק ביום היה נזהר. והקשה המגן אברהם (שם), שבסוגיין לא נמצא כן, אלא על האמוראים. אבל דוד המלך עצמו אפילו בלילה היה נזהר וכמבואר בברכות (ג:). והערוך לנר תירץ, דיש ב' טעמים א'. שלא לטעום טעם מיתה כמבואר בגמ' ברכות וכוזהר. ב'. משום ביטול תורה. ונפקא מינה בין שני הטעמים אם יקיץ בתוך שיתין נשמי, וימשיך לישון וכך יעשה לסירוגין. דטעם מיתה אינו טועם, אבל הרי מבטל תורה. ודוד חשש לב' הטעמים. דרצה לתקן חטא אדם הראשון שהביא מיתה לעולם, ובלילה עד חצות לא היה ישן ס' נשמי בבת אחת, אלא על ידי שהקיץ בנתיים. אבל הכא דאיירי משינת יום דבטול תורה, ישן כשינת הסוס.

(כד) גמ', קרי עליה רב יוסף וכו'. כתב האליה רבה (או"ח סי' ד', יא) מדקאמר אביי שינתא דמר כדרב וכו' משמע שאינו אלא מידת חסידות, וגם מדאביי בעצמו לא הקפיד בכך משמע שאין זו אלא מידת חסידות. ודברי רב יוסף היינו מפני שלא נהג בחסידות, ולשון אסור מצינו אף לגבי מה שאינו אלא מידת חסידות.

(כה) גמ', לימא קסבר רבי יוסי בעל קרי אסור להניח תפילין וכו'. הקשה השפת אמת הא מה שאסר רבי יוסי משום שחשש שיראה קרי בשעה שהתפילין עליו, ואיך דיקה הגמ' דלרבי יוסי בעל קרי אסור להניח תפילין. הא בשעה שרואה קרי ודאי שיש יותר לאסור מק"ו דהפחה, ואפילו למאן דאמר בעל קרי מותר בתפילין.

(טו) גמ', והא אנן וכו' חולה אין מצטער לא. בחלקת יואב (דיני אונס ענף ז') הקשה, מדוע מקשה הגמרא על רבא, הרי דין מצטער מבואר להלן במשנה (כח:), ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה. ואף על רבא עצמו יש לתמוה מה חידש דמצטער פטור מן הסוכה. ותירץ, דירידת גשמים מיקרי צער גדול, ורבא מחדש דאפילו מחמת צער שאינו גדול כל כך פטור מן הסוכה.

(טז) גמ', שם. בערוך לנר ובביכורי יעקב (או"ח תרמ) הוכיח מכאן, שחולה שאין בו סכנה חייב בסוכה בלילה הראשון, כמו מצטער. דאי לאו הכי, מה הקושיא, הא איכא למימר דהתנא נקט במתניתין חולה, לפוטרו אף ביום הראשון. אלא מוכח דחולה שאין בו סכנה חייב בסוכה בלילה הראשון. ועיין בברכי יוסף (שם סק"ה) שדחה סברא זו.

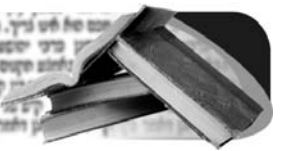
(יז) גמ', מצטער הוא פטור משמשו לא. הערוך לנר ביאר, שמשמשו חייבים, משום שאין המצטער צריך להם כל כך, ומסתמא גם בביתם לא היו יוצאים לשמשו.

(יח) תוס' ד"ה ואפילו חש בעיניו. אף על פי שאין בו סכנת עין, וכו' גבי עין שמרדה. הקשה השפת אמת דאדרבה מסוגיא דהתם מוכח דסכנת אבר לא הויא כסכנת נפשות אלא סכנת עין בלבד, ומשום "דשורייני דעינא באובנתא דליבא תלו". ומכח קושיא זו עיין ברש"ש שהגיה בדברי התוס' "דסכנת עין כסכנת נפשות".

(יט) גמ', שינת ארעי בתפילין. הקשה השאגת אריה (סימן לט) הא תפילין וסוכה לא דמו אהדדי, דבתפילין אפילו שינת קבע אינה אסורה אלא מדרבנן, וכמו שפירש רש"י בד"ה "ושמא יפיח בהן", ומשום הכי לא גזרו שינת עראי, דהוי גזירה לגזירה. אבל סוכה דשינת קבע מחוץ לסוכה אסורה מן התורה, גזרו. ותירץ, דבתפילין קרוב לודאי שיפיח בהן. ועמד עליו בערוך לנר דאכתי אינו דומה לסוכה שאם יישן איכא איסור ודאי. והשפת אמת תירץ, דמהא שלא אמרו בגמרא בטעם החילוק בין אכילת עראי לשינת עראי, משום דאדם אוכל אכילת עראי בחצר מחוץ לביתו, ואין אדם ישן אף שינת עראי מחוץ לביתו, משמע, דאדם ישן נמי לפעמים בחצר דרך עראי, ואם כן תקשה מאי משני רב אשי גזירה שמא ירדם, דמה בכך אם ירדם, כיון דהדרך לישון כך בחצר אף דלפעמים נרדם. וצריך לומר דכשירדם יש כאן משום מראית העין שהרואים יסברו שנתכוין לשינת קבע. ואם כן, גם בסוכה אין האיסור אלא מדרבנן משום מראית העין.

(כ) רש"י ד"ה רבא אמר, לשמא ירדם לא חיישינן וכו'. דהיינו דרבא פליג ארבי יוחנן, וסבר דאיסור שינת עראי בסוכה משום דאין קבע לשינה. אך הריטב"א והמאירי כתבו, דלא פליג אדרבי יוחנן, אלא אתי לפרש טעם איסור שינה מחוץ לסוכה, דכל שינה חשובה קבע ואין לה שיעור, ולכן אף במניח ראשו בין ברכיו אסור לישן מחוץ לסוכה, אבל איסור שינה בתפילין דהוא משום הפחה, אין לאסור אלא שינת קבע, אבל שינת עראי מותרת, ובלבד שיניח ראשו בין ברכיו כרבי יוחנן. והשפת אמת דייק שכן משמע מפשטות הסוגיא, דהא דתני גבי סוכה אין ישנים שינת עראי מחוץ לסוכה, מסתמא מיירי במניח ראשו בין ברכיו דומיא

הדרה היוזמי

דבעינן למימר שהרא"ש סובר דשיעור רביעית שוה לכביצה ועל כן מסתלק ברביעית מן הספק. והמעדני יום טוב (על הרא"ש שם אות מ) כתב שנראה לו שצריך להגיה בדברי הרא"ש רוב רביעית, דהוא שיעורא דטעימת כוס של חיוב והניח בצריך עיון. והרמב"ם (פ"ג מברכות הי"ג) כתב, דבעינן דווקא רביעית.

לג' גמ', אם בא להחמיר על עצמו מחמיר וכו'. כתב הביאור הלכה (תרלט סעיף ז ד"ה וכל, בשם העולת שמואל) דאף דאמרו "כל מי שפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט", לא אמרו כן אלא במקום שיש צד איסור, כמו במצטער שיש בו חלול יום טוב, ואפילו בחול המועד חייב לכבדו. והמהר"ץ חיות כתב, דהטעם כמו שאמרו בפסחים (נה). "לא מחזי כיוהרא, אמרי מלאכה הוא דלית ליה", הכי נמי הכא לא שייך יוהרא, משום שהרואה יאמר שאין זו טעימה אלא קביעה ממש, או שיאכל עוד.

לג' גמ', שם. כתב בספר החיים (סימן תרלט) דמה שר' צדוק לא החמיר על עצמו, משום דחשש ליוהרא. ובישועות יעקב (שם סק"ג) כתב, על פי שיטת ר"ת, שאין מברכים על הסוכה אלא בשעת אכילה, משום שעיקר קביעות האדם בסוכה היא האכילה, ושאר דברים הם טפלים לגבי האכילה. ובאמת מהראוי שלא להחמיר בדבר שפטור מן הסוכה להצריכו סוכה, שמא יבא לברך עליו, ותהיה ברכתו לבטלה. ומה שר"ג החמיר, יש לומר דכיון שהביאו לפניו פירות, מן הסתם אכל גם פת, (דכל שבעת הימים מצוה לכתחילה באכילת פת), ויכול היה להחמיר על עצמו, להביא הפירות לסוכה, שברכת הפת פוטרם. אבל ר' צדוק שהביאו לו פת פחות מכביצה, אם נחמיר להביאו תוך הסוכה, יסברו שפת פחותה מכביצה חייבת בסוכה בברכה.

דף כז ע"א

א' גמ', דילמא פחות מכביצה נטילה וברכה לא בעי וכו'. הבית יוסף (סימן קנח, ובשולחן ערוך סעיף ב) הביא דברי הרוקח שהאוכל פחות מכביצה יטול מספק ולא יברך. ופירש בביאור הגר"א (סק"ו) דספיקו משום דבסוגיין איתא דדווקא בכביצה בעי נטילה וברכה. אמנם יש לומר דר' צדוק לשיטתו, שסובר לענין ברכת המזון כר' יהודה, בכביצה. (עיין תוס' לעיל (כו): ד"ה ולא), והוא הדין לענין נטילה. אבל לדידן דקיימא לן כרבי מאיר שבכזית, לענין נטילה נמי חייב בכזית. אמנם יש לומר דאף לר"מ לא גזרו נטילת ידים בפחות מכביצה, משום דמדאורייתא אין מקבל טומאה. והסיק דהעיקר לדינא בכזית, כיון דמקבל טומאה בכל שהוא אלא דלא גזרו כי אם על דבר שצריך ברכת המזון.

ב' מתניתין, רבי אליעזר אומר ארבע עשרה סעודות חייב אדם וכו'. הקשה המאירי ועוד, מדוע לא נקט ר"א ט"ו סעודות, הא בשבת חייב לאכול שלש סעודות. ותירץ, שאין הסעודה השלישית יתירה, כיון שעומדת במקום הסעודה של לילה, שאחר שהוא שבע אינו חוזר ואוכל. ופעמים שאוכל באותו זמן סעודה של לילה מבעוד יום. וכן תירץ הערוך לנר. ובחשק שלמה תירץ בשם אהיו, שי"ד סעודות כוללות גם סעודה ג' של שבת, אלא שאינן כוללות את סעודת ליל א' של סוכות. דרבנן דפליגי אר"א

אמנם הביא דהריטב"א באמת הוכיח מכאן דלמאן דאמר בעל קרי מותר בתפילין, גם בשעת הקרי מותר. ותמה עליו איך אפשר להתיר בכהאי גוונא. וביאר, דהכא איירינן לענין החשש שמא יראה קרי, ומשום החומרא שצריך לחלוץ אם יראה קרי, לא אסרו לו לישן בהם, כיון שבעל קרי מותר להניח תפילין.

כו' גמ', אמר אביו בילדים ונשותיהן עמהן עסקינן שמא יבואו לידי הרגל דבר. הבית יוסף (או"ח סימן לד ועיין שם במגן אברהם סק"ב) הוכיח, דמשום הרהור בעלמא אין איסור בהנחת תפילין, שהרי רש"י בד"ה מפני שרגילים בטומאה פירש, קס"ד שמא יראו קרי שההרהור מצוי בהם. והקשתה הגמ', לימא קסבר רבי יוסי בעל קרי אסור להניח תפילין, ותירצה שמא יבואו לידי הרגל דבר, אבל משום הרהור אין איסור. והקשה על הר"ם שכתב שהבחורים המהרהרים, אפילו בשעת קריאת שמע לא יניחו תפילין. ובמרומי שדה יישב דשמא יבואו לידי הרגל אין הכוונה שישמש מיטתו, אלא משום הרהור, דבנשותיהן עימהן חיישינן להרהור בשעת שינה דאשתו מרגילתו לכך.

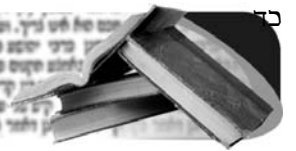
כז' רש"י ד"ה עסקניות הן, ושמא נגעו במקום הטינופת. כתב השפת אמת דכוונתו, שמא נגעו בקרי ונתייבש על ידיו. אבל הנוגע במקום המכוסה בגוף אינו אסור ליגע בתפילין ושאר תשמישי קדושה, דאם כן אמאי נקט התנא ושימש מיטתו.

כח' תוס' ד"ה נטלו במפה, באה"ד, דאפילו פחות מכביצה וכו'. הערוך לנר תירץ קושיתם, שלכהן מותר לאכול אפילו כביצה במפה, דמה שהתירו מפה לאוכלי תרומה, אינו אלא בשעה שהוא טהור, וראוי לאכול תרומה, שאז נקרא "אוכל תרומה". וצריך לומר שבאותה שעה היה ר' צדוק טמא, ובימי טומאתם אפילו האוכלים על טהרת תרומה וקדש, היו אוכלים חולין כשאר ישראל.

כט' תוס' ד"ה ולא בירך, סבר לה כרבי יהודה וכו'. ביאר הפני יהושע דלתוס', ר' מאיר ור' יהודה לא נחלקו בברכת המזון בלבד, אלא אף בשיעור לברכה אחרונה של ז' מינים ושאר דברים. ואף שעיקר טעמו של ר' יהודה, מדרשה של "ואכלת ושבעת", שנאמרה בברכת המזון, כיון דברכת המזון דאורייתא בעי כביצה, כל שכן שאר מינים דברכה אחרונה דידיהו מדרבנן, דאסמכינהו לברכת המזון, ולא היא הטפל חמור מן העיקר, ומדר' יהודה שמענו לר' מאיר, לענין כזית.

ל' בא"ד, וזית דירושלמי קטן מזית בינוני היה. בערוך לנר ובהגהות רבי שמחה מדעסויא פירשו, שכוונת התוס' שמה שראוי לאכול מן הזית, היה פחות מזית, ובאמת עם הגרעין היה יותר מזית בינוני. והרש"ש (יומא עט:) פירש, שנגד מה שכתבו, "והיה זית דאתא לקמיה דר' יוחנן זית גדול היה", אמרו שבירושלמי קטן היה, דהיינו שהיה זית בינוני.

לא' בא"ד, ולענין שתיה נראה דמברכים אכזית יין לאחריו על הגפן ועל פרי הגפן. הרא"ש (ברכות פרק ז סוף סימן כד) כתב, דרבינו יצחק נסתפק האם סגי בכזית או בעינן כביצה, ועל כן טוב לזוהר שישתה פחות מכזית או רביעית להסתלק מן הספק, וכתב הבית יוסף (או"ח סימן רי ד"ה ומ"ש רבינו ועוד מסתפקיא),

ט) גמ', שם. השפת אמת והר"ש מדעסויא, כתבו דר"א לא דריש לגזירה שווה דט"ו ט"ו, ולדעתו דין הלילה הראשון שווה לשאר הימים. אך המלאכת שלמה, הצ"ח, המהרש"א המהר"ם והערור לנר כתבו, דר"א אית ליה האי דרשה, ודייקי הכי מתוס' ד"ה אי בעי, ומתוס' ד"ה אי חזר בו. והצ"ח כתב שחייב לאכול בסוכה אף אם ירדו גשמים.

י) תוס' ד"ה תשבו כעין תדורו, בירושלמי יליף בגזרה שווה וכו' ונאמר להלן וכו'. היד דוד כתב דסוגיין פליג אירושלמי דלסוגיין יליף ליה מ"תשבו כעין תדורו". ולהירושלמי יליף גזירה שווה ממילואים. והבבלי לא נקט כהירושלמי כדי שלא יקשה מדוע לא הצריך ר"א ט"ו סעודות עם סעודה שלישית של שבת. עיין לעיל אות ב. אך הפני יהושע והערור לנר נקטו דליכא פלוגתא ובעינן לשני הלימודים. דמ"תשבו כעין תדורו" ילפינן חיוב סעודה ביום כדאיתא בקרא "בסכות תשבו שבעת ימים" וממילואים ילפינן דחייב גם בלילה. וממילואים גרידא לא ידעינן אלא שאם רוצה לאכול גם בלילה צריך לאכול בסוכה, אבל חיוב אכילה לא שמעינן, הלכך בעינן לילפותא דתשבו כעין תדורו למילף חיובא דאכילה.

יא) תוס' ד"ה אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל. באה"ד, והא דאמר' וכו' שבתות וי"ט דלא סגי ליה דלא אכיל וכו'. הר"ן והריטב"א בברכות (שם) תירצו, דמשום יום טוב יכול לאכול רק כביצה פת, שהוא שיעור אכילת עראי שאינו מחייב סוכה. ומהגזירה שווה מחג המצות ילפינן דחייב לאכול בסוכה שיעור המחייב סוכה. וכתב בבבב"א יעקב (תרלט, כ), דתוס' לא תירצו כן משום דסברי, דאף דבעלמא עד כביצה פת חשיבה אכילת עראי ופטורה מסוכה. הכא שיוצא בה ידי חובת סעודת יום טוב, חשיבותה קובעתה וחיבת סוכה. דבשבת ויום טוב אף סעודות ארעי נחשבות לקבע. וכן כתב הצ"ח בברכות שם. ובבב"א הלכה (תרלט ד"ה בליל) ובערוך לנר תירצו, דסעודת יום טוב היא משום עונג, ולפיכך הרגיל להתענות בכל יום והאכילה ביום טוב צער לו, פטור מסעודת יום טוב. וכן יכול להתענות תענית חלום. מה שאין כן כשחייב לאכול משום מצות סוכה, האכילה עצמה מצוה, ואינו רשאי להתענות. ובמגן אברהם (קפח, סק"ט לפי ביאור המחצית השקל שם) כתב, דלדעת תלמידי רבינו יונה (ברכות מט:), שאין חיוב לאכול פת בשבת ויום טוב אלא משום קידוש במקום סעודה. יש לתרץ, דהפסוק אתי לחייב עצם אכילת פת, בלילה הראשון של פסח וסוכות.

יב) בא"ד, אבל לילי יום טוב הראשון של חג וכו' כיון דילפינן מחג המצות, וכו'. המהרש"א והמהר"ם דייקו מדבריהם דלסעודת הלילה דלר"א לא תועיל השלמה במיני תרגימא, כיון דבעי לאכול בה כזית דגן, מגזירה שווה דט"ו ט"ו, דר"א נמי דריש לה. והשפת אמת דחה הראיה מתוס', דמה שכתבו "בשאר ימים", היינו משום רבנן שחילקו בין הלילה הראשון לשאר הימים. וכתב שהטעם דלר"א יכול להשלים סעודת הלילה הראשון במיני תרגימא, משום דלית ליה הגזירה שווה, ואין חילוק בין הלילה הראשון לשאר הימים, והחיוב בכלם משום י"ד סעודות. ועיין

נמי מחייבים, ודברי ר"א אולי רק על מה שנחלק עליהם והוסיף עוד י"ד סעודות.

ג) מתניתין, מי שלא אכל [לילי] יום טוב הראשון. כתב המהרש"א (על תוס' ד"ה אי בעי) דלדעת התוס' (שם וד"ה וחזר) אף לר"א אין השלמה לסעודת לילה הראשון, אלא לשאר הסעודות, ולא גרסינן לילי. והתוס' יו"ט כתב דאף לתוס' יש לר"א השלמה לסעודת הלילה הראשון, וגרסינן "לילי יום טוב". ולפי זה כתב בהגהות ר"ש מדעסויא, שפיר סברי חכמים שאמרו "ועל זה נאמר מעוות לא יוכל לתקן" וחסרון לא יוכל להמנות", והוא דאין תשלומין לסעודת הלילה הראשון. אבל לדעת המהרש"א איך שייך שחכמים יאמרו שהוא "מעוות לא יוכל לתקן", הא לדבריהם אין חיוב לאוכלן.

ד) מתניתין, יום טוב ראשון. כתב התוס' יו"ט דנקטה המשנה "יום טוב ראשון", משום הרבותא שאף סעודה זו יכול להשלים וכל שכן שאר הסעודות, והרש"ש פירש ד"יום טוב ראשון" לאו דווקא, אלא כך כינה התנא את כל ז' ימי החג, דלא כיום השמיני שנקרא "אחרון". ודלא כמו שכתב המגן אברהם (ריש סימן תצ) שחול המועד לא מיקרי יום טוב.

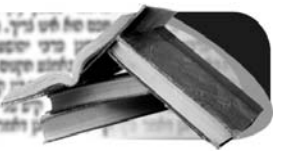
ה) מתניתין, ישלים לילי יום טוב האחרון של חג. פירש רש"י בד"ה חזר בו ר"א, דר"א משלמי חגיגה גמר לה. ולפי זה קל וחומר שיכול להשלים בתוך החג עצמו, וכן כתב הריטב"א. והר"י מלוניל פירש שיום טוב האחרון היינו יום שביעי של חג, ולא שמיני עצרת שכבר נפטר בו מסוכה.

ו) רש"י, ד"ה אין וכו', אם רצה וכו' אין אנו זקוקין לו. כתב התוס' יו"ט ד"אין אנו זקוקין לו" לאו דווקא, שהרי אסור להתענות ביום טוב, אלא שאין נזקקים לו מצד חיוב סוכה. והפני יהושע כתב שכוונתו רק לענין אכילת לילה, דלא מצינו איסור עינוי בלילה בלבד. והוסיף, דמה שפירש רש"י אם רצה להתענות וכו' ולא כתב אם רצה שלא לאכול פת אלא פירות וכו', משום שרצה לפרש גם למאן דאמר דפירי בעי סוכה. ובערוך לנר הקשה, שאף לדידיה יכול היה רש"י לפרש שיאכל כביצה פת, דמשום יום טוב יצא, ובסוכה אינו חייב עד שיאכל יותר מכביצה, ועיין שם. אמנם המגן אברהם (סימן רצא סק"א) כתב, דבשבת ויום טוב נמי בעי יותר מכביצה. והשפת אמת דייק מרש"י, שאף אם טועם רק כביצה חייב בסוכה, דכיון דסמך עלה הוי גביה סעודת קבע.

ז) גמ', מה דירה אי בעי אכיל וכו'. הקשה הערוך לנר, מאי טעמא בעו רבנן להאי טעמא, הא בסמוך ילפינן מגזירה שווה ממצה דלילה ראשון חובה, ושאר הימים רשות. ותירץ, דלולי האי טעמא, הווי ילפינן מהגזירה שווה דברים אחרים.

ח) גמ', אי הכי אפילו לילי יום טוב ראשון נמי. הקשה הערוך לנר כיון שעדיין לא ידעה הגמ' החיוב המיוחד דלילה ראשון, מה הקושיא בלשון "אי הכי", הא אף ללא הטעם "דאי בעי אכיל וכו'" יקשה. ותירץ, דבלא טעם זה, הוי ילפינן שחייב בלילה הראשון ממצה בבמה מצינו. אבל משום דאמרין ד"תשבו" תלוי ברצונו, הווי אמינא דלא ילפינן ממצה, ותירצה הגמ' דילפינן מגזירה שווה ולא בבמה מצינו, והדרשא ד"כדירה" לשאר ימים ולילות.

הדרגת היוזמי

לעיל אות י.

(יג) גמ', והא א"ר אליעזר ארבע עשרה סעודות וכו' אחת ביום ואחת בלילה. רש"י ותוס' בד"ה בד"ה והא, פירשו, דקושיית הגמ' אהאי דמשלים ביום טוב אחרון. אך הריטב"א המאירי ותוס' הרא"ש פירשו, שהקושיא, אמאי יהיב ר"א תשלומיו למי שלא אכל ליל יום טוב ראשון, הא בכל שבעת הימים נמי חייב בסעודה כמו הלילה הראשון. והערוך לנר פירש מחלוקתם. דרש"י ותוס' סברי דלר"א בעי להשלים כל י"ד הסעודות, והא דנקט התנא "לילי יום טוב הראשון", היינו לאשמעינן דלרבנן אף שחייב לאכול בליל ראשון, לא מהני השלמה לסעודה. מה שאין כן בשאר הסעודות שאינו חייב בהן כלל לרבנן, ור"א נמי קאי ארבנן הלכך נקט לילי יום טוב ראשון. ושאר הראשונים לא פירשו שהקושיא היא איך משלים ביום טוב אחרון בלא סוכה, משום דסברי דיכול להשלים ביום טוב אחרון בסוכה, ואין בזה משום בל תוסיף, משום שאינו מתכוין למצוה אלא לתשלומין.

(יד) גמ', שאל אפוטרופוס וכו' כגון אני שאינו רגיל לאכול אלא סעודה אחת ביום. בבניהו ביאר, דשאלת האפוטרופוס היתה, משום שבכל ימות השנה הוא מלומד לאכול סעודת קבע בלילה בלבד, ואינו מתאוה להוסיף סעודה ביום. והשיב לו רבי אליעזר, דכמו שלפעמים יקרה בשאר הימים שאין לו תאוה לאכול סעודת הלילה בפת, אוכל סעודה זו בפרפראות. דהיינו מיני מעדנים הפותחים את בני המעים שיאכל את הפת בתאוה. בסוכות נמי, כשתאכל הסעודה בפת ביום ואין לך תאוה לאכול סעודה בלילה בפת, תאכל פרפראות, כדי שיהיה לך תאוה לאכול סעודת קבע בפת, לכבוד קונך, לקיים מצות סעודה גם ובלילה.

(טו) גמ', ועוד שאלו וכו'. הערוך לנר ביאר דשאל משום שידע שר"א אוסר לעבור מסוכה לסוכה, והיה סבור דטעמו משום תשבו כעין תדורו, דבכל השנה אין רגילין לדור היום בבית זה, ולמחר בבית אחר, וה"נ בעינן בסוכה. ושאל דאפשר דגביה שרגיל כל השנה לדור פעם אצל זו ופעם אצל זו, הווי כהאי גוונא כעין תדורו. והשיב, דטעמיה מקרא ד"חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים" דבעינן סוכה אחת לכל ז', ולא משום תשבו כעין תדורו.

(טז) רש"י ד"ה חזר בו וכו'. בסוה"ד, דקסבר יש לה תשלומין וכו' אף ביום טוב אחרון. הקשו התוס' הרא"ש והמאירי, מה הועיל ר"א בחזרתו, הא עדיין קשה איך מהני התשלומין ביום אחרון, לליל יום טוב ראשון. הא אי יאכל בסוכה עובר על בל תוסיף, ואי מחוץ לסוכה לא קיים את המצוה. ומשום כך חלק המאירי על רש"י וכתב, דאין איסור בל תוסיף כשאוכל ביום טוב אחרון בסוכה, משום דבל תוסיף שלא בזמנו בעי כונה, ואכילה זו אין בה כוונת מצוה אלא כוונת תשלומין. ועיין לעיל אות יג. והמהרש"ל יישב דברי רש"י, שאחר שחזר בו ר"א, וסבר שחייב לאכול רק בליל יום טוב ראשון, וילף לה מגזירה שוה ממצה. אין החיוב תלוי בסוכה, דילפינן דוקא חיוב אכילה, אלא שמדין חג הסוכות חייב לאכול בסוכה. והשתא מהני השלמה בשמיני בלא סוכה. אמנם להווי אמינא שר"א מחייב י"ד סעודות מ"תשבו כעין תדורו", על כרחך החיוב לאכול דווקא בסוכה. והמהרש"א כתב,

דמהגזרה שווה ילפינן חיוב אכילה בסוכה. ומכל מקום לא קשה לו על רש"י, דכיון דמצינו השלמה אחרת מיום טוב ראשון ליום טוב אחרון גבי קרבנות, יש לומר שמועילה השלמה אף ע"י אכילה בלא סוכה, מה שאין כן להווי אמינא שמשלים י"ד סעודות, ולא מצינו השלמה אחרת כעין זה, הקשו, דלא יוכל להשלימן שלא בסוכה.

(יז) תוס' ד"ה חזר בו וכו'. באה"ד, ולישנא דישלים וכו' חשבון של י"ד סעודות. הערוך לנר תירץ קושייתם, שנקטו לשון "ישלים" ולא "ישלם", להשמיענו, שמשלים גם במיני תרגימא. וזה אינו תשלומין למה שחיסר אכילת פת, ולשון השלמה כאן היינו שמשלים חסרון הסעודה. והשיח יצחק יומא (עט:), כתב, דלרש"י ברייתא ד"אם השלים" דיברה קודם שחזר בו ר"א.

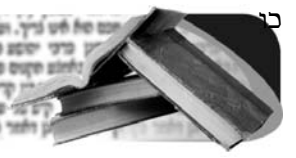
(יח) בא"ד, לכן נראה לפרש וכו' ולעולם י"ד סעודות בעי. השאגת אריה (סימן קב) פירש דבריהם, שר"א מצריך לאכול י"ד סעודות, אלא שאין חיוב הסעודות תלוי בסוכה. והקשה הערוך לנר, הא מקור החיוב די"ד סעודות מתשבו כעין תדורו, ואיך אפשר שאין החיוב תלוי בסוכה. ובחידושי החתם סופר תירץ, דהא דכתיב "בסכות" אורחא דמלתא נקט, משום דאינו יכול לאכול בחג מחוץ לסוכה, ובעי לאכל בסוכה ככל שאפשר לו. והערוך לנר ביאר, שכוונת התוס' דלא בעי סוכה לתשלומי הסעודות. ור"א חזר בו מלשון "חייב", דפרושו חיוב גמור, דאם לא אכל, לא יצא ידי חובת סוכה. אלא דלכתחלה ראוי לאכול י"ד סעודות, אבל אם החסיר בעי תשלומין, דהא לכתחלה חייב היה לאכול, ומהני תשלומין כמו בקרבנות.

דף כז ע"ב

(יט) רש"י ד"ה סוכה, רש"י והרא"ה פירשו, שר"א יליף מהאי קרא שני הדינים, א. שאין יוצאין מסוכה לסוכה, ב. שאין עושין סוכה בחולו של מועד. אבל המאירי כתב, שאין יוצאין מסוכה לסוכה, משום שבמה שיוצא לסוכה אחרת נראה כמבזה אותה.

(כ) גמ', ועושין סוכה בחולו של מועד. כתב המאירי דאף שמלאכת בונה היא מהמלאכות שנאסרו בחול המועד. מכל מקום אפשר לפרשה, בשאין שם אריגה ובנין גמור, אלא הנחת מחיצות שאין בהם איסור במועד. וכעין זה כתב המאמר מרדכי (או"ח סימן תרלז סק"ג), שאינו עושה אלא הסכך בלבד לתת קנים וערבה על קונדסים הקבועים כבר מערב יום טוב. אמנם הביאור הלכה (סימן תרלז ד"ה עושה) הקשה עליו דמלשון הגמ' "ושוין שאם נפלה שחזור ובונה אותה בחוש"מ" משמע דרבנן מתירין לבנותה אפילו לא נפלה. והכי נמי נראה מהא דאיתא בגמ', דלרבנן "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים" היינו עשה סוכה בחג, ומשמע עשייה גמורה. ולא מיבעיא אם איסור מלאכה בחול המועד מדרבנן, בודאי מותר לבנותה מחדש, אלא אפילו אי נאסר מן התורה מהתורה, מותר כמו שנפסק שמותר לכתוב לעצמו במועד תפילין ומזוזות.

(כא) רש"י ד"ה ואין עושין סוכה בחולו של מועד. מי שלא ישב בסוכה יום טוב הראשון. השפת אמת ביאר כוונתו, שאם ישב

הדרך היומיומית

מסכת סוכה דף כז

ל אדר א' התשע"ד

שהקושיא היא, איך יליף רבי יצחק רגל, מחודש ושבת הכתובים בקרא, שמא ברגל ילפינן מקרא ד"ושמחת אתה וביתך", שלא יקביל. ומתרצת הגמרא, דמכל מקום בגוונא שיכול להקביל פני רבו ולחזור בו ביום. יש ללמוד לחיוב הקבלת פני רבו ברגל, דהא אינו מבטל שמחת יום טוב.

כז גמ', שנאמר וכו' לא חדש ולא שבת, מכלל דבחדש ושבת מיחייב איניש לאקבולי. כתב הריטב"א, דקרא איירי כשהוא בתוך התחום, וילפינן מינה מצוה לראותו ברגל, ואף כשהוא מחוץ לתחום, ורבי יצחק נקט מאי דשכיח ביה פשיעותא טפי. וכתב **הערוך לנר** דהריטב"א נתכוין ליישב אמאי נקט ר"י רגל, ולא חודש ושבת הנזכרים בפסוק, ואיך הביא ראיה לרגל מקרא זה. והיינו שמשום שברגל יש חיוב אף חוץ לתחום, וכגון בחול המועד. והריטב"א דייק דקרא מירי בתוך התחום, מדכתיב, "ארוצה עד איש האלקים **ואשובה**", דתיבת ואשובה אתיא לאשמעינן דהחיוב להקביל פני רבו דוקא כשיכול לשוב, והיינו בתוך התחום. וברגל דהיינו בחול המועד, מסתבר שיש חיוב אפילו חוץ לתחום, כמו חיוב דעליה לרגל לירושלים, אבל על כל פנים צריך לשוב ביומו. **וכתב דמלשון רש"י בד"ה הא דאזיל משמע,** דמצות הקבלת פני רבו היא דווקא ביום טוב ולא בחול המועד, דמשום הכי פירש שיכול לשוב ביומו, דהיינו שהוא בתוך התחום. ולפירושו צריך לומר דבחדש ושבת החיוב הוא אף מחוץ לתחום, וילך מערב שבת, אף שלא יוכל לחזור לביתו בשבת, כיון דליכא מצוה לשמח את אשתו בשבת. אבל ברגל החיוב דוקא באופן שיוכל לשוב לביתו בו ביום לקיים מצות שמחה עם אשתו. ור' יצחק איירי בהאי חיובא. **והטורי אבן** (ר"ה טו:) כתב, שפירוש התיבה "שבת" בהאי קרא היינו רגל, כמו הפסוק ד"ממחרת השבת", ומדוייק בפסוק שהזכיר חודש קודם שבת. דאם נפרש דשבת, היינו שבת ממש, היה צריך להזכירה קודם משום שהיא תדירה, אבל אם הכוונה ליום טוב, שפיר הקדים להזכיר חודש משום שהוא יותר נדיר.

כח גמ', חייב אדם להקביל פני רבו ברגל. כתב הפני יהושע (ראש השנה טו.) דרבי יצחק לא הזכיר "ראש חודש", משום שאנשים פטורים להקביל פני רבם בראש חודש מחמת ביטול מלאכה, ודוקא נשים שאינן עושות מלאכה בראש חודש, צריכות להקביל פני הרב. ומשום הכי בפסוק שמתייחס לשונמית, מוזכר חודש. **ובעיון יעקב** (על עין יעקב), הביא מפירושו הרד"ק **ואברבנאל** על פסוק זה, דגרסי בגמרא, "חייב אדם להקביל פני רבו בשבת ורגל", וביאר דבפסוק נקט חודש במקום רגל, משום דאיירנן באשה וכדלעיל. **והחתם סופר** יישב גם אם נפרש חודש ושבת כפשוטו, שאשה פטורה ממצוה זו ברגל, משום שרשות אחרים עליה וכמו שפטורה מכבוד אב ואם. אבל בשבת אין לה לעשות מלאכה, וכן בראש חודש, והוא הזמן שצריכה להקביל פני הרב.

כט גמ', הא דאזיל ולא אתי ביומיה. הקשה המהרש"א, כיון דר' אלעאי הלך לשם ביום טוב, על כרחך שהיה בתוך התחום, או אפילו על ידי עירוב, ואם כן מדוע לא היה יכול לחזור באותו יום לביתו. ודוחק לומר שהלך לשם על ידי עירוב הרבה עד שלא היה

בסוכה ביום טוב הראשון, גם בלא הדין שאין עושין סוכה בחול המועד, אסור לצאת מסוכה לסוכה. ולפי זה צריך לומר דרש"י סובר שבנפלה הסוכה, אין צריך לבנותה מאותם עצים, ודלא כגירסא המובאת בתוס' ד"ה מהו. שאם לא כן, אף בישב בסוכה ביום טוב ראשון, איכא נפקא מינה מטעם שאין עושין סוכה בחול המועד. כגון שנפלה סוכתו, ובונה אותה מעצים אחרים. דמשום יוצא מסוכה לסוכה ליכא, ומדין דאין עושין סוכה בחול המועד איכא. אלא מוכח שבאופן זה שנפלה הסוכה ובונה אותה מעצים אחרים, אין גם החסרון של אין עושין סוכה בחוש"מ.

ככ גמ', סוכה הראויה לשבעה. **השער המלך** (פ"ח מלולב ה"א) הביין מלשון הגמרא, דדוקא ר"א בעי סוכה הראויה לשבעה. והקשה דחזינן לעיל, דבין לר"מ בין לר' יהודה בעינן סוכה הראויה לכל שבעה. **ובשפת אמת** ביאר, דרבנן ילפי מהפסוק שני דינים, א. שעושין סוכה בחול המועד, מ"חג הסוכות תעשה", עשה סוכה בחג. ב. דבעינן סוכה לז' ימים מ"תעשה שבעת ימים". ולדידהו, על כרחך מה שהסוכה נעשית בחג, הואיל ובעצמותה ראויה לישב בה ז' ימים, הרי היא ראויה לשבעה. אבל ר"א דדריש מ"חג הסוכות תעשה" כב"ש, עשה סוכה לשם חג. ולא דריש עשה סוכה בחולו של מועד, סבר, שגם סוכה הנעשית בחול המועד בכלל סוכה שאינה ראויה לשבעה.

כג גמ', ורבנן הכי קאמר רחמנא עשה סוכה בחג. כתב **הלבוש** (סימן תרלז) דרבנן פירשו לקרא, ד"חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים". בכל אחד משבעת הימים, ואפילו לא תצטרך לה אלא ליום אחד מהם. והקשה, גבי חמץ נמי נדרוש הפסוק, "שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם", באיזה יום מהו ימים שתמצא לא ימצא שאור, ולא כמו שנדרש, שבעה ימים שלימים. **ובמאמר מרדכי** שם כתב, דגם גבי חמץ נדרש הכתוב כי הכא, אלא דגבי סוכה הפסוק הוא עשה. אבל דחמץ הווי לא תעשה. ודרשינן, דבכל יום משבעת הימים לא ימצא, הן בתחילתם, הן באמצעיתם והן בסופם.

כד גמ', מיבעי ליה לגר שנתגייר בינתים וקטן שנתגדל בינתים. כתב **הערוך לנר** דלא ריבה גם מי שנאנס ולא עשה סוכה קודם יום טוב. משום דלשון "כל האזרח בישראל" משמע, מי שנעשה אזרח בישראל, וזה לא שייך אלא בגר שנתגייר וקטן שנתגדל בינתיים.

כה גמ', מושבח אני את העצלנין. העיר **הערוך לנר** אמאי נקט ר"א להאי לישנא, הא לדידיה היא מצוות עשה חיובית, וראוי להזדרז לעשותה. וכתב **דלרש"י** היה קשה קושיא זו, ומשום הכי כתב "אף על פי שלא בשביל הרגל מתעכבים שהרי כל ימות השנה אינן יוצאין מחמת עצלות, אף על פי כן משבחן אני", דהיינו שבאמת חייבים להתעכב. אלא ששיבח אפילו אם אינם עושים כן מחמת חובת שמחת הרגל, אלא מחמת עצלותם.

כו גמ', איני והאמר רבי יצחק מניין שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל. הקשה **השפת אמת** מה מקשה הגמרא מרבי יצחק על רבי אליעזר, אולי רבי אליעזר לית ליה מצוה דהקבלת פני רבי ברגל. ורבי יצחק סובר כרבנן שנראה דפליגי על רבי אליעזר. ותירץ,

הדרק היוזמי

מצינו ממנו נביא [חוץ משאול], ונקט יהודה אגב בנימין. (ל) **גמ'**, **היכי עביד הכי וכו'**. הקשו **הערוך לנר והשפת אמת**, למה לא שאלה הגמרא איך ישב ר"א בסוכת יוחנן בר"א, הא איהו סבר שאין אדם יוצא בסוכת חבירו, ואפילו בסוכה שאולה. ותירצו על פי מה שכתבו התוס' סוד"ה כל האזרח, לגירסת המהרש"ל. דלענין בני הבית אין פסול שאולה אף לר"א משום "תשבו כעין תדורו", ויש לומר דהוא הדין לענין אורח שנחשב כבני הבית.

(לז) **תוס' ד"ה כל האזרח, באה"ד**, ולא דמי לבגדיכם וכו', והא דכתיב לכם לשון רבים משום דאיבעי ליה למיכתב וכו'. **במנחת ברוך** (או"ח סימן צה) כתב טעם נוסף למה ממעטים שותפות באתרוג, אף שכתוב בו לשון רבים. דבאתרוג יש לפרש "לכם" דכולהו ישראל מחוייבים בה, דהיינו דלכל אחד מישראל צריך שיהא האתרוג שלו. והוא משום שהיא מצוה חיובית המוטלת על כל אחד מישראל. אבל חלה, ציצית, מזוזה וכדומה הן מצוות קיומיות, שאין כל אחד מחוייב ללוש עיסה ללבוש בגד של ד' כנפות או לבנות בית, ואין לפרש במצוות אלו שהתורה נקטה לשון רבים לומר שכל ישראל מחוייבים בהם, ועל כרחק כוונת התורה לרבות שותפים.

(לח) **באי"ד**, ומדמרבין סוכה אחת לכל ישראל ש"מ וכו'. כתב **בשו"ת הריב"ש** (סימן שמז) וכעין זה כתב גם המהרש"ל, דאין כוונת התוס' שסוכת השותפים גרועה משאולה, אלא כוונתם, שאפילו נעמיד קרא ד"כל האזרח" בשותפות, יש לרבות גם שאולה, שאם נפסול שאולה אין להכשיר סוכת שותפים, דכיון דמ"לך" ילפינן שתהא שלו ממש ולא סגי בשאולה, יש לפסול גם שותפות, דכל שמקצתה אינה שלו לא קרינן ביה "לך", כדאמרינן גבי חלה ואינך. ועוד, דגבי אתרוג דליכא מיעוט לשותפות, ואדרבה פשיטה דקרא משמע להכשיר של שותפות, דהא כתיב "לכם", ומכל מקום פסלינן של שותפות. דכיון דשאל פסול מדכתיב "לכם", משלכם, אמרינן דבעינן שכולו יהא שלו, ולא סגי במקצתו, דאתרוג אמר רחמנא ולא חצי אתרוג. הכא נמי אם היתה שאולה פסולה היינו פוסלים גם שותפות דהויא חצי סוכה, אלא ודאי כיון דשל שותפות כשרה גם שאולה כשרה, ומ"לך" ממעטים רק גזולה. אך **הרשב"ש** (בסימן ח) ביאר דבריהם, דסוכת השותפים גרועה מסוכה שאולה, משום דסוכה שאולה שלו היא כל ימי שאלתה. מה שאין כן סוכה משותפת. ומשום הכי כתבו שאין צריך למה שכתב רש"י, אלא כיון שיש שני פסוקים "לך" למעט ו"כל האזרח" לרבות, מסתבר למעט סוכת שותפים ולרבות סוכה שאולה. ועל כן להלכה יש לפסול סוכת השותפים.

(לט) **בא"ד**, ומיהו קשה הא גבי ציצית וכו'. **בשו"ת הריב"ש** (סימן שמז) תירץ, דבציצית אמרה תורה שלא ישתמש בטלית שלו אלא אם כן הטיל בה ציצית, הלכך אף בטלית של שותפין אין לו להשתמש בלא ציצית כיון שמקצתה היא שלו, מה שאין כן בטלית שאולה שאין לו בה כלום. אבל בסוכה אין לומר כן, דכיון שחייבה אותו תורה לישב בסוכה שלו, איך יצא ידי חובתו בסוכה שחציה שלו, שאין כאן אלא חצי סוכה כשרה, ואנן סוכה שלימה בעינן.

יכול לחזור בו ביום לביתו. ותירץ, דלאו דוקא דאזיל ביומיה, אלא שהלך לשם מערב הרגל, שהיה המקום מחוץ לתחום.

(ל) **גמ'**, **שם. הרמב"ם** (פ"ה מת"ת ה"ז) פסק שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל, אבל השמיט שהחויב הוא דוקא אם יכול לחזור בו ביום, כמסקנת הסוגיא כאן. וביאר **הכסף משנה** דהרמב"ם סובר דמה דבעינן שיוכל לחזור בו ביום, היינו אליבא דר"א. **ובשפת אמת** הוסיף, שכונתו לומר דרבנן פליגי.

(לא) **גמ'**, **שם. כתב הנודע ביהודה** (שו"ת מהדרות או"ח סימן צד) שהחויב להקביל פני רבו ברגל, אינו אלא בזמן הבית, שהיו עולים לרגל בשלש הרגלים להקביל פני השכינה. אבל בזמן הזה אין חיוב לקבל פני רבו, כדי שלא יהא כבוד רבו מרובה מכבוד שמים. ומשום הכי השמיטו הטור והשו"ע חיוב זה, כי אינם מביאים הלכות שאינן נוהגות בזמן הזה. והרמב"ם הביאה, (עיין באות הקודמת) כי הוא מביא גם הלכות שינהגו בזמן שיבנה בית המקדש. **והערוך לנר** דחה דבריו, ועיין **בעמק ברכה** עמוד פט.

(לב) **גמ' א"ל אין לך כל שבט ושבט מישראל וכו'**. **בעיון יעקב** פירש כונתו של ר"א, על פי מה שהובא **בילקוט** (חלק א רמז תקנ"ג), ששמעון לא העמיד שופט כעונש על הזנות עם בנות מואב, ואף שזמרי מלך בתרצה (מלכים א, טז), מכל מקום כיון שמלך רק ז' ימים, אין זו נחשבת מלכות. ובוה רמז לו שגם פריסת הסדין כיון שאינו אלא עראי, אינו נחשב אהל ומותר לפורסו, דהא **רש"י בד"ה מהו שאפרוש פירש**, דספיקו היה משום איסור הוספה על אוהל ארעי. ומה שחזר יוחנן ושאלו אחר שהגיעה חמה לחצי סוכה, משום שהיה סבור שאין ראייה משם, שאולי עונשו של שבט שמעון הוא שלא עמד ממנו נביא, וענה לו רבי אליעזר שאין לך שבט שלא יצא ממנו נביא. ועיין **במהרש"א, ובערוך לנר**.

(לג) **רש"י ד"ה שלא העמיד וכו'**. **באה"ד**, ראובן שמעון גד ואשר לא מצאתי מפורש. **כתב המרומי שדה** שצריך לומר שלר"א היה מקובל שהיו עוד שופטים ונביאים מכל שבט, שלא נזכרו בכתוב.

(לד) **שם, בסוה"ד**, אבל עתניאל ויפתח ושמגר ויאיר ועבדון לא ידעתי שמות שבתיהן. **במרומי שדה** הקשה דמפורש בדברי הימים (א-ד, יג) שעתניאל היה משבט יהודה. **והמהרש"א** הקשה, דבשופטים (יא, א) מפורש שיפתח היה מגלעד וגלעד ממנשה היה. וכן מפורש שם (יג, ג) שיאיר היה בן מנשה, וגם לא מצינו שיאיר היה שופט. **והערוך לנר** הקשה על המהרש"א דאיהו סבר שכונת רש"י ליאיר בן מנשה, אלא כונתו לשופט יאיר הגלעדי שהוזכר בשופטים ט'. **והמרומי שדה** הוכיח **מייבמות** (סב:) שיאיר היה משבט יהודה, דהיינו שמצד אביו היה מיהודה ורק מצד אמו היה ממנשה. (וכן כתב **הרש"ש**). ועבדון היה משבט אפרים.

(לה) **גמ'**, **שבט יהודה ובנימין העמידו מלכים על פי הנביאים**. הקשה **הטורי אבן** (מגילה י:): דהא מצינו עוד נביאים מיהודה, שהרי "אמוץ ואמציה אחים היו", הרי שישעיה בן אמוץ הנביא היה משבט יהודה. ועוד הקשה **הרש"ש**, שהרי גם אביו אמוץ היה נביא כדאיתא **במגילה** (י:), "כל מקום ששמו ושם אביו בנביאות בידוע שהוא נביא בן נביא". ותירץ **הטורי אבן**, ששבט בנימין לא

כולם לישב בבת אחת, אלא קבוצה אחת נכנסת וקבוצה אחת יוצאת, אין יוצאים ידי חובה לדעת ר"א דהיא סוכה שאולה. (מא) בא"ד. ומה שנהגו כל הקהל לקנות אתרוג בשותפות לצאת בו וכו'. בשו"ת הרשב"א (ח"א סימן תו ובסימן סב, והובא בב"י ומג"א סימן תרנח סק"ו, ועיין בריטבי"א כאן) כתב, שכל שלקחו אותו לצאת בו הציבור יוצאין בו כל אחד ואחד, דכל שאין בו דין חלוקה אמרינן ביה יש ברירה, ובאותה שעה שהוא נוטלו הרי הוא כשלו, ואפילו בעל כרחו של חברו, וכאותה ששינוי בפרק השותפין וכו'. ובדעת התוס' שלא רצו לפרש שאתרוג הקהל יוצאין ידי חובה מדין ברירה, כתב בשו"ת בית יצחק (או"ח סימן לב סק"י), דסברי שאתרוג נחשב לדבר שיש בו דין חלוקה, כיון שראוי לאכילה לכמה אנשים, ובדבר שיש בו דין חלוקה לא אמרינן ברירה בשותפים לכולי עלמא. ועיין בקצות החושן (סימן רמא סק"ד).

(מ) בא"ד, ושמא הוה מרבי מדכתיב תשבו כעין תדורו (שותפין שיכולים לישב יחד בסוכה אחת. כתב המהרש"ל שתיבת שותפין נכתבה בטעות, דר"א פוסל סוכת שותפים כמו סוכה שאולה, ודורש מ"כל האזרח" דברים אחרים. ועוד, שלא מסתבר ששותפות נקראת דרך דירה, זולת מה שאדם עושה סוכה אחת לכל בני ביתו. ועוד, שאם נגרוס שותפין, אמאי השיגו התוס' לעיל על רש"י "ועל חנם דחק דכיון דכתב לך למעוטי ושותפין משמע וכו'", הרי "תשבו כעין תדורו" מרבה שותפות. אמנם המהרש"א מקיים את הגירסא וכתב, שהתוס' חזרו בהם, ומקיימים פירוש רש"י מכוח הקושיא מציצית. והקשה על המהרש"ל שלשון התוס', "שיכולים לישב יחד בסוכה אחת" אינו מורה שכוונתם לענין בני ביתו, שאם כן היו צריכים לכתוב, "שרגילים לישב יחד". והמרומי שדה פירש כוונת התוס', שיכולים כל בני הבית לישב בסוכה בבת אחת, ולמעט אם אין יכולים

לדגל תחילת לימוד מסכת סוכה בסדר הדרה היומית הופיע ויצא לאור

ע"י 'כולל הדרה היומית בקרית ספר א"י'

כרך נוסף מסדרת הספרים 'עמק הפשט' – על מסכת ראש השנה יומא סוכה

ובו נקבצו כל העלונים הידועים בשם 'מראי מקומות לעיון בדרה היומית' לספר אחד.

מ"מ מזרחים ביאורים ועיונים בעומק עיון הפשט, הבאת דברי הראשונים והאחרונים תוך ביאורם היטב בתוספת

הערות והארות, מתחילת המסכת ועד סופה.

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרה היומית" בעיון!!!

זמני השיעור בדרה היומית ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30
בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ז

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פ"ט ו')

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Dafyomi@okmail.co.il

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>